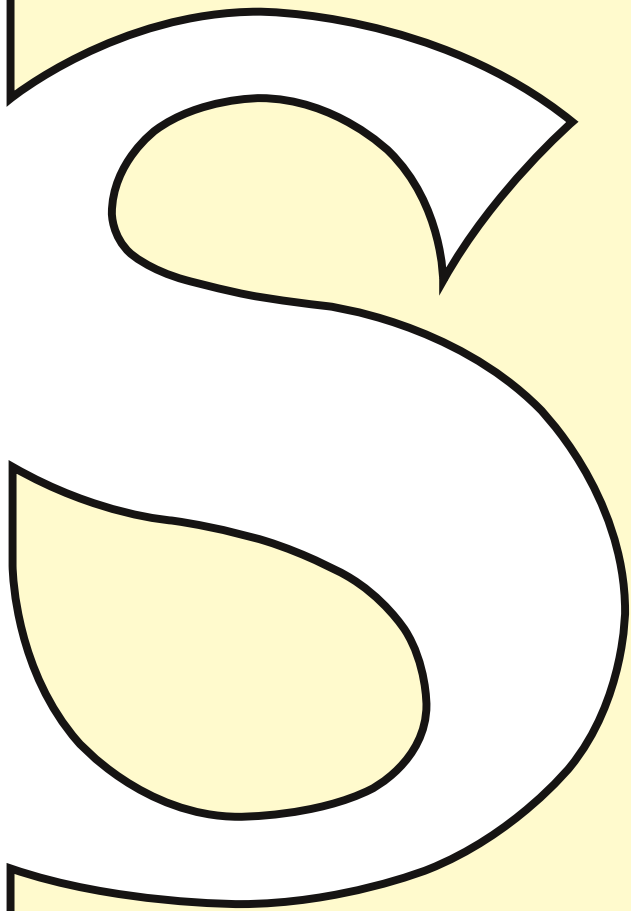

slovník

česko–quenijský

lairě 2013

quenyalambë

SLOVNÍK ČESKO-QUENIJSKÝ

Podle knih a jazykovědných textů J. R. R. Tolkiena
s využitím sekundárních pramenů z oboru
eldarské jazykovědy

sepsal Quen

Lairë 2013

Předmluva

Předkládaný text je pokusem o zpracování jazykových poznatků z publikovaných písemností J. R. R. Tolkiena do slovníku pro překlad z češtiny do noldorské quenijštiny. Při sestavování jsem používal přednostně primární zdroje v angličtině; chyby překladu z angličtiny do češtiny, jakož i chyby interpretace Tolkienových poznámek, jsou tedy povětšinou moje vlastní.

Zahrnuty jsou údaje ze zdrojů ze všech fází Tolkienových představ o quenijském jazyce, přičemž jsem provedl určité úpravy ke sjednocení některých prvků. Za rozhodující zdroj považuji knihu *Pán prstenů* a jazykové texty z téhož období. Zvláště slova ze zdrojů starších a nejstarších jsem poupravil tak, aby hláskově a slovotvorně zapadala do schématu pozorovaného v pozdějších textech. Jelikož Tolkienova quenijština má rozvinutou i diachronní stránku, při úpravách jsem bral v úvahu nejen podobu samotných quenijských slov, ale i jejich vývoj a odvození z etymologických kořenů.

V případech, kde jsem neměl k dispozici primární zdroj informací, jsem použil spolehlivé zdroje sekundární. Slovník obsahuje i některé výrazy vytvořené současnými uživateli jazyka – především takové, jež považuji za vhodně utvořené.

Při sestavování slovníku jsem se snažil údaje příliš nefiltrovat, nečinit rozhodnutí o vhodnosti jednotlivých slov, aniž by bylo jasné, na čem je založeno. Uvádím u slov ale odkazy na kořeny v *Kořenovníku*, zdroje a různé komentáře (upozornění na homonyma apod.), podle nichž se uživatel slovníku sám může rozhodnout, jak slova použít.

Na slovníku jsem pracoval dlouhou dobu a hotový stále ještě není. Nyní probíhá víceméně poslední obsahová úprava a kontrola. Ty stránky slovníku, které mají v záhlaví napsáno „PRACOVNÍ VERZE“, jsou v takovém stavu, že považuji za vhodné je publikovat, ale s touto poznámkou; stránky, jež toto označení nemají, lze mít v současné době za dokončené. Ani v nedokončené části textu by však zásadní chyby již neměly být přítomny, a proto myslím, že by slovník už mohl být použitelný – přinejmenším použitelnější než ono donekonečna kopírované česko–quenijské slovníkové podhoubí, na které narazíte na každém druhém blogu. Budu Vám vděčný za jakékoli připomínky ke slovníku, upozornění na nesrovnalosti a náměty k úpravám.

autor

Vysvětlivky ke Slovníku

Slovníkové heslo začíná českým slovem vyznačeným tučně. Je-li ve slově svislá oddělovací čára, značí místo, odkud se připojuje část uvozená dále pomlčkou (např. **blízk|o**, **-ý**). V případě homonym se slova rozlišují číslicí v horním indexu (**bez¹**, **bez²**).

Římská čísla (**I.**, **II.** apod.) oddělují různé významy téhož slova. Nižší úroveň členění představuje středník, jednotlivá quenijská slova jsou pak oddělena čárkami. Malým vzpřímeným písmem je psáno upřesnění významu, gramatické kategorie apod. Rozsáhlejší komentář je uveden ve stejném fontu za oddělovačem } na konci hesla.

Quenijská slova jsou vyznačena kurzívou. Tvar v oblých závorkách zakončený spojovníkem je kmen či konec kmene, k němuž se připojují koncovky při skloňování – např. *oron(t-)* = *oron (oront-)*; *súřě (súri-)*. Slovesa jsou vždy uváděna v kmenovém tvaru a zakončena spojovníkem. Pravopis je důsledně *c-y-qu*, plně se využívá diareze nad samohláskovými znaky (zejm. *ë*). Valinorský pravopis se projevuje jen znakem *ñ*, který představuje zadní nosovku, jež se ve Středozemi obvykle vyslovovala stejně jako *n*.

Hvězdička * před slovem značí nedoložené, dotvořené slovo. U výrazů, jež někdo z uživatelů jazyka (podle smysluplných pravidel) upravil, je původní tvar uveden za symbolem « – např. *tontil* « *tontl*. V takovém případě se obvykle ani hvězdička u nové podoby nepíše. Křížek † před slovem vyznačuje tvar, o němž Tolkien napsal, že je básnický či archaický, či u kterého tento znak se stejným významem sám udělal.

Za quenijskými výrazy jsou za znakem odmocniny (*root* = kořen) vypsány etymologické kořeny, např. √GAJ¹, AJ¹; podoba kořenů i indexy homonymních tvarů jsou stejné jako v Kořenovníku.

V hranatých závorkách jsou uvedeny zdroje, v nichž jsou slova publikována. Počet odkazů je omezen na tři nejvýznamnější, např. [Et, PE17, QL]. Vysvětlení zkratk je uvedeno níže. Údaj o zdrojích stejně jako údaj o kořenech platí pro quenijské slovo, za nímž se nachází, a pro všechna předcházející slova, u nichž nejsou tyto údaje zvlášť poskytnuty.

Zkratky

du. duál, číslo dvojné
exkl. exkluziv
hom. homonymum
inkl. inkluziv
koř. etymologický kořen
min. minulý čas slovesa
mn. množné číslo
nům. númenorejský

perf. perfektum, čas předpřítomný
předp. předpona, prefix
příp. přípona, sufix
sind. sindarský, sindarština
slož. složenina
Van. vanyarská quenijsština
vl. vlastně

Odkazy na zdroje

Zdroje jsou vypsaný zkratkou, číslo strany se neuvádí. Není tedy možno podle odkazu rychle vyhledat původní údaj; účelem uvádění zdrojů je spíše poskytnout informaci o období vzniku a charakteru zdroje, z něhož výraz pochází.

Primární zdroje

- AI J. R. R. Tolkien Artist and Illustrator, vyd. 1995
- Et The Etymologies (1936–38), obsaženo v LR
- FCL Father Christmas Letters – Dopisy Děda Mráze (1920–42), vyd. 1976
- GL The Gnomish Lexicon (kolem 1917), vyšlo v r. 1995 jako PE11
- Let The Letters of J. R. R. Tolkien, vyd. 1981
- LotR The Lord of the Rings – Pán prstenů, 1. vyd. 1954, 2. vyd. 1966
- LR The Lost Road and Other Writings (texty z 2. pol. 30. let), HoME V., vyd. 1987
- LT The Lost Tales, Part I, II. (asi 1916–1926), HoME I, II., vyd. 1983–84
- MC The Monsters and the Critics – Netvoři a kritikové, báseň Markirya z konce 60. let, vyd. 1983
- MR Morgoth's Ring (kolem r. 1960), HoME X., vyd. 1993
- PE Parma Eldalamberon, periodikum: PE11–16 obsahují starší texty (do konce 30. let), PE17 současná s Pánem prstenů
- PL Plotz Letter (1967) – tabulka skloňování podstatných jmen, publikováno 1989 v časopise Beyond Bree
- PM Peoples of Middle-earth (konec 60. let), HoME XII., vyd. 1996
- RGEO The Road Goes Ever On s básní Namárië, vyd. 1967
- QL The Qenya Lexicon (1915–1920), vyšlo v r. 1998 jako PE12
- S The Silmarillion – Silmarillion, vyd. 1977
- SD Sauron Defeated (kolem poloviny 40. let), HoME IX., vyd. 1992
- UT Unfinished Tales of Númenor and Middle-earth – Nedokončené příběhy Númenoru a Středozeemě (50. a 60. léta), vyd. 1980
- VT Vinyar Tengwar, periodikum: většinou 50. a 60. léta; VT45, 46 obsahují dodatky a opravy k Et; VT27, 28, 36, 40 staré písemnosti
- WJ The War of the Jewels (zejm. text Quendi and Eldar, 1959–60), HoME XI., vyd. 1994

Zdroje nedoložených slov

- HKF Helge Kåre Fauskanger, <http://folk.uib.no/hnohf>
- LF Laisi Finwen, <http://laisifinwen.wz.cz>
- PPQ Parma Penyanë Quettaron, <http://www.elvish.org/gwaith/ppq.htm>
- Q Quen, <http://quenyalambe.bluefile.cz>

a

a I. pro všeobecné použití *ar* [PE17, LotR, Et], *arë* √AD¹ [VT43, 48] **II.** u přirozených dvojic a protikladů *yo* √JU [PE17], jako přípona *-yë* [VT49] **III.** ve výčtu †*ta* √TA¹ [PE17] } *Ar* se ve výslovnosti může přízpůsobovat: *al l-*, *as s-*. Tvar *-yë* se připojuje jako latinské „-que“: *menel yo cemen*, *menel cemenyë* „nebe a země“.

abeceda *tengwanda* √TEK [Et]

aby I. pro účel **anai* √AN¹ [Q] **II.** pro předmět *sa* √SA [M] } V účelových větách lze použít vazbu s dativem gerundia: *utúlielvë len restien* „přišli jsme, abychom ti pomohli“. Pro případy, kde nelze, je navržena spojka **anai* jako „k tomu, že“. V předmětových větách se využije pův. zájmeno *sa*: *merin sa istalyes* „chci, abys to věděl“.

Aegnor *Aicanáro* √GAJ¹, NAR¹ [PM, S], *Aicanár* √AJAK, NAR¹ [MR], *Ecyanáro* √EK¹, NAR¹ [VT41] } „Strašlivý oheň“, „Ostrý plamen“.

ach! ai! [R GEO, QL]

ale nan [LR], *nán*, *ná* √NDAN [Et]; *mal* [VT43] } U nás se nejčastěji používá *nan*, ale kupříkladu HKF upřednostňuje *mal*, jež není uspokojivě zakořeněno.

alej *aldëon(d-)* √GALAD [QL]

Aman, Blažená říše *Aman* √AMAN [W], S, VT49]

amanský *amanya* √AMAN [WJ] } Jako podst. mn. *Amanyar* = *Amaneldi* (j. č. *Amanel*) „amanští elfové“. Jinde se *amanya* překládá přímo „blažený“ [VT49].

amen *násië* √NA², SI [VT43] } Podle významu v hebrejštině: „je [to] tak“, „budiž tak“.

Anduina *Anduinë* √ANAD, DUJ [PE17] } „Dlouhá řeka“.

Angband *Angamando* [MR, S], *Angamanda* √AÑG, MBAD [Et] } „Železný žalář“.

aniž } Návrh: *lá langala i sírë*, *ú langieo/langienyo i sírë* „aniž bych přecházel řeku“, dosl. „nepřecházejte řeku“ a „bez (mého) překročení řeky“.

ano ná √NA² [VT49, QL], váhavě či s podmínkou *nácë* √NA², KE² [VT49] } Výraz *ná* je vlastně sloveso („je [to tak]“); mluví-li se o minulosti, použije se minulý čas *né*. Méně vhodné pro vyjádření obvyčejného souhlasu je **tancavë*, „jistě“.

Aragorn *Aracorno* [PE17] } Význam možná „Uctíváný král“ √ARAN, ÑGOR. Další jména viz Elfkam, Chodec.

Arda, svět *Arda* √GAR [MR, S] } Jako obecné podst. jm. znamená „oblast, říše“.

Arnor *Aranor*, *Arandórë* [PE17], *Arnanor*, *Arnanórë* √ARAN, NDOR [Let] } „Královská země“; dříve zvána *Follondië*, *Turmen Follondiéva* „Říše severního přístavu“ [PE17].

Arothir *Artaher (Artahér-)* √ARAT, KHER [PM] } „Vznešený pán“

artefakt *tamna* √TAM² [PE17] } Též příd. jm. „umělý“, pův. význam zřejmě přičestí „vyrobený“.

asi, možná *cé*, *ce* √KE² [VT41, 44, 49] } Použito i ve významu „jestliže“.

atd. *netë*, *netë* √ENET [VT47] } Používá se tam, kde tři tečky ve výčtu, vprostřed i na konci řady.

athelas *asëa aranion* √ATH, ARAN [LotR, PE17] } V quen. znamená „bylina králů“.

Avari mn. *Avari* (j. č. *Avar*) √AB [W], Et], *Avamanyar* √AB, AMAN [WJ] } Znamená „Ti, kteří odmítli (jít do Amanu)“.

ave! aiya! [LotR, PE17, VT43], *aiya!* √AJ¹, GAJ¹ [PE17, VT43] } Pozdrav patrně velmi vznešený, dnes ovšem používaný běžně při setkání. Pro takový

účel je ale snad vhodnější *alla* „zdar!“ [PE17].

až časově *írë* [LR] } Následuje budoucí čas: *írë anarinya queluva* „až moje slunce pohasne“.

až do, až k předl. *tenna* √TEN² [LotR, UT, VT44] } Časově i místně: *tenn' Ambar-metta* „(až) do konce světa“ [LotR], *tenna mentë lendalyo* „až k cíli tvé cesty“.

b

babička *haruni* [QL]; **anamillë* √AN¹, AM¹ [?]

báje, bajka, pověst *nyarië* √NJAR [QL]

balit, ovíjet *vaita-* √WAJ¹ [VT46, QL], *lap-* « *lapa-* √LAP¹ [QL]

balón *pusulpë* √PUTH [QL]

Balrog *Valarauca* [PE17, S], *Valarauco* √BAL, RUK [W], S] } „Démon moci“.

Barad-dûr *Taras Lúna* √TAZ, *Lúnaturco* √TURUK [PE17] } Znamená zřejmě „Temná věž“ jako v sindarštině.

barbar *calimbo* –*stvi calimbarië* [QL]

barevný *quilëa*, ve slož. *-quilëa*, *-quila* √KWIL [QL] } Ve složeninách znamená „mající barvu něčeho“: *helinquila*, *saquila*.

barv|a *quilë* –*it*, zdobit *quilya-* √KWIL [QL]

báseň *lairë* [Et], *lirit*, *liritta* √LIR [QL] } Hom. *lairë* „léto“ √LAJ.

básník *maitar* √MAJ¹ [PE17], **lairemo* √LIR [PPQ] } Zákl. významem slova *maitar* je „umělec“.

bát se, děsit se *ruc-* √RUK [WJ], *sorya-* √THOS [PE17] } Předmět je v ablativu: *Lá rucilmë lócello*. „Nebojíme se draka.“

bavlna či vlákno *línë* √LI² [QL] } Stejně znějící slovo od koř. SLIG je přeloženo „pavučina“ [Et].

bázeň, uctívá *áya* √GAJ⁴, AJ⁴ [PM] } Vyloženo jako „hluboká úcta a pocit vlastní malosti v přítomnosti věcí či bytostí majestátních a mocných“.

bázlivý, ustrašený *caurëa* √KAWAR [QL]

bažant *cecet (ceceht-)* √KEK [QL]

bažina *luxor* √LUK³ [QL] } Možná je to mn. č. od *luxo*, tedy = „blata“.

bďělý I. nespící **cuiva* √KUJ [QL] **II.** ostražitý *tirinwa* √TIR [QL] } **Cuiva* upraveno z *coiva* v rámci rozlišování kořenů koj a kuj.

běda! *ai!* [RGEO, PE17]

bedna, krabice *colca* [QL]

běh, závod *norie*, *normë* √NOR [PE17], *yuro* √JUR [QL]

Belegaer *Alatairë* √ALAT, AJAR [Et] } Quenijsky i sindarsky „Veliké moře“.

Belegost *Túrosto* √TUR, OSOT [WJ] } V řeči trpaslíků *Gabilgathol*, česky se překládá jako „Velehrad“.

Beleriand *Valariandë* √BAL, JAN⁴ [LR]; *Heceldamar*, *Heclemar* √ZEK, EL, MBAR [WJ] } První pojmenování je patrně utvořeno podle sindarštiny; druhé znamená „Země opuštěných elfů“ a patří do jazyka amanských učenců.

bělost *ninquissë* √NIKW [Et]

beran *camo* [PE16]

bez¹ podst. *sarco* [PE16] } Stejně znějící slovo je uvedeno v QL s významem „maso“ √SARAK.

bez² předl. *ú* √AW⁴ [VT39, PE17] } Pojí se s genitivem: *ú calo* „bez světla“ [VT39].

bez(e)- jako příp. *-lóra* √LO [VT45], *-enca* √NEK² [PE17]; *-viltë*, *-valta* [QL, GL]; jako předp. *nec-* √NEK² [PE17] } Lze odvozovat slova jako **esselóra* „bezejmenný“. Češtině je bližší předpona, její použití však ve známých zdrojích nenacházíme.

bezpečí *varnassë –ný*, v bezpečí *varna* √BAR [Et]

běžet *nor-* √NOR [PE17], *yur-* √JUR [QL, Et]; o dvojnožci *locu-* « *loqo-*, min. *lonquë* √LOKW, o zvířeti *lop-* « *lopo-* √LOP [QL]

bič **falampa –ovat *falpa-* √SPALAP [HKF]

bíd|a *angayassë –ný angayanda* √ŃGAJ⁴ [QL]

bílit *ninquita-*, min. **ninquitanë* √NIKW [Et] } Stejně znějící slovo znamená „zářit bělostí“, liší se zřejmě minulým časem.

bílý *ninquë* √NIKW [Et, PE17, QL]; jako oblaka *fána* [Et, VT46, MC], *fanya* √SPAN⁴, PHAN² [PE17], jako sníh *lossëa* [VT42, PE17], *lossë* √LOS² [RGEO]; *bledý isca* √IS² [QL] } *Fána* i *fanya* též podst. „oblak“, *lossë* „sníh“.

bít, bušit **tarama-* √TARAM [QL]; kladivem *namba-* √NDAM [Et], klepat *pet-* √PET, bubnovat *tompa-* « *tompo-* [QL]; plácát *palpa-* √PALAP [Et]

blaho, bohatství *alma* √GAL⁴, AL⁴ [Et]

bláto *luxo* √LUK³ [QL]

blažen|ý *almárëa*, *alya* √GAL⁴, AL⁴ [Et] **B–á říše** *Aman* √AMAN [S, VT49]

bleděmodrý jako nebe *helwa* √ZEL [Et]

blednout *sinta-* √THIN [Et]

bledý *isca* √IS²; nemocí *leucë* √LEW [QL], zimou *ninquë* √NIKW [WJ]; nejasně viditelný *néca* [MC]; též okrový *malwa* √SMAL, MAL² [Et, QL] } Slovo *ninquë* se obvykle používá ve významu „bílý“.

blesk } Některé české slovníky mají *sarco*, ale jedná se o angličtinářský omyl: správný význam je „maso“ [QL] („flesh“–„flash“). Známe slovo *íta* (viz „záblesk“), ale to možná není tak úplně ono.

blízk|o přísl., předl. *tangë* √TAŃG², *har*, *harë* √KHAD –ý *tangë* √TAŃG² [QL]

blíže *amna*, *ambena* √AM², NA⁴ [PE17]

bloud|ění, toulání *ránë* [Et], *ranya* [VT42] –**it** *ranya-* √RAN [Et]

bludný, potulný *ránëa* « *ránen* √RAN [Et, HKF]

blýska|t se *tin-* √TIN [Et, PE17], *ita-* √IT⁴ [PM], *ilca-* [MC] –**vý** *tinda* √TIN [Et], *itila* √IT⁴ [PM], *ilcala* [MC]

bobule *melpo* [QL] } Upřesněno jako „plod typu angreš – dužnatý, s jádérky“.

bod, tečka *tixë* √TIK [Et]

bodat *nasta-* √NAS, *erca-* √EREK [Et]

bohatství *ausië*, *autë* √AW² [QL], n. blaho *alma* √GAL⁴ [Et]; *lar* √LAR [VT45] } Jiným významem slova *lar* je „tuk“.

bohatý *herenya* √KHER [Et], *autë* √AW² [QL], *alya* √GAL⁴ [Et]; „tučný“ *lárëa* √LAR [VT45] } PE17 překládá *alya* √AL⁴ jako „dobrý“.

bohyně v polyteismu *Valië* √BAL [S], *Valatári* √BAL, TAŽ [Et] } Zřejmě vhodné výrazy pro překlad tohoto slova do quenijsštiny, v rámci Tolkienovy mytologie však mají konkrétnější obsah.

bochník chleba *cornë*, *mastacornë* [QL], *cor-masta* √KOR, MBAS [PE16]

bojovat, zacházet se zbraní *mahta-* √MAK [Et] } Splývá se stejně znějícím slovesem „držet, ovládat“ √MAŽ. Ten, proti komu se bojuje, je nejspíše v allativu – podle vzoru *ohtacarë Valannar* „vést válku proti Valar“ [SD].

bojovník *mahtar* √MAK [Et, PE16]; *ohtatyaro* √OKOT, KJAR [Et], *ohtar* √OKOT [UT]; s mečem *macar* √MAK [VT39] } *Ohtar* v užším významu označuje nižší hodnost v númenorejském vojsku.

bok, kyčel *oswë* [QL] } Angl. „hip“. Kontext nedostatečný, ale příbuzné slovo „kloub“ nasvědčuje překladu „bok“ spíše než „šípek“.

bolest *naicë, naicelë* √NAJAK [Et, QL], *ongwë* √OŃG [QL]; krutá *ñwalma* √ŃGWAL [VT46] } PE17 má hom. *ongwë* „zločin“ √OK.

bolestivý *naicelëa* √NAJAK [Et, QL], *naiqua* [QL], či působící zármutek *naica* √NAJ [PE17]

bolet *onga-* « *ongo-* √OŃG, n. trápit *quol-* « *qolo-* √KWOL [QL]; silně *ñwalya-* √ŃGWAL [Et]

borovice **sondë* √THON [PPQ], *hórë* [QL]; nebo jedle *aiquairë* √AJAK, *súcë* √SUK² [QL] } Hom. *hórë* √KHOR „popud“. Je-li druhou složkou slova *aiquairë* kořen GAJ², lépe se hodí pro význam „borovice“ než „jedle“.

boťa *hyapat* √SKJAP [Et, VTe], *hyapa*; pevná *saipo* √SAJAP [QL]; lehká *patinca* √PAT² [QL] } Ke slovu *hyapat* viz též „pobřeží“.

boule *pulmë* √PUL [QL]

bouře, hukot bouře *raumo* [MC] } Kořen patrně RAW či RAM².

Boží *Eruva* √ER [VT44]

bož|ský (valarský) *valaina*, mající božskou moc či autoritu *valya –stvi, –stvo valassë* √BAL [Et]

brada *venta* √WET [QL]

bradka, vous *fanga* √SPANAG [Et]

brambor **cemmas* √KEM, MBAS [LF] } „Zemní chléb“.

brána *ando* [LotR, PE17, Et], velká *andon(d-)* √AD², AN⁴ [Et]

bratr I. pokrevní *toron (torn-)* √TOR⁴ [Et], *háno*, hovor. *hanno* √KHAN² [VT47]; *onóro* √WO, NO⁴ [Et] **II.** přísahou *otorno* √WO, TOR⁴ [Et] } *Onóro* znamená vl. „sourozenec“.

bratrství I. pokrevní **onórossë* √WO, NO⁴ [Q] **II.** přísahou *otornassë* √WO, TOR⁴ [Et]

brod, přechod *tarna* √TAR² [QL]

brož, spona *tancil* [Et], *tancal, tancala* √TAK

[PE18]

brnk, –nutí *tingë* √TIŃG, *tango* √TAŃG⁴ [Et] –**at** *tinga-* √TIŃG [Et], *quina-* « *qingi-* √KWIŃG [QL]

bručet, mumlat *nurru-* √NUR² [MC]

brzy *rato* [FCL]

břečka ze sněhu *tiquilin(d-)* √TIKW [QL]

břečfan *etil* [QL]

břeh moře, jezera či široké řeky *hresta* [MC], zejm. kde jsou silné vlny *falas(s-), falassë* √PHALAS [VT42, S, QL]; rychlé řeky *ráva* √RAB² [Et] } Hom. *ráva* √RAB⁴ „divoký“.

břemeno *cólo* √KOL [VT39], náklad *cúmë, cumbë* √KUM [QL] } *Cumbë* znamená též „hromada, návrší“.

břevno, příčník *hwarma* √SKWAR [Et]

březen *súlimë* √THU [LotR, S] } Znamená „větrný“.

břich|atý **faura* [Q] –**o** velké *famba* √PHAB [QL]

bříza *silwin(d-), silqueléni* √SIL [QL]; *hwindë* [PE17] } *Silqueléni* je přesněji přeloženo jako „bříza bělokorá“ a má znamenat „paní s dlouhými vlasy“. Hom. *hwindë* „vír“ [Et].

buben menší *tompa* [QL]; n. tamburína **rambil, *rambillë* √DARAM [PPQ]

bublina *pumpolë, pumpo* √PUP [QL] } *Pumpo* znamená též „měchýř, puchýř“.

bučina *neldorion* [QL]

bude I. sponové *nauva* √NA² [VT42, 49]; neg. *úva* √U, UG⁴ [PE17, LR] **II.** plnovýznamové *euva* √EŃ [VT49] } Budoucí čas, pro nějž čeština má „bude“ jako pomocné sloveso, se v quenijštině vyjadřuje koncovkou *-uva* √UB⁴ [LotR, VT48, UT].

budoucnost **apamë, *apalúmë* √AP², LU⁴ [PPQ], **ellúmë* √EN², LU⁴ [LF]

bůh *Vala*, mn. *Valar, Vali* √BAL [Et, S, PE17]; *Valatar (Valatár-)* √BAL, TAŽ [Et] } Patrně vhodné

výrazy pro označení polyteistických bohů. V rámci Tolkienovy mytologie mají však konkrétnější obsah.

Bůh *Ilúvatar* √ILU, AT⁴ [Et, S, QL], ve slavnostnější řeči *Eru* √ER [VT43, PE17, Et] } Výrazy v doslovném překladu znamenají „Otec všeho“ a „Jediný“.

buk *feren (fern-), fernë* √PHEREN [Et], *neldor, neldorin* [QL, PE16] } Podle Silmarillionu se *neldor* (zakořeněno jako √NELED, ORON) možná konkrétněji vztahuje ke stromu Hírilornu se třemi kmeny.

buk|ový *ferinya –vice ferna* √PHEREN [Et]

burá|e|jící *rávëa –ní rávë* [MC] } Etymologickým základem je patrně RAB⁴ či RAW.

bydlet, zůstávat *mar-* √MBAR [LotR, UT]

býk *tarucco, tarunco* √TARU [QL], *mundo* [Let] } *Mundo* √MBUD jinde ve významu „čumák“. Další dva výrazy znamenají „rohatý“.

byl I. sponové, min. *né, nánë* √NA², pokud se připojují zájm. koncovky *ane-* √AN²; perf. *anaië* [VT49]; neg. *úmë* √UM⁴ [Et] **II.** plnovýznamové *engë* √EŃ [VT39]

bylina léčivá *asëa* √ATH [PE17, LotR] } Uvedeno v užším významu jako *athelas (asëa aranion)*, ale snad lze použít pro bylinu obecně.

býložravý, vegetariánský *lausimatwa* √LAW⁴, MAT [QL]

bystrost smyslů *laicë* √LIK [Et]; myslí *navë* √NAW [QL]

bystrý *laica* √LIK [Et, VT45, QL]; myslí *finwa* √PHIN⁴ [QL]

být I. sponové *na-/ná-* √NA² [RGEO, VT43, 49], *ye-*, v příponě *-ië* √JE [LR]; neg. *ua-* √U [PE17], *um-* √UM⁴, *u-* √UG⁴ [Et], *úye-* √UG⁴, JE [LR] **II.** plnovýznamové *ëa* √EŃ [UT, VT39, 49] } Sponové sloveso

se často vynechává [PE17], např. *i lócë (ná) me-lima* „ten drak (je) roztomilý“. Tvary *ye*, *-ië*, *úyë* nejsou mimo starou Fírielinu píseň použity. Minulý a budoucí čas viz „byl“ a „bude“.

bytí *návë* √NA² [PE17] } Hom. „důvtip“ √NAW.

bytosť, živá *coitë* √KOJ [QL]

C

cedník, síto *colucë* [QL]

Celeborn *Telporno* [Let], *Teleporno* √KJELEP, OR, ORON [UT, PM] } Znamená „Stříbrný a vysoký“ nebo „Stříbrný strom“.

Celebrimbor *Telperinquar* [PE17, S], *Telpinquar* [PE17], *Tyelpinquar* √KJELEP, KWAR [PM, VT47] } „Stříbrná pěst“, „Stříbroruký“.

celý *quanda* √KWA¹ [QL]

cennost, zejm. klenot *mírë (míri-)* √MIR¹ [PE17]

cenný *valda* √BALAD [QL]; *mirwa*, *mírë (míri-)*, velmi *mírima* √MIR¹ [PE17] } *Valda* je určitě obecnější a možná lze použít ve vazbě jako „být hodný čeho“, „stát za co“: *Umis valda culusto rá-cina*. „Nestojí to za zlámanou zlatku.“ Výrazy od √MIR¹ se týkají asi jen výrobků, uměleckých děl; uvádí se i zesílené tvary *mimírë*, *mimírima*.

cesmína *ercassë* √EREK [Et], *piosenna* [QL]

cesta **I.** *tië* [Et, PE17, UT]; přímá *tëa* √TEÑ², TEŽ [Et], úzká, v rokli *axa* √AK¹ [Et] **II.** výprava *lenda* √LED [PE17]

cestovat *lelya-*, min. *lendë* √LED, DEL [WJ]

cihla, dlaždice *telar* [PE13, 16]

cíl *mentë* √MET [Et] } Pokud jde o kořen, nabízí se i asociace s √MEN.

cín *latúcen -ový latucenda* [QL]

cít **I.** duševně *felmë* [VT41], *tendilë* **II.** spíše tělesně *tendë* √TEN¹ [QL]

cítat, citace *eques(s-)* √KWE [WJ] } Ve starém jazyce znamená „on pravil“.

cítit **I.** duševně **fel-* [LF] **II.** hmatem *tenya-* √TEN¹ [QL] } **Fel-* podle *felmë* „pud, hnutí, cit“ [VT41].

citlivý *tendilëa*, vnímavý *tentima* √TEN¹ [QL]

cizí *ettelëa -ina ettelë* √ET [Et, VT45] } Má-li nějaký slovník *ettelen* místo *ettelëa*, vychází ze zdroje, kde ještě Tolkienův rukopis nebyl správně rozluštěn.

co **I.** tázací *man* √MAN² [LR] **II.** vztažné *ya* √JA¹ [VT43], *i* [VT42] } Výraz *man* je lépe doložený ve významu „kdo“ [LotR], ale snad lze použít i takto. Známe i slovo *mana* [PM], ale to je nejspíše *ma(n)+na*, tedy „co je“. *I* je víceúčelové vztažné zájmeno a určitý člen.

cokoli **aiqua* √KWA³ [HKF] } Utvořeno dle *aiquen* „kdokoli“ a *ilqua* „vše“.

cožpak ne *laumë* √LA, UM¹ [Et] } Příklad: *Laumë ecénielyes?* „Cožpak jsi to neviděl?“

cuchat, zamotávat *fasta-* √PHAS [Et]

Curufin *Curufinwë* √KUR, PHIN², WE² [VT41] } „Dovedný Finwë“ (Finwëho syn).

cválat *lop-* « *lopo-* √LOP [QL]

Č

čaj *tyé* [QL]

čára *tië*, rovná *tëa* √TEÑ², TEŽ [Et] } Obojí znamená též „cesta“.

čárka diakrit. *andatehta* √ANAD, TEK [Et, PE17] } Znaménko pro prodloužení samohlásky v plném psaní.

čaroděj *sairon* √SAJ¹ [Et], z řádu Moudrých ze Západu *Istar* √IS¹ [UT, S] } *Istari* se vykládá jako „Ti, kteří vědí“; slovo *sairon* má podobný původ, ale nemá, narozdíl od *Istar*, v rámci Tolkienova světa tak konkrétní význam.

čas **I.** jako pojem *lúmë* [Et] **II.** období či bod v čase *lúmë* [LotR, PE17, VT49], *lú* √LU¹ [Et] } *Lúmë* se též překládá jako „hodina“, ale stěží lze použít jako jednotka času.

časný, ranní *arinya* √AR², AS¹ [Et]

časový *lúmëa* « *lúmia* √LU¹ [QL] } Zřejmě též „dočasný, pomíjivý“.

častý, četný *rimba* √RIM¹ [Et]

čelist *anca* √ANAK [LotR, Et, S], *nangwa* √NAK [Et] } *Anca*, ač gramaticky jednotné číslo, se někde překládá množným číslem – „čelisti“.

čelěnka **timbarma* [Q] –o *timbarë* [PE14]

čep *peltas (peltax-)* √PEL², TAK [Et] } „Otočné upevnění“, pevný bod otáčení.

čepel *hyanda* √SJAD [QL]; zejm. meče *maica* √MAK [VT39], †*russë* √RUS² [Et] } Zákl. významem *russë* je „lesk, blýskání“.

černoruký *morimaitë* √MOR, MAŽ [LotR, VT49, SD]

černý *morna* [MC, PE17, QL], *morë (mori-)* [Et], *morqua* √MOR [QL] } *Morë* může být též podst. jm. „temnota“. V podobě *mori-* se využívá ve složeních (*morimaitë*, *Moringotto*).

čerstvý *virya* √WIR² [VT46], *loitë* √LAW¹ [QL], *céva* √KEW¹ [VT48]

červ *wembë*, *wembil* √WEB [QL]

červen *nárië* √NAR¹ [LotR] } Znamená „slunečný“ nebo „ohnivý“.

červenec *cermië* [LotR]

červenka *cilapi*, *cilapincë* [QL]

červený *carnë* (*carni-*) √KARAN [PE17, Et, QL]; ohnivý *narwa* √NAR¹ [Et], ruměný *roina* √ROJ², *aira* √GAJ² [Et]; do zlata *culda*, *culina* √KUL [Et], do oranžova *carmalin* √KARAN, MAL² [QL]; Van. *nasar* [WJ]

červík *testë* [QL]

česat *pecu-* « *peqe-*, min. *penquë* √PEKW [QL]

četný, častý *rimba* √RIM¹ [Et]

čí táz. **mava* √MA¹ [HKF], **mano* √MAN² [LF]
 { Odvozeno jako posesiv, resp. genitiv od tázacího základu.

čich *nustë* √NUS¹ [QL]

čichat, očichávat *nuv-* « *nuvu-*, min. *núvë* √NUPH [QL]

čin *tyar(d-)* « *car(d-)* √KJAR [Et], *carda* √KAR [PE17] { Úprava prvního výrazu je pokračováním Tolkienovy úpravy příbuzných slov v témže odstavci.

činel *tontil* « *tontl*, *tontilla* [QL]

činitel *tyaro* √KJAR [Et]

číslo, počet *nótë* √NOT [Et] **-vka** *notessë* √NOT, ES [VT47, 48]

číst *cenda-* √KEN [VT41], *henta-* √KHEN; nahlas *et-henta* √ET, KHEN [PE17] { Původním významem slov je „pozorovat (za účelem získání informací), prohlížet si“.

čistit *poita-*, min. *poinë* [QL] **-ý** *poica* √POJ [Et, QL], *soina* √SOW, *alluva* √ALU [QL]

čiše *sungwa* √SUK¹, *súlo* (*súlu-*) √SUG [Et]; *yulma* √JUL¹ [RGeo, PE17, VT49] { Hom. *yulma* „uhlík, doutnající dřevo“ √JUL².

člověk, tj. z Mladších dětí Ilúvatarových *atan* √ATAN, *fřima* √PHIR [WJ] { Dále a přesněji viz „lidé“. Neurčitý podmět viz „někdo“.

čtení *cenda* √KEN [VT41], *hentië* √KHEN [PE17]

{ Obojí je získáno ze složenin: *parmahentië* „čtení knih“, *sanwecenda* „čtení myšlenek“.

čtrnáct **canquë* **-ý** **canquëa* √KAN³ [Q, VT48]

čtverec, čtyřúhelník **cantil(d-)* √KANAT, TIL¹ [PPQ] { U Lamairu se používá pro čtyřčlenný bojový útvar.

čtvrtek 4. den v 6-denním týdnu *aldúya*, v númeno-rejském 7-denním *aldëa* √GALAD [LotR] { První výraz znamená „den Dvou stromů“, druhý „den Stromu“.

čtvrťina *canasta*, *casta* √KAN³, SAT [VT48] **-ý** *cantëa* √KANAT [VT42]

čtyři *canta*, ve slož. někdy *can-* √KAN³, KANAT [Et, PE17, VT48] **-cet** **canquain* √KAN³, KWAJAM [Q]

čumák, rypák *mundo* √MBUD [Et] { Stejně slovo znamená „býk“ [Let].

d

daleko *haiya*, *háya* √KHAJ [Et, SD], velmi *va-haiya*, *vaháya* √WA², KHAJ [SD, LR]; daleko za něco/něčím, ještě dále *ambela* √AM², LA3 [PE17]

daleký, vzdálený *haira* √KHAJ [Et], velmi *eccaira* √ET, KHAJ, *avahaira* √AW¹, KHAJ [Et]

dálka **hayassë* √KHAJ [PPQ]

další, ještě jeden *enta* √ENET [VT47] { Stejně znějící (a známější) slovo znamená „tamten“ √EN², TA¹.

dar *anna* √AN¹ [LotR, Et, PE17]

dár|ce *anto* **-kyně** *antë* √AN¹ [Et] { Hom. *anto* √MAT „ústa“.

Dárkyně *chleba* *massánië* √MBAS, AN¹ [PM]
 { Titul nejvýše postavené ženy něj. elfího lidu, neboť té příslušelo právo hospodařit s lembasem.

Darovaná země *Andor*, *Andóre* √AN¹, NDOR [SD, S] { Jméno Númenoru.

dát, darovat *anta-* √AN¹ [Et, VT43, PE17] { Splývá s *anta-* √AM² „obdarovat“ (stejný význam, jiná vazba) [PE17]. Hom. *anta* √AN¹ „tvář“.

datel *tambaro* √TAM¹ [Et]

dav *sanga* √STAG [Et, QL], *úmë* √UM² [VT48, PE17]
 { *Úmë* „velké shromáždění věcí téhož druhu; tlačenice, seskupení věcí bez řádu“.

dávn|o *anda né*, *andanéya* √ANAD, NA², JA² [VT49] **-ý** *yára*, *yárëa* √JA², *yalúmëa* √JA², LU¹ [Et]

dbát, věnovat pozornost *cim-* [GL]

dcera *yeldë*, příp. *-iel* √JEL [Et, UT, PE17], *yendë*, příp. *-ien* √JEN² [Et, PE17]; *seldë* √SELED [Et, VT46, PE17] { Příponové tvary se používají ve jménech: *Uinéniel* „Dcera Uinen“ [UT]. *Seldë* = možná spíše „dívka“.

dědeček *haru* [QL]

dědic *aryon* √GAR, JON, *haryon* √3AR, JON [Et]
 { *Haryon* překládáno též jako „princ“ (totiž „dědic vládce“).

dědictví, děděná cennost *atamir* √AT¹, MIR¹ [PE17]
dech *súlë* √THU [Et, PE17], *hwesta* √SWES [Et]
 { *Súlë* překládáno i jako „duch“. PE17 upřesňuje: „vysílání síly (vůle či touhy) ducha“ – význam „dech“ je primární. *Hwesta* též „vánek“.

děj|in|ný, dějepisný *lúmequentialëa* [Et, PE18] **-y**, dějepis **I.** *lúmequentialë* √LU¹, KWET [Et], *quentialë* **II.** dějepisný spis *quentasta* √KWET [VT39]
 { *Quentalë Noldoron* „dějiny Noldor“ (historie samotná), ale *Noldo-quentasta Ingoldova* „Ingoldovy Dějiny Noldor“ (název spisu).

děkovat *hanta-* √3AN² [UT] { Získáno oddělením z *Eruhantalë*.

dělání *carië* **-at** *car-* √KAR [Et, PE17, QL] { Použitelné v širokém rozsahu významů.

démon *rauco, arauco* [W], [Et], *rauca* √RUK [PE17] } „Mocné, strašné a nepřátelské stvoření.“ Viz též „Balrog“.

den I. doba denního světla *aurë* √UR¹ [PE17, S], *arië, arya* √AR² [Et] **II.** jednotka času *ré* [LotR, VT49], *árë* √AS¹ [PM] } Den (*ré*) jakožto 24hodinový časový úsek skládající se z *aurë* a *lómë* se počítá od západu slunce, nikoli od půlnoci.

desátý *quainëa* √KWAJAM [VT42] –**atero** *maquat* √MA3, KWA, AT² [VT47] } *Maquat* znamená „dvě ruce“, tj. „dvě pětičky“, skupina deseti objektů.

deset *quain, quëan* √KWAJAM –**ina** *quaista* « *caista* √KWAJ, SAT [VT48] } Výraz *cainen* s kořenem KAJAN [Et] Tolkien nejspíše opustil.

děsit *sosta-* [PE17] **d. se** *sorya-* √THOS [PE17], *aista-* √GAJAS² [Et] } Hom. *aista-* √GAJAS¹ „požehnat“.

desítková soustava *quaistanótië* « *caistanótië* √KWAJ, SAT, NOT [VT48], *maquanótië* √MA3, KWA, NOT [VT47]

děšť jemný *mistë* √MISID [Et], „zvonící“ *timpë* √TIP [QL] **zlatý d.** (keř) *lindelohhtë* « *-kte* √LIN¹, LO3 [QL]

Děti Aulëho mn. *Aulëonnar* √ON [PM] } Tj. trpaslíci.

Děti Ilúvatarovy mn. *Eruhíni* (j.č. *Eruhin*, kmen zřejmě *Eruhín-*) √ER, KHIN [W], [S], *híni* *Ilúvataro* √KHIN, ILU, AT¹ [S] } Tj. elfové a lidé.

Děti Melkorovy mn. *Melkorohíni* √MBELEK, OR, KHIN [MR] } Jen paralela k předchozím dvěma, neboť Melkor neměl žádné děti, jen otroky.

devatenáct *neterquë* –**ý** **neterquëa* √NETER, KEW¹ [VT48]

devátý *nerhtëa* [VT42] –**ět** *nerhtë* √NETER [VT42, 48,

[Et] –**ítina** *neresta* √NETER, SAT [VT48]

díkůvzdání *hantalë* √3AN² [UT] } Doloženo ve slož. *Eruhantalë*, Díkůvzdání Eruovi, nům. svátek.

díl, část **cirma* √KIR [LF]; zejm. ze stejných *asta* √SAT [VT48] } *Asta* obv. používáno ve významu „díl roku“, tedy „měsíc“.

díra I. otvor *assa* √GAS [Et] **II.** dutina *unquë* √UNUK [LotR, Et] **III.** jáma *latta* √DAT [Et], *sat* (*sapt-*) √SAP [QL]

diskutovat, rozmlouvat **artaquet-* √THAR¹, KWET [PPQ] } Podle sind. *athrabeth*.

dítě *hína*, mn. *híni* [W], [S, VT44], ve slož. *-hin* (*-hín-*); v oslovení malého dítěte *hina* √KHIN [W]; *onna* [VT49, PE17], *onwë* √ON [PE17] } V oslovení se vyskytují zkrác. tvary se zájm. příponou: *hinya* z *hinanya* [W], *onya* snad z *onnanya* [UT] „mé dítě“. *Onna* je jinde překládáno „stvoření, tvor“ [Et].

dívka *vendë, wendë* √WENED [Et, PE17, VT47], *wen(d-)* [QL], ve slož. *-wen(d-)* [Et, S]; dospívající *nettë* √NETH [VT47] } *Vendë* je dívka jakéhokoli věku od narození do svatby. Přípona *-wen* (zřejmě s kmenem *-wend-*) se užívá v ženských jménech (*Arwen, Lalwen*).

divočina *ravanda* √RAB¹ [VT46]

divoký *verca* √BEREK [Et], *hráva* √SRAB [PE17], *ráva* √RAB¹ [Et], dravý *ravin* √RAW [QL] } Hom. *ráva* √RAB² „říční břeh“.

divoch *hravan* √SRAW [W], *hrávan* [PE17] } *Hravani*: tak nazývali Eldar lidi mimo *Atani*. Též *Hrónatani* jako protiklad k *Núnatani* [PE17]. *Hravan* překládáno i jako „divoké zvíře“ √SRAB [PE17].

dlatat, hloubit *unca-* √UNUK [Et]

dlaň plochá *palta* [VT47], *paltya* √PALAT [QL]; sevřená *camba* [VT47], *cambë* √KAB [Et, VT49]

} Tolkien upřesňuje: *palta* „dlaň, ruka držená dlaní vzhůru či kupředu, plochá a napjatá“; *camba* „ruka, s prsty více či méně sevřenými, nastavená k přijímání nebo držení“.

dlaždice, cihla *telar* [PE16]

dlouho *andavë* √ANAD [LotR, PE17, Let]

Dlouhopolsko *Andafalassë* √ANAD, PHALAS [PE17] } Sind. *Anfalas*.

dlouhý *anda* √ANAD [Et, PE17], a tenký *lenwa* [QL] } Jako zpodstatnělé mn. *andar* „dlouhé samohlásky“ [PE18].

dmout se *tiuya-* √TIW [Et]

dnes *síra, siar, siarë* √SI, AS¹, AR² [VT43], **sinarë* √SIN, AS¹, **sinaurë* √SIN, UR¹ [PPQ]

do I. dovnitř *minna* [Et], *mina* √MI, NA¹ [VT43], *mir* √MI, DA [Et]; konc. allativu *-(e)нна*, mn. *-(i)nnar* √NA¹ [PL, LotR, MC] **II.** časově *tenna* √TEN² [LotR, UT, VT44]

dobro *márië* √MAG¹, MAN¹ [PE17] } Allativ *márienna* a podobné *namárië* se používá jako pozdrav při loučení, viz „sbohem“.

dobrý *mára* √MAG¹, MAN¹ [Et, VT47, PE17], †*marna* √MAN¹ [PE17]; *alya, alima* √AL¹ [PE17]; morálně *manë* (*mani-*) √MAN¹ [VT49, QL], o osobě *faila* √PHAJ¹ [PM]; chutný *matsa* √MAT [QL] } *Mára* od koř. MAG se vysvětluje jako „užitečný, vhodný“, o věci – ale podle PE17 lze odvodit i od MAN¹ a použít v širším významu. Vazba *nás mára nin*, dosl. „je to pro mě dobré“ = „mám to rád, líbí se mi to“.

dobře *mai* [VT47, PE17], †*maië*, v předp. *mai-* √MAG¹, MAJ² [PE17]; *márië* √MAG¹ [PE17]; *mandë* √MAN¹ [VT49, QL], *vandë* √BAN [QL] } Hom. *mandë* „osud (zpravidla šťastný)“.

dokonalý *ilvanya, ilvana* √IL, BAN [PE17]

dokud ne *tenna* √TEN² [UT, VT49], *mennai* √MEN, NA¹ [VT27] } Příklad: *Lemyuvan sinomë tenna entulilyë*. – „Zůstanu tady, dokud se nevrátíš.“

dole, **-ů** *undu* √UN, *nún* √NU [Et], jako předp. *un-*, *undu-* √UN [PE17, RGE0]

domn[ě]nka *intya -ívat se intya-* √INIK [Et]

domov či vlast *már (mar-)* [VT45, PE17], *mar* [S], ve slož. *-mar* √MBAR [PE17, S]; *mélamar* √MEL, MBAR [PE17] } *Már*, *-mar* se používá v názvech zemí a měst (*Valimar*, *Eldamar*). *Mélamar* „milovaný domov“ = „domov, místo narození, místo, z něž obyvatelé museli odejít n. byli vyhnáni válkou“.

Doriath *Lestanóřë* √NO¹, NDOR [WJ]

dosahovat, natahovat se *rahta-* « *rakta-* √RAK² [QL]

dospělý o muži *vëa* √WEG¹ [Et]

dost, **-atečně** *faren* √PHAR [VT46]

dostat *ñet-* √ŃGET [QL]

dostate[č]ný *fárëa* [Et, LR] **-k** *fárë* [Et], *farmë* √PHAR [VT46]

došek *tupsë* √TUP [Et]

dotýkat se **I.** fyzicky *appa-* √AP¹ [VT44], *tenya-* √TEN¹ [QL] **II.** týkat se *ap-* √AP¹ [VT44]

doušek *yulda* √JUL¹ [RGE0, PE17], *suhto* √SUK¹ [Et]

doutnat **yul-* √JUL² [Et] } Tak se nabízí dle Etymologií; PE17 mají *yul-* „pít“ √JUL¹.

dovednost *curwë*, ve slož. *curu-* √KUR [Et, PM] } Technická dovednost, vynalézavost – ne vždy však se zcela dobrým úmyslem.

dovnitř *minna* √MI, NA¹ [Et], *mir* √MI, DA [Et]

dovolit, povolit *lav-* √DAB [Et] } Hom. „líznout“ √LAB.

drahý **I.** cenný *mirwa*, velmi *mírima*, *mimírima* √MIR¹ [PE17] **II.** milý *melda* [PE17], *melin* √MEL, *moina* √MOJ [Et]

drak *lócë* √LOK [Et, PE17, GL], *hlócë* √SLOK [PE17, S], *angulócë* √AŃGU, LOK [Et]; okřídlený *rámalócë* √RAM¹, ohnivý *urulócë* √UR¹, vodní *lingwilócë* √LIW [Et], s pokladem *föalócë* √PHOZ [QL] } Slovo *lócë* buď od počátku začínalo hláskou *l-*, nebo se tak ve Třetím věku vyslovovalo starší neznělé *hl-*. *Lócë* též „záhyb, vlna vlasů“ [PE17].

dráp *atsa* √GAT¹ [Et], *racca -atý raccalepta* √LEP [SD]

dravec, predátor *laman raustëa* « *lama raustea* √LAMAN, RAW [QL]

drobek *mië* [PE13]

Drobní trpaslíci mn. *Picinaucor*, *Pitya-naucor* √PIK, NUK [WJ], *nuxor* √NUK [PE17] } Též *attalyar* „dvounožci“, neboť byli zprvu považováni za vzpřímeně chodící zvířata.

drobný *pitya* √PIK [WJ], *titta* √TIT [Et]

drolit se *ruxa-* [MC]

drsný, násilný *naraca* √NARAK [Et]

drtit *mal-*, min. *mälë* √MAL¹ [QL]

Drúadan *Rú*, *Rúatan* √ATAN [UT]

druh, odrůda *nostalë* √NO¹ [QL]

Druhorození mn. *Apanónar* √AP², NO¹ [WJ, S] } Elfi pojmenování rasy lidí.

druhý *attëa* √ATAT [VT42], *atya* √AT [VT41], † *tatya* √TAT² [WJ, VT42]; následující *neuna* √NDEW [Et]

dryáda *tavaril*, v mužském rodě *tavaro*, *tavaron* √TAWAR [Et]

držet **I.** *mahta-* √MAZ [VT47, PE17, Et] **II.** ponechávat si **hep-* √KHEP [PPQ] **III.** při čem/kom *himya-* √KHIM [Et] } První výraz (s významem též „zacházet, ovládat, používat“) splývá s *mahta-*

√MAK „vládnout zbraní, bojovat“.

dřevěný *taurina* √TAWAR [Et], *toina* √TAW [PE17]; *turúva* [QL, PE16], ve slož. *turu-* √TUS² [UT]; ztuhlý *tauca* √TAW [PE17]

dřevo *tavar* √TAWAR [Et], *töa* √TAW [VT39, PE17]; zejm. palivové *turu* √TUS² [QL, PE16]; } Hom. *töa* „vlněný“ √TOW [Et].

dřít, tvrdě pracovat *móta-* √MO² [Et]

dříve *yá* √JA² [Et]

dub *norno* [Et], *nordo* [PE17], *nornë* √DORON [QL] } *Norno* „houževnatý, nepoddajný“ je též jedno z označení pro trpaslíka.

duben *viressë* √WIR² [LotR]

dubolistý *normelassë*, *normelassëa -vý normëa* √DORON [QL] } *Normelassë(a)* „mající listy jako dub“.

duha *helyanwë* √ZEL, JAT [Et] } „Nebeský most.“

duch *fairë* √PHAJ¹ [MR, MC, PE17], *sülë* √THU [PE17, LotR]; *ëala* √EŃ [MR]; uniklý z mrtvého těla *manu* √MAN¹ [Et] } *Fairë* (hom. „smrt“ √PHIR) je obecné, lze použít též jako „přízrak“; *ëala* („jsoucí“) je takový duch, jehož přirozeností je existovat bez těla. *Sülë* může znamenat také „dech“.

Duch svatý *Aina Fairë* √AJAN, PHAJ¹ [VT44], *Airefëa* √GAJAS, PHAJ¹ [VT43]

důl *sinquelë* √SINIK [QL], *felco* √PHELEK [PE17] } *Felco* též „jeskyně, podzemní příbytek“.

důležitý *valdëa* √BALAD, zásadní *vildima* √BILID [QL]

dům *cöa* √KAW¹ [VT47, PE17, WJ], *car(d-)* √KAR [Et]; *martan (martam-)*, *martaman (martamn-)* √MBAR, TAM² [PE17] } *Cöa* (pův. zejm. skromnější přístřeší, bouda) lze použít metaforicky jako „tělo“ [PE17].

Dúnadan *Núnatan* √NDU, ATAN [WJ, PE17],

tarcil(d-) [LotR, PE17, Et], *tarhil(d-)* √TA3, KHIL [PE17]

dupat, dusat **vatta-* √BAT [PPQ]

dusit *quosta-* d. se *quor-* « *qoro-*, min. *quondë* √KWOD [QL] } Též „topit (se)“.

duše obývající tělo *fëa* √PHAJ¹ [MR, WJ, PE17] } Též metaforicky *cöacalina* „světlo domu“ (tj. těla, *hröa*) √KAW¹, KAL [MR].

duťina *unquë* √UNUK [LotR, Et], *rotto* √ROT [QL] –*ý unqua* √UNUK [Et], *ronta*, *rotwa* √ROT [QL] } *Rotto* se v pozdějších zdrojích překládá jako „jeskyně, tunel“.

důvěra, věrnost *astar* √SATAR [PE17]

důvěrný *oholima* √WO, KHOL [PE17] } V gramatice se tak označuje 1. os. duálu inkluzivního „my dva“.

důvod **tyarwë* √KJAR [PPQ], *tyasta* « *casta* [LF, QL]

důvtip *návë* √NAW [QL] } Hom. „bytí“ √NA².

dužina *maru* √MAR¹ [QL]

dva *atta* √ATAT [Et, PE17, VT42], konc. duálu *-t* √AT² [RGEO, PE17, VT47], *-u* √JU [Et, VT39]

dvanáct *yunquë* √JU, ENEK [VT47, PE14, 17], **rasta* √RASAT [Et] –*ina yunquesta* √JU, ENEK, SAT [VT48]

dveře j. č. *fenna* √PHEN [PE17]

dvojče *onóna*, mn. *ónoni* √WO, NO¹ [WJ] } Slovo je původně příd. jm. slovesné „narozený jako jeden z dvojčat“. Kupodivu je uveden plurál, a nikoli duál.

dvojhláska *ocamna* √WO, KAM² [PE18, VT44]; *ohlon* √WO, SLON [VT39] } *Ocamna* je dvojice samohlásek, které se vyslovují v jedné slabice; *ohlon* má širší význam, označuje i dvojici souhlásek.

dvojitý, –násobný *atwa* √AT², *tanta* √TAT² [Et]

dvojsouhláskový o kořeni *attólamaitë*

√ATAT, WO, LAM [PE18]

dvouno|hý *attalaitë* [VT49, QL] –žec *attalya* [WJ], *attalin* √AT², TAL [QL] } *Attalyar* (zřejmě zpodstatnělé příd. jm.) je pojmenování Drobných trpaslíků.

dvouruký *atamaitë* √AT², MA3 [PE17]

dýchat *súya-* √THU [Et]

dýka *sicil* √SIK [Et], *naica* √NAK, NDAK [GL]

dým páchnoucí *usquë* [Et] –*ka *uscil, *uscillë* √USUK [PPQ]

džbán, baňatá nádoba *ulma* [QL] } Nabízí se přibuznost s kořenem UL, ale zdroj tuto etymologii přímo popírá (spíše by měl znít *LUM).

e

elf *quendë* [WJ, Et], zvlášť muž. *quendu*, žen. *quendi* √KWEN [MR]; *elda*, ve slož. *-el(d-)* √EL, ELEN [WJ, Et, Let] } Podrobněji k významu viz „Elfové“.

elfí, –ský *quenderin* [WJ], *quenderinwa* √KWEN [PE17]; *eldarin* [Et, WJ, S], *eldarinwa* √ELEN [VT47, MR] } Nejjednodušší příd. jm. by bylo *quenya*, ale to se používalo obvykle jen pro jazyk. [WJ]

Elfie *Eldamar* √ELEN, MBAR [PE17, Et, QL], *Elendë* √ELEN [Et, MR]; *Calaciryran*, *Calaciryandë* √KAL, KIR [RGEO]

Elfkam *Elessar* [LotR, UT], *Elesar(n-)* √ELEN, SAR¹ [VT49] } Jméno Aragorna a jednoho klenotu.

Elfové mn. *Quendi* √KWEN [WJ, LotR, Et], hrom. *Quendelië* √KWEN, LI¹ [Et]; *Eldar* √EL, ELEN [WJ, LotR, Et], hrom. *Eldalië* √EL, ELEN, LI¹ [WJ, Et] } *Quendi* („Mluvčí“) jsou všichni elfové, zatímco *Eldar* nezahrnují Avari; v běžné řeči však výraz

Quendi není příliš častý, a *Eldar* použit s obecným významem. *Quendelië*, *Eldalië* znamená vl. „elfí lid“.

Elfové světla mn. *Calaquendi* √KAL, KWEN [WJ, Et], *Calamor* √KAL, MO¹ [Et]

Elfové tmy mn. *Moriquendi* √MOR, KWEN [WJ, Et], *Morimor* √MOR, MO¹ [Et]

elfština *lambë Quendion* √LAB, KWEN [PM], *Elda-lambë*, *lambë Eldaiva*, *lambë Eldaron* √LAB, ELEN [WJ]

Elrond *Elerondo* √EL, RON¹ [PE17] } Význam zřejmě „Hvězdná klenba“. Získáno ze jména *Elerondiel* „Elrondova dcera“, tj. Arwen.

Elros *Elerossë* √EL, ROS¹ [PM] } „Hvězdná pěna“.

emigrovat, opustit bydliště *lenweta-*, min. *lenwentë* √LED [PE17]

ent **ento* –*ka *entë* [LF] } Sindarština má *onod* [Let], jež dle sindarských jazykovědců ukazuje na kořen *ONOT. Je-li toto odvození správné, quenijsky by pak bylo spíše **onto*, **ontë*.

Eriador **Eryandóre* √ER, NDOR [Q, PE17]

etymologie *quettasundolië* √KWET, STUD [VT26]

existovat *ëa-*, min. *engë*, perf. *engië*, bud. *euva* √EÑ [PE17, VT39, 49] } Tolkien píše, že tento výraz označuje existenci v rámci Eä, takže nelze říci *Eru ëa*, neb Bůh není součástí stvořeného světa [VT49]. V Cirionově přísaze navzdory tomu je *i Eru i orilyë mahalmar ëa* [UT].

extrémně *langë* √LA3 [PE17]

Ezellohar *Coron Oiolairë*, *Corollairë* √KOR, OJ¹, LAJ [S, WJ] } „Pahorek věčného léta“ či „Věčně zelený pahorek“.

f

fack|a *piltyë* –ovat, dát pohlavek *piltya-* [QL] } „Udeřit, zejm. plochou dlaní“.

fantazie, představivost *nausë* √NOW [Et]

Fëanor *Fëanáro* √PHAJ¹, NAR¹ [MR, S, Et] } „Ohnivý duch“, dříve však vykládáno jako „Zářivé slunce“ √PHAJ¹, ANAR.

fial|ka *helinillë* –ový do modra *helinwa* √KHEL, do růžova *helinquila* √KHEL, KWIL [QL]

fíkovník *mapalin* √MA3, PAL [QL] } Anebo „plantan“. Znamená „plochá ruka“ čili „dlaň“, podle tvaru listů.

Fingon *Findecáno* √PHIN², KAN¹ [PM]

flétn|a *simpa, simpina* √SIP; Panova *polisimpë* √POL², SIP –ista *simpetar* √SIP [QL]

fonetický, hláskový *hlonítë* [W]], *hlonítë* √SLON [VT48, PE17]

fonetika *lambelë* √LAB [VT39] } Výraz noldorských učenců označující jazyk zejména z hlediska zvukového.

fonotaktika *lámampanë* √LAM [PE18] } „Kombinování hlásek“.

foukn|out *hwesta-* –utí *hwesta* √SWES [Et]

frknout, odfrknout *pus-* √PUTH [QL]

g

Galadriel *Altariel(l-), Altariellë* [PM, RGEO, PE17], *Altáriel* [UT, PE17], *Ñaltariel* √ŃGAL, ŃAL, RIG [PE17] } „Dívka korunovaná zářícím věncem“.

Gandalf *Olórin* √OLOS [UT, PE17] } Přesněji řečeno, Gandalfovo maiarské jméno.

generace **nónarë* √NO¹ [HKF]

Glaurung *Laurundo, Undolaurë* √LAWAR [LT2]

Glorfindel *Laurefindil; Laurefin(d-), Laurefindë* √LAWAR, SPIN [PE17] } „Zlatovlasý“.

Gondolin *Ondolindë, Ondolin(d-)* √GONOD, LIN¹ [PE17, S] } „Zpívající kámen“ či „Kamenná píseň“.

Gondor *Ondonórë* [VT42], *Ondórë* √GONOD, NDOR [VT49] } „Kamenná země“. Starší název byl *Hyallondië, Turmen Hyallondiëva* „Říše jižního přístavu“ √TUR, MEN, KHJAR, LON² [PE17].

gramatika *tengwesta* √TEK [Et] } Jinde je význam trochu jiný a podrobněji popsán – viz „jazyk“.

h

had *leuca* √LEWEK [LotR, PE17], *ango (angu-)*, mn. *angwi* √AŃGU [Et]

hák *ampa* √GAP [LotR, Et, VT47], *atsa* √GAT¹ [Et]

halit *fanta-* √PHAN¹ [PE17, VT43], *halya-* √SKAL¹ [PE17, Et]; *vasarya-* √WATHAR [VT42] } *Fanta-* zřejmě znamená překrytí něčím lehkým, co jen tlumí světlo (jako *fanyar* na obloze), zatímco *halya-* označuje úplné zastínění před světlem [PE17].

harfa *ňandë*, malá *ňandellë* √ŃGANAD [Et]; *tanta, tantila* [VT41] } Příbuzná jsou slovesa *ňanda-* [Et], *tanta-* [VT41] „hrát na harfu“ a podst. jm. *ňandelë* [Et] „hra na harfu“.

harfeník *ňandaro* √ŃGANAD, *tyalangan(d-)* √TJAL, ŃGANAD [Et]

hatit, ztěžovat *hranga-* √SRAG [PE17]

havěť *rausimë* √RAW [QL] } „To, co je určeno k lovení či hubení“. Gramaticky může být buď množné

číslo od *rausima* (pův. příd. jm.), anebo jednotné číslo s hromadným významem.

hbitý, čilý *tyelca* √KJELEK [Et]

hedváb|í *samin –ný saminda, saminwa* [QL]

hejno zejm. drobných ptáků *imbilë* √IB¹ [QL]

historie, příběh *lúmequenta* √LU¹, KWET, *lume-nyaré* √LU¹, NJAR [Et] } „Dějiny, dějepis“ viz tam.

Hithlum *Hísilómë* √KHITH, DO3, *Hísilumbë* √KHITH, LUM [Et] } Správným překladem sind. jména je druhý z výrazů, ale obvykle se používal první.

hlad *saicë* √SAJAK [QL]

hladit *pasta-* √PATH [PE17], *lalta-* √LAT³ [QL] } *Pasta-* přeloženo též „žehlit“.

hladký *pasta* [Et], *passa* √PATH [PE17], *latwa* √LAT³ [QL], naleštěný *runda* √RUN³ [PE17] } Hom. *runda* „kyj“.

hladomor *saicelë* √SAJAK [QL]

hladověť *saita-*, min. *sanyë* √SAJ²; *saitya-* √SAJAK [QL] } *Saitan* jest každodenní povzdech „mám hlad“. *Saitya-* je v základním významu přechodné sloveso „trápit hladu“, ale bez podmětu znamená „hladověť“: **Nyë saitya*.

hladový *saiqua* √SAJAK [QL], *maita* √MAT [VT39] } Hom. *maita-* „umělecky tvořit“ √MAJ².

hlas *óma* √OM [LotR, Et, QL] –atel, herold *tercáno* √TER, KAN¹ [PM]

hláska *hlón (hlon-)* √SLON [W], VT48], *láma* √LAM [PE18] } Obojí může mít zřejmě širší význam „zvuk“.

hlášení, rozkaz *canwa* √KAN¹ [PM]

hlava *cas (car-), cás (car-)* √KAS [Et, PE14, VT49] } Údaj z Etymologií (*cár* s kmenem *cas-*) se upravuje kvůli hláskoslovným pravidlům. Pro spojení „od hlavy k patě“ existuje výraz *telmello talmanna*

„od kápě k zemi“ √TEL², LO, TALAM, NA¹ [Et].

hlavní *héra* √KHER [Et], *castëa* √KAS [QL]

∫ *Castëa* i „týkající se hlavy“.

hle! *ela!* √EL [WJ], *yé!* [VT47, PE17] ∫ *Ela* „imperativní zvolání směřující zrak k viditelnému objektu“.

hledat *cesta-* √KETH [PE17], *sac-* « *saca-*, min. *sácë* √SAK [QL]

hlídka, stráž *tiris(s-)*, *tirissë* √TIR [QL]

hlín|a *cén (cem-)* –**ěný** *cemna* √KEM [Et]

∫ Ponechal-li Tolkien pro „hlínu“ stejné slovo jako pro „zemi, zemský povrch“, pak je možná na místě nahradit *cén (cem-)* výrazem *cemen*.

hlo|h *ehtar*, *pinehtar*, *pipinehtar* « *-kt-* √EK⁴ –**žinka** *pipin*, *piopin* [QL]

hlub|ina *tumbalë* [PE17] –**oký** *tumna* √TUB [Et, QL], *núra* √NUR¹ [Et] ∫ *Tumbalë* též „hluboké údolí“.

hlupák, nešika *auco* [QL]

hmat *tendë* –**at** *tenya-* √TEN¹ [QL]

hmota *erma*, *orma* [MR], *hrón* √SRON [PE17]

∫ Fyzická substance Ardy, z níž je vytvořen celý hmotný svět.

hnát sl. *horta-* √KHOR [Et], *norta-* √NOR [PE17]; *elta-* [PE16] ∫ *Norta-* se používá ve významu „jet (na zvířeti)“, viz tam.

hnědý zejm. tmavě *varně (varni-)* √BARAN [Et]

hněv *rúsë* –**at se** *ursa-* –**ivý** *rúsëa*, *ruxa* √RUTH [PE17]

hniloba, rozklad *quelexië* √KWELEK [QL]

hnisat *sistya-* « *sist (sisty-)* –**avý**, zanícený *sis-tina* √SISIT [QL]

hnít *queletya-*, min. *quelexinë* √KWELEK [QL]

hnízdo orlí *sornion* √THORON [QL]

hnůj, lejno *múco*; odporná špína *mut (muht-* « *mukt-*) √MUK [QL]

hnusit se *nas-* « *nasa-* √NATH [QL] **h. si** *feuya-* √PHEW [Et] ∫ Vazba je zřejmě taková: *orqui nin nasir* a *feuyan orqui*, obojí vyjadřuje odpor ke skřetům.

hnusný *naswa* √NATH [QL]

hobit *Perian(d-)* [VT49], **Perino* √PER [LF]

∫ První výraz byl zřejmě převzat ze sindarštiny, druhý je utvořen jako zpodstatnělé *perina* „poloviční“.

hodina *lúmë* √LU¹ [LotR, VT43] ∫ Spíše prostě „čas“ (kdy se něco děje) než doba 60 minut: *lúmessë yassë firuvammë* „v hodině smrti naší“ [VT43].

hodit, vrhnout *hat-* √KHAT [QL] ∫ Hom. *hat-* „rozlomit se“ √SKAT. Ve spojení „hodit či střelit něco po někom“ se s ironií používalo sloveso *anta-* „dát, darovat“ s allativem: *antanen hatal senna* „hodil jsem po něm kopí“ [VT49].

hojn|ost, velké množství *úvë* √UB¹ [Et]; bohatství *autë* √AW² [QL] –**ý** *úvëa* √UB¹ [Et], *úmëa* √UM² [VT48] ∫ Hom. *úmëa* √UM¹ „zlý“.

holý *helda* √SKEL [Et], *parna*, *parně* √PAR¹, PARAN [PE17]

holubice *cucua* √KU [Et, VT45] ∫ VT45 opravují nesprávné čtení *cu*, *cua* ve Ztracené cestě.

hopkat *lopeta-*, min. *lopetánë* √LOP [QL]

hora *oron(t-)* [WJ, Et], *orto* √OROT [PE17] ∫ *Orto* též překládáno „vrcholek hory“ [Et]. Kratší tvar *oro* [PE17] má využití zřejmě především ve složeninách: *Orocarni* „Červené hory“ [S].

horda *horma* √KHOTH [QL]

horko ∫ Známe sloveso *sahta-* „být horko“ √SA3 [QL], jehož použití by mohlo být: *sahta nin* „je mi horko“, *sahtuva* „bude horko“ apod.

horký *saiwa* √SA3 [QL]

hoř|et *urya-* [QL, Et] –**ící** *urwa* √UR¹, US [QL]

hořký *sára* √SAG [Et], *nartë* [QL]

hořlavý *tustima* √TUS² [QL]

houba *hwan(d-)* √SWAD [Et] ∫ I jedlá houba, ale pořád v rámci obecnějšího přírodopisného významu „fungus“ zahrnujícího i plísně apod.; též houba na mytí.

housenka *ulumpingwë* [QL] ∫ V rámci starého slovníku lze vyložit jako „velbloudí ryba“.

housle j. č. *salaquintil* √SAL, KWIN² [QL]

houževnatý, nepoddajný *norna* √DOR [WJ] ∫ Zároveň může ale znamenat i „tvrdohlavý, nenapravitelný“ [PE17].

hra *tyalië* √TJAL [Et, QL] ∫ Ve všech významech.

hradba s příkopem *ossa* √OS¹ [QL]; z ostrých zubů, skal *caraxë* √KARAK [Et]

hrách *orivainë* √WAJ¹ [QL] ∫ Může znamenat i „lusk“.

hrana *lanca* √LAN¹ [VT42] ∫ „Ostrá hrana, náhlý konec, jako např. okraj útesu nebo hrana věci vyrobené rukou či postavené; používáno též v přeneseném smyslu.“

hranatý *nelqua* √NELEK [QL]

hranice *landa* √LAN¹ [VT42], *réna* √REG [Et]; *yonwa* √JOD [PE17] ∫ Pro kámen, kůl či značku vytyčující hranici existuje výraz *lantalca* √LAN¹ [VT42]. *Yonwa* též konkrétněji „plot“.

hrát (si) *tyal-* √TJAL [Et, PE18]

hrb *tumpo (tumpu-)* √TUM [Et] –**áč** *cauco (caucu-)* –**atý** *cauca* √KAW² –**it se** *cupta-* √KUP [QL]

hrdina, ušlechtilý muž *callo* √KAL [Et]

hrdlo, hltan *lanco* √LAK² [Et]

hrnčič *centano* √KEM, TAN, *cemnaro* √KEMEN [Et]

hrob *caunë* √KAB [QL], **sarca* √SARAK [PPQ]

} **Sarca* je podle sind. *sarch* [UT].
hrobka *noirë (noiri-)* [UT] } Podle jména *Noiri-nan*, „Údolí hrobek“ na Númenoru.
hromad|a *cumbë* √KUB, KUM² [Et, QL], *cúmë* √KUM², *cumpo* √KUP, KUM² [QL] –**it**, vršit *cum-* √KUM² [QL] } *Cumbë, cúmë* může znamenat i „mohyla“ [Et], „náklad, břemeno“ [QL].
hrot *nasta* √NAS [Et], zvl. u kopí *nehta, nehtë* √NEK⁴ [UT] } Hom. *nehtë* √NEG „plástev“.
hroutit se, sesouvat se *talta-* √TALAT [MC]
hrozen květů *lohtë* « *lokte* √LO3 [QL]
hrozný *rúcima* √RUK [WJ], *ňorta* √ŃGOROTH [VT46]; nesnesitelný *naira* √NAJ [PE17]
hrud' *ambos(t-)* √AM² [PE16]
hrůza *ňorto* √ŃGOROTH [VT46], *ossë* √GOS [Et] } Odtud dle Etymologií jméno *Ossë*, ale pozdější zdroj vysvětluje, že je z valarštiny [WJ].
hryzat **nyanda-* √NJAD [PPQ]
hřát, zahřívát **lauta-* √LAW² [PPQ]
hřeben I. obecně *quín, quínë* √KWIN⁴ [PE17] II. kohoutí *pehtë (pehti-)* « *pekte* √PEK III. na česání *pequil, pequen* √PEKW [QL] IV. skalnatý *axë, acas (ax-)* √AKAS [PE17] } *Axë, acas* též „krk, vaz“.
hřebenatý, s hřebenem *quinna* √KWIN⁴ [PE17]
hřebík *taxë* [Et], *tas (tax-)* √TAK [QL]
hřešit *úcar-* √U, GU, KAR [VT43]
hří|ch *úcarë –šník úcarindo* √U, GU, KAR [VT43]
hříva, vlající vlasy *mairu* √MAJ³ [QL] } Používáno též ve významu „(válečný) oř“.
hubený *filwa, filima* √PHIL [QL]
hubice, tryska *tippa* √TIP [QL]
hudba *lindalë* [Et, VT45, S], *lindelë* √LIN⁴ [QL]; strunných nástrojů *salmë* √SAL [QL], harfy *ňan-delë* √ŃGANAD [Et]

Hudba Ainur *Ainulindalë* √AJAN, LIN⁴ [Et, S]
hůl poutnická *vandil* « *vandl* √BAT [QL] –**ka olwen** √OLOB, tenká *pirin(d-)* √PIR [QL]
huňatý *aulë* √OW [QL] } Hom. *aulë* √GAW „vynález“, a jméno Kováře.
Huor *Huorë* √KHO, GOR [Et]
husa *ván, wán* √WAN³ [Et], *yanwa* [QL]
hvězda *elen*, mn. *eleni*, †*eldi* √ELEN [LotR, Et, WJ], †*él* √EL [W], Et]; *ňillë* √ŃGIL [PE17, MR], *tinwë* √TIN [Et, PE17, QL]; mrkající *tingilya, tingilindë* √TIN, GIL [Et] } Základním významem *tinwë* je „jiskra“, výrazy následující mají podobné asociace. *Eleni* jsou správně jen skutečné hvězdy Tar-menelu, zatímco *tinwi, ňilli* obrazy na valinorském Nur-menelu [PE17].
hvězdář *meneldil* √MEN, EL, NDIL [LotR, Let] } Jméno třetího krále gondorského.
hvězdička *titinwë* √TIT, TIN [QL] } Nebo cokoli malého třpytivého, třeba kapka rosy.
hvězdnatý, s mnoha hvězdami *lintitinwë* √LI⁴, TIT, TIN [QL]
hvězdný *elenya* [WJ], *elena* [S], *elda* √ELEN [W], S]; podobný hvězdám *elvëa* √EL, BE [MC] } *Elda* se v tomto zákl. významu používá zřídka. *Elenya* je též jméno prvního dne v eldarském týdnu [LotR].
hvozd *taurë* √TAWAR, TUR [Et, S, VT39]
hyacint *linquë* [PE17] } Hom. *linquë* √LIKW „mokrý“.
hýbat se *lev-* [PE16], o velkých a těžkých věcech *rúma-* [MC]
hynout *quel-* « *qele-* √KWEL [QL]
hýždě *hacca* (j.č.) [GL]

ch

chamtiv|ost, nenasytlost *milmë* √MIL⁴ –**ý milca** √MILIK [Et]
chápání *handë –at hanya- –avý handa* √KHAN⁴ [Et]
chladno: **být ch.** sl. *nicu-*, min. *nicunë* √NIKW [PE17, WJ] } Používá se bez podmětu: *niquë* (aorist), *níqua* (průběhový) „je chladno“ (či, podle PE17, „mrzne, sněží“). Též lze použít příd. jm.: *ringa ná* „je chladno“ [VT49].
chladný *ringa* √RIŃG [MC, QL, VT49], *ringë (ringi-)* [Et]; *ninquë* √NIKW [PE17, WJ] } *Ninquë* častěji používáno ve významu „bílý“.
chlapec *seldo* √SELED [Et, VT46], *yondo* √JON [PE17] } První slovo Tolkien nepřeložil, význam se odhaduje; druhé se častěji používá v zákl. významu „syn“.
chléb I. bochník *masta* [Et, PE17, QL] II. látkově *massë* [PE17], *massa* √MBAS [VT43] } Hom. **massë* „kde“.
chlup, vlas *finë (fini-)* √SPIN [PE17, PM], *tila, til* √TIL² [QL] } U slova *til* uvádí QL kmen *tiln-*, ale takový tvar se nehodí do pozdějšího hláskosloví.
chlupatý, ochmýřený *tilinya* √TIL² [QL]
Chodec *Telcontar* [MR] } Aragornovo epossë. Asi příbuzné s *telco* „noha“ √TELEK; někteří odvozují sl. **telconta-* „kráčet“ [HKF].
chodi|dlo *tallunë (talluni-)* √TAL, RUN⁴ [Et], *talas(t-)* √TAL [QL] –**t** viz „jít“, „kráčet“.
chochol, střapec *quasilla* √KWATH [QL]
chovat se *lenga-* [PE17]
chrán|ěný *varna –it varya-* √BAR [Et]
chrastí, třísky na podpal *tusturë* √TUS² [QL]

chrpa *menelluin* √MEN, EL, LUJ [AI] } „Nebeská modř“.

chtíč *mailë* √MIL¹ [Et]

chtít, přát si *mer-* √MER [Et] } Pro hnutí mysli se používá neosobní vazba se sl. *or-* či *ora-* √3OR [VT41, 49]: *orë nin caritas* „chce se mi to udělat“ [VT41].

chtivý, nenasytný *mailëa* √MIL¹, *milca* √MILIK [Et]

chud|oba *oisë*, *oistë* –*ý oica* √OJ² [QL]

chutnat *tyav-* √KJAB [Et, QL, GL] } Ve starších slovnících je ve významu „mít chuť“, zatímco údaj v Etymologiích nasvědčuje spíše významu „vnímat chuť“.

chutný *matsa* √MAT [QL]

chuť I. vlastnost *tyausta* II. smysl *tyavasta* III. vkus, záliba *tyávë* √KJAB [MR]

chvála *laitalë* [UT] } Získáno z *Erulaitalë*, „Chvála Eru Ilúvatara“, název númenorejského svátku.

chválit *laita-* [LotR, Let, PE17]; *olta-* √OL² [QL] } Základním významem druhého výrazu – a možná i prvního, má-li kořen √DAJ² – je „vyvyšovat, zvětšovat“.

chvění *pampilë*, *pampinë* √PAP [QL] } *Pampinë* též přeloženo jako „zemětřesení“.

chvět se *pap-* « *papa-* √PAP, šelestit *quas-* « *qasa-* √KWATH [QL]

chyba *loima* √LOJ¹; v činu *loicarë* √KAR, v řeči *loiquetë* √KWET, v psaní *loiparë* √PAR³ [PE17]

chyb|ný, –*ně* jako předp. *loi-* √LOJ¹ [PE17]

chytat do sítě *raitā-* √RAJ¹ [VT42] } Též ve významu „plést síť“.

chytr|ost *isqualë* √IS¹, *finië* √PHIN¹ –*ý isqualëa* √IS¹, *finwa* √PHIN¹ [QL]

i

i u přirozených dvojic a protikladů *yo* √JU [PE17] } V Otčenáši je použito *sívë* √SI, BE či *tambë* √TA¹, BE ve spojení „jako – tak i“ [VT43].

Idril *Itaril(-)*, *Itarillë*, *Itarildë* √IT¹, RIL [PM, PE17, S], *Írildë* √ID+RIL [PE17]

impuls, popud *hórë* √KHOR [Et] } Hom. *hórë* „borovice“ [QL].

infixace *mittandë* √MI [PE18] } „Vkládání“, od *mitta-* „vložit“ [VT43].

inkoust *móro* √MOR, *saramór* √SAR², MOR [PE16]

intelligen|ce *handassë* –*tní handa* √KHAN¹ [Et]

Ireth *Írissë* √ID, IR [PM]

Irsko *Íverin(d-)*, *Íverindor* [QL] } Nejspíše podle velšského „Iwerddon“ téhož významu.

j

já *ni* [VT49, FCL], důrazné *inyë* [LR]; slovesná koncovka *-n*, *-nyë* √NI² [VT49, LotR]

jádro, střed *endë* √ENED [Et]

jak táz. *manen* √MA¹ [PM] } Tázací částice s instrumentální koncovkou. Možná se ptá spíše na příčiny, prostředky („čím, působením čeho“) než na průběh a způsob.

jako *ve* √BE [R GEO, MC, QL] } Spojení „jako – tak i“ se vyjadřuje spojkou *sívë* či *tambë* [VT43].

jáma *latta* √DAT [Et], *sat* (*sapt-*) √SAP [QL]

jantar *malicon(d-)* –*ový malicondëa* √MAL² [QL]

jaro *tuilë* √TUJ [LotR, Et, QL]; časné *coirë* √KOJ [LotR] } V kalendáři Imladris odpovídá *tuilë* přibližně našemu 30. 3.–22. 5. (ale slovo lze použít i bez

této konkrétní definice); *coirë* (předjaří, „probouzení“) přibližně našemu 1. 2.–27. 3.

jas *calassë* √KAL [GL]

jasno, slunečné počasí (podst.) *callë* √KAL [QL]

jasný, zářivý *calima* √KAL [LotR, VT42]

javor *maitë* √MAJ [PE16] } „S rukama“ – podle tvaru listů. Stejné slovo znamená „zručný“ [VT49].

jazyk I. v ústech *lamba* √LAB [WJ, Et] II. řeč *lambë* [WJ, LotR, QL]; *quetil* √KWET [Et, QL], ve slož. *-quet* [QL]; *quenya* √KWEN [PM, WJ, PE17]; odborně: *tengwelë*, s důrazem na gramatiku *tengwesta* √TEŇ¹, s důrazem na fonologii *lambelë* √LAB [VT39], jako fenomén *tengwestië* √TEŇ¹ [WJ] } *Lambë* se používá jen ve spojení s určitým národem či zemí (např. *lambë Valarinwa*); *tengwelë* je obecnější pojem. *Tengwesta* dokonce ani nemusí být jazyk složený ze zvuků.

jazykovědec *lambengolmo* √LAB, ŇGOL [WJ, VT48] } Podle jména *Lambengolmor*, jež označovalo valinorské společenstvo jazykovědců.

jazykový, mluvený jazykem *lambina* √LAB [PE17]

jed *hloima*, *hloirë* √SLOJ [PE17], *sangwa* √SAG [Et] –*ovatý hloirëa* √SLOJ [PE17]

jeden *minë* √MIN [Et], *min* [VT45, 48, PE17]; jen jeden *er* √ER [Et, VT48, PE17] } Významový rozdíl lze ukázat na příkladu *Vala minë* „jeden bůh“ oproti *Eru er* „jeden Bůh“. *Er* též překládáno jako „sám“ [Et] či „jen“ [QL].

jedenáct *minquë* √MIN, KEW¹ [Et, VT48, PE17] –*ina minquesta* √SAT [VT48]

jediný *erya* √ER [Et]

Jediný *Eru* √ER [VT43, PE17, Et] } Dále viz „Bůh“.

jedle *súcë* √SUK², *aiquairë* √AJAK [QL] } Obojí může znamenat i „borovice“.

jedlý *mátima* [PE17], *matsima* √MAT [QL]

jednorožec **eretildo* √ER, TIL¹ [PPQ]

Jednoruký podst. *Ercambo* √ER, KAB [VT47] } Berenovo epressë, ekvivalent sind. *Erchamion*.

jednosouhláskový o kořeni *erólamaitë* √ER, WO, LAM [PE18]

jednou v minulosti *nëa*, *nëya* √NA² [VT49]; v budoucnosti *enyárë* √EN² [LR]

jeh|a nelma √NEM –ice, hůlka *pirin(d-)* √PIR; na pletení, mn. *pirindi quitimar* √KWIT [QL] } Je zvláštní, že slovo *quitimar* má mn. koncovku zpodstatnělého příd. jm., ač již podstatné jméno rozvíjí (normálně by bylo *quitimë*).

jehličnan *vinë*, *vinnë* [QL]

jehně *eulë* [QL]

jeho, její jako příp. *-rya* [RGEO, WJ, MC], samostatně **senya* √SE

jehož, jejíž přívl. *yava* √JA¹ [HKF]

jelen *arassë* √RAS [PPQ] } Podle sind. *aras*.

jemný, něžný *amalda* √MEL [QL], *moica* [GL]

jen *er* √ER [QL] } Může též znamenat „jeden, sám“ [Et].

jeřáb (strom) *orofarnë* √OR, PHARAN [PE17] } Nepřeložené *faran* [PE17] má zřejmě stejný význam. V básni též *lassemista* „šedolistý“ √LAS¹, MITH a *carnimírië*, *carnemírië* „s rudými šperky“ (tj. jeřabinami) √KARAN, MIR¹ [PE17, Let].

jeskyně *felya* √PHELEG [Et], *rotelë* √ROT [QL]; *felco* √PHELEK [PE17], *hróta* √SROT [PM]; *rondo* √ROD [Et] } *Hróta* je uměle vytesaná obytná jeskyně, *rondo* (jinde vyloženo prostě jako „klenba“ [W]) je klenutý jeskynní sál.

jestli, –že *qui* [VT49]; *ce*, *cé* √KE² [VT49] } *Ce*, *cé* je na jiném místě přeloženo „asi, možná“.

jet na zvířeti *norta-* √NOR [PE17] } Základním významem je „hnát“, dopravní prostředek je v akuzati-

tivu: *onortanen rocco* „jel jsem na koni“, doslova „hnal jsem koně“.

jetel červený *camilot* √KAM¹, LOT [QL]

jezdec *roquen* √ROK, KWEN [WJ, UT] } U Dúndanů se tak označovala hodnota rytíře.

jezero *ailin* √AJ², LIN² [PE17, Et, QL], *nendë* √NEN [PE17]; hluboké *lón*, *lónë* √LON² [VT48, PE17], horské *ringwë* √RIŅG [Et, VT46] } VT46 opravuje chybně přečtené *ringë* z LR na *ringwë*, kteréž ale (od téhož kořene) je v QL s významem „jinovatka“.

jezevec *oryat* (*oryac-*) √OR [QL]

jezíčko (či rybníček, snad i louže) *nendë* √NEN, *linyá* √LIN² [Et], průzračné *liquilla* √LIKW [QL], s lekníny *nënuvar* √NEN [QL]

Ježíš *Yésus* [VT44] } Viz též „Kristus“.

jho yanta [Et], *yarta* √JAT [QL] } *Yanta* překládáno též „most“ [LotR].

jídlo I. *mat(t-)* √MAT [QL], teplé, masité *apsa* √AP³ [Et] II. potravina *matil* « *matl* [QL], *matso* [PE16]

jih *hyarmen* √KHJAR, MEN [LotR, Et, S]

jilm *alalmë* [Et, QL, PE16], *lalmë* √LALAM [Et], *alvě* √ALAB [PE17] } Od *alvě* je odvozeno příd. *alalvěa* „s mnoha jilmy“ [PE17].

jinovatka, námraza *ringwë* √RIŅG [QL] } Stejně znějící slovo je později použito ve významu „horské jezero“ [Et, VT46].

jiný *hyana* √KHJA [VT49]

jírovec *mavoisi*, *alda mavoitë* √GALAD, MA3 [QL] } „Strom s rukama“ (podle listů).

jiskra *tinwë* √TIN [RGEO, PE17, Et] } Často používáno ve významu „hvězda (na Nur-menelu)“.

jiskřit *ita-* √IT¹ [PM, S], *tintina-* [Et], *tintya-* √TIN [QL]

jíst *mat-*, min. *mantë* √MAT [Et, VT39, QL]

jistě **tancavë* –ý, pevný *tanca* √TAK [Et]

} **Tancavë* dříve používáno ve významu částice „ano“.

jít I. ob. *lenna-*, min. *lendë* √LEN [Et, VT45], *lelya-*, min. *lendë* √DEL, LED [WJ], *men-* √MEN [VT47, PE17] II. pěšky *vanta-* √BAT [Et], *pata-* [PE17] } *Lenna-* je v LR chybně jako *linna-*. *Men-* jinde překládáno „dojít, přijít“ [VT49].

jižní *hyarmenya* √KHJAR, MEN [Et], *hyarna* √KHJAR [PE17]

jméno *essë* √ES [LotR, Et, MR]

jmenovat *esta-* √ES [Et]

Jupiter (planeta) *Alcarinquë* √AKALAR, KWA¹ [MR, S] } „Zářivý, nádherný“.

k

k předl. *ana* [Et, VT49], *an* √AN¹, *na* [Et]; konc. allativu *-nna*, mn. *-nnar* √NA¹ [PE17] } Ze samostatných výrazů lze doporučit *ana*, slova *an* i *na* mají i jiné významy.

kabát *vacco* √WAJ¹ [GL]

kadeř, pramen vlasů *findë* √SPIN, PHIN² [PM, Et]

kachna *quá* √KWA² [QL]

kálet *muhta-* √MUK [QL]

kam táz. **manna* √MA¹, NA¹; vzt. **yanna* √JA¹, NA¹ [HKF] } Hom. *manna* √MAN¹ „požehnaný“.

kámen I. materiál *ondo* √GONOD [Et, Let, QL]

II. kus (n. výrobek z kamene) **ón* (*on-*) √GON [PE17], *on(d-)* √GONOD [QL], menší *sar(d-)* √SAR¹; otesaný, zejm. k dláždění *ambal* √MBAL [Et]; vztyčený *ondolë* √GONOD [QL] } *Ondo* může znamenat i „skála“ [MC]. Tvar **ón* je odvozen z uvedeného *gōn* ze starého jazyka, ale není jisté, zda se skutečně v quen. používal.

kameník, sochař *ontamo* √GONOD, TAM² [PE17]

kamenný *sarna* √SAR¹ [Et] n. kamenitý *onwa* √GONOD [QL]

kanec *carcapolca* √KARAK, POL¹ [QL] } „prase s tesáky“

kapat *lipta-* « *lipte-* √LIP [QL]

kápě *telmë* √TEL² [Et]

kapitán *hesto* √KHES⁴ [VT45]

kapka *limba* √LIB¹ [Et], malá *liptë* √LIP [QL]

kapradí *filquë, flinquë, filimpë* √PHIL [QL]

kaše ovesná *polessë* √POL² [QL]

kaš|el *tyos(s-)* –*lat tyosta-* « *tyosto* √TJOS [QL]

kaštan strom – viz „jírovec“ –*ovník mavoisi tapatenda* √MA3, TEN¹ [QL]

kazit *hasta-* [MR]

každodenní *ilaurëa, ilyarëa* √IL, AS¹, UR¹ [VT43]

každý příd. *ilya* √IL [VT39, PE17], podst. *ilquen* √IL, KWEN [WJ] } Příklad: *Ilya lócë ista quetë*. „Každý drak umí mluvit.“ *Ilquen sa ista*. „To ví každý.“

kbelík *calpa* √KALAP [Et, QL] } Či jiná nádoba na vodu.

kde táz. **massë* √MA¹ [HKF]; vzt. *yassë* √JA¹ [RGEO, PE17] } *Yassë* známo v mn. č. *yassen* „v nichž“. Stejně znějící slovo znamená „kdysi“ √JA² [Et].

kdo táz. *man* √MA¹ [RGEO, PE17, MC]; vzt. *ye* √JA¹ [VT47], *i* [UT, WJ] } Slovo *man* možná lze použít i ve významu „co“ [LR]. *I* je víceúčelové vztahné zájmeno a také určitý člen.

kdokoli *aiquen* √KWEN [WJ]

kdykoli *quië, quiquië* [VT49]

kdysi *yáressë, yalúmessë, yassë* √JA² [Et] } Hom. *yassë* vzt. „kde“ √JA¹.

když I. časově *írë* [LR], *yá* √JA¹ [VT49] II. podm. – viz „jestliže“ } *Írë* utvořeno zřejmě jako „ten

den [, kdy]“, ale může se vztahovat k jakémukoli časovému období.

kecat, tlachat *nyat-* « *nyata-* √NJAT [QL]

kel *carca* √KARAK [QL] } Též „ostrý zub, tesák“.

keř *tussa* √TUS⁴ [Et]

kěž *nai* √NA² [RGEO, PE17, UT] } Utvořeno z *na i* „buď to, že“.

klacek *runda* √RUD [Et] } „Neopracovaný kus dřeva“; hom. *runda* „hladký, naleštěný“ √RUN³ [PE17].

kladivo *namba* √NDAM [Et], *tartan (tartam-)* √TARAM; velké *tonga* √TOŇG; spíše menší *petil* « *petl* √PET [QL]

klanět se, ohýbat se *cav-*, min. **canwë* √KAW² [QL]

klap|ající *patacanda* –*ání patacë, patacan* –*at patahta-* « *-kt-*, o zvuku kroků *pat-* « *pata-* √PAT² [QL]

klenba, klenutá síň *rondo* √RON¹ [WJ]; zejm. nebeská *telumë* √TELU [Et, WJ], nad Valinorem *telluma* [WJ, RGEO] } *Rondo* též „jeskyně“ [Et].

klenot *mírë* √MIR¹ [Et, RGEO, PM], třpytivý *miril(l-)* √MBIRIL [Et]

klepat lehce *tam-*, silněji *tamba-* √TAM¹ [Et] } Jiný možný výklad je, že rozdíl mezi oběma slovesy nespočívá v síle, nýbrž v opakování (klepnout × klepat).

klesat *núta-* √NDU [QL, Et] } Obvykle ve významu „zapadat“ (o nebeských tělesech).

klesání, svah *pendë* √PED [Et, PE17] } Dle PE17, narozdíl od Et, toto slovo nerozlišuje, zda se jedná o stoupání, či klesání.

kletba **racco* [PPQ] } Podle sind. *rhach* [MR]; kořen možná √RAK¹.

klíč **latil* √LAT¹ [HKF]

klíčit *tuia-* √TUIJ [Et]

klid odpočinek *sérë* √SED [Et, LR], ticho *quildë* √KWILID [QL, GL], nehybnost *ruë* √RU3; vyrovnanost *calainë* √KAL [QL]

klidný odpočívající *senda* √SED [Et], tichý *quilda* √KWILID, nehybný *rua* √RU3; vyrovnaný *calaina* √KAL [QL]

klín *nehtë* √NEK¹ [UT], *nasta* √NAS [Et] } *Nehtë* „jakýkoli útvar či výběžek úzící se ve špičku: hrot, klín, úzký mys“. PE17 překládá jako „úhel, roh“.

klisna *lopsi* √LOP [QL]

kloub *lequet(t-)* √LEKW, *oxa* [QL] } *Oxa* může být přesněji kyčelní kloub.

klubko, role *tolupë* [QL]

kmen I. stromu *telco (telcu-)*, mn. *telqui* √TELEK [LotR, Et] } Též „stonek“ a také „noha“. II. lid *hostar* √KHOTH [QL]

kněz **airimo* √AJ¹, GAJAS¹ [HKF]

knih|a *parma* [Et, QL, PE17] –*ovna* **parmassë* √PAR^{1,2,3} [PPQ]

kníže *condo* √KON [PE17], †*cundu* [Et, VT45, PE17]

Knížní jazyk *Parmaquesta* √PAR^{1,2,3}, KWET [PE18] } Psaná podoba valinorské quenijštiny v určité vývojové fázi.

koberec *farma* √SPAR² [VT46]

kočka *meoi* [QL], *yaulë* [PE16]; **miura*, f. **miurë*, m. (kocour) **miuro* √MIW [PPQ]

kohout *tocot* [PE16]

kojenec *lapsë* √LAP² [Et] –*it* **tyet-* √TJET [QL] } Sloveso není přímo uvedeno, převzato z údaje o kořeni.

kokořík *quinquenna* √KWIKW [QL]

koleno **locca* [LF] } Upraveno z *occa* [QL] pod vlivem kořene √LOK.

kolo *quirin* √KWIR [QL]

kolouch *opolě, opolintě* [QL]

kolovrat *querma* √KWER [PE17] } Též „točna“.

kompaktní *tiurē* √TIW [QL]

končit *tel-* √TEL¹ [WJ], *tyel-* √KJEL [Et] } Sloveso *tel-* též definováno jako „být poslední věcí či osobou v řadě nebo posloupnosti událostí“. Odtud *Teleri*.

konec *tyel(d-)* √KJEL [Et, VT45, LR], *metta* √MET [LotR]; zadní část *tellē* √TEL²; cíl *mentē* √MET [Et] } „Konec světa“ (časově, nikoli místně) je *Ambar-metta* [LotR, VT44].

konečně *yallumē* √LU¹ [LR] –*y*, závěrečný *tye-lima* √KJEL [Et]

konejšit, utěšovat *linta-* √SLIN [QL]

kontinuant (fonet.) *vórëa* √BOR [PE18]

konvalinka *quiquilla* √KWIKW [QL]

konzervovat (o potravinách) *tarqua-* √TARAKU [QL] } Nakládat, sušit ap.

kopat, hloubit *sap-* « *sapa-* √SAP [QL]

kopec *ambo* √AM² [MC, PE17, VT45], *tundo* √TUN [Et]; *umbo, umbon* √MBON [PE17]

kopí *ehtē* (**ehiti-*) √EKET [Et], *hatal* √KHAT [VT49]

kopie *quanta emma, quantemma* √KWAT, EM¹ [PE17] } „Úplný obraz“ – „kompletní, podrobná vizuální reprodukce viditelné věci, zhotovená jakýmkoli prostředky“.

kopiník *ehtyar* √EKET [Et]

koruna (na hlavu) *riē* √RIG [VT46, Et]

korunovaný *rína* √RIG [PE17, Et] } Snad lze použít ve slož. jako **angarína* „se železnou korunou“; určitě ve jménech: *Elerrína* √ELEN, RIG „[Hora] korunovaná hvězdami“, Taniquetil.

koryto vodního toku *celma* √KEL [Et]

kořen I. rostliny – zejm. jedlý *sulca* √SULUK [Et]

II. základ *sunda* √STUD [UT], *talma* √TALAM [Et]

III. lingv. *sundo* (*sundu-*), mn. *sundur* [Et, PE18]

} Žádný z výrazů není doložen přímo ve významu „kořen stromu“, ale patrně se to nejlépe vyjádří slovem *sunda*.

kořist *rauna* √RAW [QL]

kos|a *salca* [QL] –*it* **salahta-* √SALAK [Q]

kost *axo* [MC]

kostra lingv. *canta* √KAT [PE18] } Souhlásková kostra eldarského kořene; znamená vlastně „tvar“.

košile, tunika *laupē* [QL] } Kořen možná √LAP¹.

kotel měděný *tambin(d-)* √TAM¹ [QL]

kotouč *rinco* √RIN [QL]

koule *coron* (*corn-*) √KOR [Et] } Stejně znějící slovo označuje kruhové návrší [S, WJ] – ve jméne *Coron Oiolairē*.

koupat se *sov-* « *sovo-* √SOW [QL] } Přeloženo vlastně jako „mýt“, ale příbuzná slova naznačují, že by se mohlo dát použít pro koupání – ovšem v teplé vodě, ne např. v rybníce.

koupel, lázeň *saunē, sovallē* √SOW [QL]

kouř dusivý *quonda* √KWOD [QL]

kous|at *nac-* [Et, QL] –*nutí* *nahta* √NAK [Et] } Hom. *nahta-* „zabít“ √NDAK.

kov *tinco* [LotR, Et], *rauta* [Et] } Ve slově *tinco* možná splývají kořeny √TIKW a √TIN.

kovadlina *onin(n-)* √GON [QL]

kovárna *tamin(n-), tamilla* } TAM¹ [QL] –*ř* *tamo* √TAM², *sintamo* √SINIK, TAM² [PE17], *tano* √TAN¹ [Et, UT]; *tongar* √TOŇG [QL] } Slova *tano* a *tamo* mohou znamenat i obecněji „řemeslník“, ale nejčastěji se používala pro kováře.

kovat *tam-* √TAM¹ [QL] } Též přeloženo jako „klepat“ [Et].

koza *nyéni* √NJEN [QL]

kožešina či kabát z ní **helet(s-)* √SKEL [PPQ] } Podle sind. *heleth* téhož významu [Et].

kráčet, jít pěšky *vanta-* √BAT [Et], *pata-* [PE17]

krádež, loupež *pilwē* √PIL² [QL]

kraj I. viz „okraj“ **II.** viz „oblast“

krajka *raiwē, raimē* √RAJ¹ [VT42] } *Raimē* může též znamenat „sít“.

král *aran* √ARAN, GAR [Et, LotR, WJ]; *tár*, ve slož. *-tar, tar-* √TAR¹ [Et] } Prvek *-tar* ve složeninách, stejně jako předpona jmen n.ú. vládců *Tar-* nerozlišuje pohlaví. Samostatné *tár* se používá ve spojení s národem, zatímco *aran* s územím.

králík *lapattē* (*lapatsi-*) [QL]

královna *tári* [Et, RGEO, VT49], ve slož. *-tári* [RGEO, PE17], *-tar* √TAR¹ [Et] } K prvku *-tar* viz též „král“.

královský **aranité* √ARAN, GAR [?]

království *araniē* √ARAN, GAR, *turindiē* √TUR [VT43]; hodnost krále *aranus(s-), aranussē*, královny *táris(s-), tárissē* √TAR¹ [PE17] } Všechny výrazy jsou asi od původu abstrakta, ale první dva by snad mohly znamenat i „území, kde vládne král“.

krása *vanessē* [PE17, QL], *vaniē* √WAN¹, BAN [PE17]

krásný *vanya* [Et, WJ, PE17], *vanē* (*vani-*) [PE17, QL]; o osobách *vanima* √WAN¹, BAN [Et, PE17, Let], zejm. o ženách *irima* √ID, IR [PE17, Et, LR]; o zvuku *linda* √LIN¹, SLIN [PE17, Et]; o uměleckém díle *mirya, mírima* √MIR¹, *mairëa* √MAJ¹ [PE17] } Pův. významem slova *vanya* bylo z jedné strany „světlý“ (o vlasech či pokožce) √WAN¹, z druhé „nezkažený, bezchybný“ √BAN. Výrazem největší chvály pro krásu je *vanimelda* – „krásný a milovaný“ √BAN, MEL a zároveň „elfsky krásný“ √BAN, ELEN [PE17].

krást *nacu-* « *naqa-* √NAKW [QL], *pil-* √PIL² [QL]

krátký *sinta* √STIN [Et] } Zpodstatnělé *sinta*, mn. *sintar* „krátká samohláska“ [PE18].

kráva *yaxë* [GL], *yaxi* √JAK² [QL]

krb †*hon-maren* √KHON, MBAR [LR] } „Srdce domova“. Možná by se kvůli genitivní koncovce mělo upravit na **hon-marō*.

krev *yár (yar-)* √JAR [Et], *sercë* √SEREK [PE17, S]

Kristus *Hristo, Hristo* [VT44] } Nenese žádný význam, jen přizpůsobuje slovo quen. hláskosloví.

krk I. celý *yat (yaht-)* √JAK⁴ [Et], *lango* √LA3, LAG² [PE17]; krční páteř *axë, acas (ax-)* √AKAS [PE17]

II. hrdlo *lanco* √LAK² [Et] } *Lango* pův. přechod, spoj mezi dvěma místy či objekty, později úzká část útvaru spojující dvě větší části, a zejm. lidský či zvířecí krk. Hom. „široký meč, před lodí“ √LAG⁴. *Axë* též „skalnatý hřbet“.

krm|ení I. činnost *nesta* **II.** potrava *nes(t-)* –it *nesta-* √NETH² [QL]

krok *ranga* [UT] } Núm. délková míra, dvojkrok, asi 97 cm. Mimo význam míry nedoloženo.

kromě *hequa* √3EK [WJ], *enga* [LR]

kroupa *helcelimbë* √KHELEK, LIB⁴ [Et] } „Ledová kapka“.

kroutit *ric-* √RIK⁴ [VT39] } Hom. „snažit se“ √RIK².

krtek *noldarë, nolpa* √NDOL² [GL, QL]

kruh *rindë –ový rinda* √RIN [Et]

krutý *ñwalca* √ÑGWAL [Et]

krvavý **serca* √SEREK [Si]

krysa *nyarro* √NJAD [Et, VT46] } Možná i jiný hlo-davec. Laisi ponechává *nyano*, jak vytištěno v LR.

krystal *maril* √MAR² [VT46], *sintil* « *sintl* √SINIT [QL]

kryt *telmë* √TEL² [Et], *cauma* √KAW⁴ [PE17], *vailë* √WAJ⁴ [QL] } *Telmë* = též „kápě“. *Cauma* „přirozený či umělý kryt, ochrana proti slunci, dešti,

větru ap. – nebo šípům, odtud „štit““. Hom. *vailë* „vítr“ √WAJ².

krýt *top-* √TOP [Et], shora *untup-* √UN, TUP [RGEO, PE17]; stínit *telta-* √TEL² [Et]

křičet *yam-* √JAM, *óta-* [QL]

křídlo *ráma* √RAM⁴ [Et, RGEO, QL] } Ve slož. nacházíme tvar *-rámë*: *Alquarámë, Eárrámë* – jména lodí.

křik *yalmë, indyalmë* √ÑGJALAM [Et, VT46]

křivonohý *quingatelco* √TELEK [SD] } „S nohama do O“. *Quinga* = „luk“ [Et].

křivý *raica* √RAJAK, RIK⁴ [Et, VT39], *hwarin* √SKWAR [Et]; sehnutý *cúna* √KU3 [MC], *cauca* √KAW² [QL] } Přinejmenším *raica* lze použít i v přeneseném významu.

kříž *tarwë –it tar-* √TAR² [QL]

který vzt. *i* [UT, WJ]; živ. *yë*, neživ. *ya* √JA⁴ [VT47, 43]; táz. **mana* √MAN² [Q] } Výrazy *yë, ya* lze skloňovat jako podst. jména [VT47]. **Mana* analogicky podle *sina*, ale stejné slovo je doloženo s jiným významem (viz „co“).

kuchyň **mastasan (-samb-)* √MBAS, STAB [PPQ]

kůl *samna* √STAB [Et], *talca* √TAK [VT42] } *Talca* je kůl nebo jiný předmět, jenž něco vyznačuje, jako např. *lantalca* „hraniční kůl či značka“ [VT42].

kulatý *corna* √KOR, kruhový *rinda* √RIN [Et]

kůň *rocco* √ROK [Et, Let, PE17], *lópa* (klisna *lopsi*) √LOP [QL]; bojový *mairu* [QL, GL] } Někt. zdroje upřesňují *rocco* = rychlý, jezdecký kůň. Zákl. významem *mairu* je patrně „vlající hřívá“.

kupec **mancar* √MBAKH [Et] } Upraveno z *macar* pro odlišení od stejně znějícího slova „bojovník“ √MAK.

kupole *coromindo* √KOR, MIN [Et]

kůra, slupka *randa* √RAD⁴ [QL] } Hom. *randa*

√RAD² „věk“, 100 valarských let.

kuře *porocellë* √POROK [QL]

kůže *helma* √SKEL [Et], vydělaná *alu* √ALU [QL]

kvákat *quaqua-* √KWA² [QL]

kvést *losta-* √LOT [VT42], *lohta-* « *lokta-* √LO3 [QL] } *Lohta-* též „rozvíjet listy“.

květ I. jeden velký *lótë* [Et, QL, PE17], ve slož. – *lot (-lót-, -lott-), -lótë* [Et, PE17, QL]; malý *lotsë*, mn. *lotser* [VT42, PE17], *lottë* [PE17] **II.** hrom. *olótë* √LOT [VT42], *lós* [PE17]; bílý *lossë* √LOTH [Et, PE17], zlatý *löar, lávar* √LAWAR [PE17] } „Ledový květ“ na namrzlém skle je *niquessë* √NIKW, KWES [WJ]

květen *lótessë* √LOT [LotR]

květina *lótë* √LOT [PE17, Et, QL] } „Kvetoucí rostlina, zejm. taková, jež má (velké) oddělené květy určitého tvaru; též květ takové rostliny“ [PE17].

květovaný, s vyšitými květy *lôtequilin* √LOT, KWIL [QL]

kvíl|ení *yaimë* [MC], *miulë* √MIW [Et] –*ící yai-mëa* [MC], o větru *suiva* √SU, THU [QL]

kých|nout *hot-, *hotya- –utí hontë, hontyë* « *hont (ty)*, hlasité *hontossë* √KHOT⁴ [QL] } **Hotya-* dotvořeno pro větší zvukomalebnost.

kyj, } klacek *runda* √RUD [Et] } Hom. „hladký“ √RUN³ [PE17].

kyrys *ambassë* √AM² [QL]

kyselý *naxa* √NAK [QL]

kytice, svazek *anquin* [QL]

I

labuť *alqua* √ALAK [Et, QL, S]

láhev *olpë* [QL]

lamp|a *calma* √KAL [LotR, Et, PE17], *calar* √KALAR [VT47] –ář (výrobce lamp) *calmatan* √KAL, TAN⁴ [PE17]

lásk|a *melme* –yplný, milující *méla* √MEL [Et]

lastura *hyalma* √SJAL [Et]

lazurit *ningon(d-)* √NIN², GONOD [QL]

látka (tkanina) *lannë* √LAN² [Et]

lávka *sarapenda* √SAR³ [QL]

lázeň, koupel *saunë* √SOW [QL]

lebethron *lepetta* √LEP [PE17] } Gondorský strom s tvrdým dřevem a listy podobnými listům jírovce.

led *helcë* √KHELEK [Et, QL]

leden *narvinyë* √NAR⁴, WIN [LotR] } Slovo nesouvisí s ledem, znamená „obnovení ohně“.

ledňáček *halatir(n-)*, *halatirno* √SKAL², TIR [Et]

ledový *helca* √KHELEK [Et, QL, S] } Ve významu „z ledu“ i „ledově chladný“.

lecht|ání, šimrání *cityalë* –at *citya-* –ivý *citya-lëa* √KIT [QL] } *Cityalëa* též přeneseně: „citlivý, choulostivý“.

leknín *ailinon* √AJ², LIN², žlutý *nénu* √NEN [QL] } Laisi upravuje *ailinon* na *ailinion*.

lem *lanë* (*lani-*) √LAN⁴ [VT42], *ríma* √RIM² [Et]; roucha *lappa* √LAP⁴ [GL]

lembas *coimas* √KOJ, MBAS [PM, S], *lerembas* √LED, MBAS [PE17] } „Chléb života“ a „cestovní chléb“.

lepidlo, lepidlá hmota *lutil* « *lutil* √LUK³ [QL]

lepší *arya* √AR⁴ [PE17] } Zákl. význam „vynikající“, používáno jako 2. stupeň k *mára*. „Nejlepší“ je *i arya*.

les velký *taurë* √TAW, TAWAR, TUR [Et, PE17, VT39], obyčejný **al(d-)* √GALAD [LF, GL]; zalesněná země *tavasta* √TAW, SAT [QL]

lesník **tauron* √TAWAR [PPQ] } Ze sind. *tauron*

[PM].

leštěný *runda* √RUN³ [PE17] } Hom. „kyj, klacek“ √RUD.

let zběsilý *alaco* √ALAK [VT45, Et]

letět *vil-*, min. *villë* √WIL, *ramya-* √RAM⁴ [Et]; ve větru *hlapu-* [MC]; řítit se **rip-* √RIP⁴, střemhlav **sor-* √THOR [Et] } Slovesa **rip-* a **sor-* nejsou přímo uvedena, jsou převzata z významů kořenů.

léto *lairë* √LAJ [LotR, Let, PE17] } Hom. *lairë* √LIR „báseň“. **babí léto** (vlákno) *flumë* √PHIL [QL]

lev *rá(v-)* √RAW [Et]

lev|ice *hyarma* [VT47, 49] –oruký *hyarmaitë* √KHJAR, MAJ [Et] –ý *hyarya* √KHJAR [Et] } Tato slova v quenijštině nijak nenaznačují nešikovnost nebo nepoctivost.

lezec *retto* √RET⁴ [PE17]

lež *furu* √PHUR [GL] } HKF navrhuje upravit na **huru*.

ležet *caita-*, min. *cainë*, *cëantë* √KAJ⁴ [RGEO, VT48, PE17] } Též zeměpisně.

lhát **fur-* √PHUR [GL, LT2] } Slovo není přímo uvedeno jako quenijšské. HKF navrhuje upravit na **hur-*.

líb|ání *miquilë* –at *micu-* « *miq-* √MIKW [QL]

libra jedn. hmotnosti **lungwë* √LUG⁴ [HKF]

lid *lië*, ve slož. *-lië* √LI⁴ [Et, WJ, QL], *hos(t-)* √KHOTH [QL]

Lidé mn. *Hildor* [WJ, S], *Hildi* √KHIL [PE17, Et]; *Apanónar* √AP², NO⁴ [WJ, S]; *Fírimor* [VT49, LR], *Fírimar*, *Firyar* √PHIR [WJ], *Engwar* √GEŇG [Et, S]; *Atani* √ATAN [LotR, S] } Jména znamenají po řadě „Nástupci“, „Druhorození“, „Smrtelníci“, „Neduživí“, „Druhý lid“. Poslední z výrazů se pův. používal jen pro tři domy Přátel elfů, ale později nabyl obecnějšího významu a Elendili se odlišovali

výrazem *Núnatani* či *tarhildi* [PE17].

lilie *indil* [WJ], *narwë* √NARAD [QL]

líška *cottulë*, *cotulwë* √KOT² [QL]

list i. *lassë* √LAS⁴ [Et, RGEO, QL], malý *pat* (*papt-*) **ii.** papíru *patil* « *patl* √PAP [QL] } Dle jedné poznámky *lassi* = zejm. listy stromů, ne např. podlouhlé, tuhé listy cibulovin [PE17].

listnatý *lassëa* √LAS⁴ [QL]

listopad *hísimë* √KHITH [LotR, S] } „Mlhavý“. *Las-selanta*, dosl. „listopad“, znamená „podzim“.

listoví *olassië* √LAS⁴ [Let, PE17], *farnë* √PHAS [VT46]

liš|ácký, vychytralý *ruscuitë* –ka *rusco* (*ruscu-*), mn. *rusqui* √RUS⁴ [VT41, PM]

lít *ulya-*, min. *ulyanë* **lít se** *ulya-*, min. *ullë* [Et] } Sindarský ekvivalent znamená „pršet“. Možná by se i v quen. tento výraz dal použít pro silnější déšť.

litin|a **ulunga* –ový *ulungaina* √UL, AŇG [Q]

líz|at *lapsa-* √LAB, vylizovat *salpa-* √SALAP [Et] –nout *lav-* √LAB [Et, PE17, QL] } Hom. *lav-* √DAB „vzdát, povolit“.

loď *cirya* √KIR [Et, PE17, MC] } Zvl. s ostrou přídí (souvisí s „řezat“).

loďka, člun *luntë* √LUT [Et, PE18, QL], *venë* √WEN² [QL] } *Venë* je pro loďku dlabanou z kmene, možná pro dlabaný výrobek obecně.

Loďka Slunce *Calavënë*, *Calaventë* √KAL, WEN² [LT1]

loket *ólemë* [QL]

lokna, pramen vlasů *findë* √SPIN, PHIN² [Et, PM]

lomoz, burácení *rávë* √RAB⁴, RAW [MC]

loni, loňský rok *yenya* √JEN⁴, JA² [Et] } Zda se jedná o podst. jméno, příslovce, nebo obojí, není jasné.

m

Lothlórien *Lórien(d-)* √LOS⁴ [R GEO, UT]; *Laurenandë* √LAWAR, NAD [UT], *Laurelindórinan(d-)* √LAWAR, LIN⁴, NDOR, NAD [UT, PE17] } *Lórien* je pův. jméno obydlí Irma ve Valinoru. Druhý výraz znamená „Zlaté údolí“, třetí pak „Údolí zpívajícího zlata“, a je starší.

louka, trávnick *palis(t-)*, *palistë* √PAL [QL], pastvina †*nes(s-)* √NETH² [QL], vlhká *nanda* √NAD [Et]

loupát, škrábat *rar-* « *rara-*, min. *randë*, *rárë* √RAD [QL]

loupež *maptalë* √MAP [QL, PE13], *pilwë* √PIL² [QL] –*it*, uchvacovat *mapta-* √MAP [PE13]

lov *roimë* √ROJ⁴ [Et, VT46], *raustë* √RAW [QL] –*ec* **roitar* [Q] –*it* *roita-* √ROJ⁴ [Et], **far-* √SPAR⁴ [PPQ] } Zákl. významem *roita-* je „pronásledovat“. Zřejmě kvůli odlišení významu dotvořeno **far-* dle sind. *faro* [Et].

ložený, obtížený *cumba* √KUM² [QL]

ložnice *caimasan (-samb-)* [Et], *caimasambë* √KAJ⁴, STAB [QL]

lučištník **quingar* √KWIŇG [?]

luk *quinga* √KWIŇG [Et, QL]; *cú* √KU3 [Et] } *Cú* znamená především „oblouk“, ale snad také „luk“, jako v sindarštině. O výrazu *lúva* se naopak vysloveně píše, že tento význam nemá [PE17].

lúno *móna* [VT43], *súma* [MC]

lupič, zloděj *pilmo*, *pilu* √PIL² [QL]

lusk *vainë*, *orivainë* √WAJ⁴ [QL] } *Vainë* je obecnější (též „pochva“), druhý výraz označuje konkrétně lusk hrachový.

lvíce *ravennë* √RAW [QL]

maceška *helin(n-)* √KHEL [QL]

mačkat, drtit *mal-* √MAL⁴ [QL]

magie černá *ñúlë* √ŇGUL [PE17]

Maglor *Macalaurë* √MAK, LAWAR [Et, VT41]

maják *calmindon* √KAL, MIN [UT] } Doloženo jako vlastní jméno majáku na Tol Uinen. Znamená prostě „Světelná věž“.

mák (rostlina) *fúmelot* √PHUM, LOT, *fumella* √PHUM; **vlčí mák** *camillo* √KAM⁴ [QL] } *Fúmelot* znamená „květ spánku“.

malátnost *quinelë* –*y* *quinelëa* √KWIKW [QL]

malík *lepincë (-inci-)*, *lepınca* √LEP, NIK, *nícë* √NIK; v dětské hře *vinimo* « *winimo*, *vincë* « *wincë* √WIN [VT47, 48] } Význam po řadě „prstíček“, „malý“, „novorozenec“.

mallorn *malinornë* [UT, PE17], *maldornë* √MAL², ORON [PE17] } Znamená „žlutý/zlatý strom“.

malvice *marin* √MAR⁴ [QL] } Vyloženo jako „(zralý) plod, zejm. stromu ‚jablečného typu‘“.

malý *titta* √TIT [Et], *pitya* [PM, WJ, PE17], *pincë*, *picina* √PIK [PE17]; *pia* √PEJ, *cinta* [PE17]; s dobrými souvislostmi *nincë (ninci-)*, *níca*, zdrob. přípona *-incë (inci-)* √NIK [VT47, 48]; s náznakem slabosti *nimpë (nimpi-)*, *nípa* √NIP [VT48]

maminka *mamil* √MAM [UT] } Je ještě vokativní výraz *emya* (zkrác. z *emilinya*) „mami(nko)“ [VT47]. Dále viz „matka“.

manžel *venno* [Et, VT45], *veru* [VT49] –*é* duál *veru* –*ka* *vessë* [Et], *veri* [VT49] –*ství* *vesta* √BES [Et, VT49]

Mars *Carnil* √KARAN [MR]

máry *tulma* (j. č.) √TUL [QL] } Může znamenat též „tác“.

masitý *sarqua* √SARAK [QL]

máslo *manya* [QL], *mingwë* [PE16]

maso, živá hmota *hrávë* √SRAW [MR], *sarco (sarcu-)* √SARAK [QL]; vařené *apsa* √AP³ [Et], sušené *tarquin* √TARAKU [QL]

masožravý *coisimatwa* √KOJ, MAT [QL]

masť *laivë* √LIB² [Et] –*ný* *larúva* √LAR [QL]

matka *ammë*, *amil(l-)* [Et], *amillë* √AM⁴ [VT43, 44]; *emil* √EM² [VT47]; *ontarë* [Et], *ontaril* √ON [VT43]; **Matka Boží** *Eruamillë* √ER, AM⁴ [VT43], *Eruontari*, *Eruontarië* √ER, ON [VT44]

matný, nejasný *néca* [MC]

mdloba *fansa* √PHAN³ [QL]

mée (zvukový projev kozy) *nyé* √NJEN [QL]

meč *macil* √MAK [Et, PE17, QL]; krátký *ecet* √EKET [UT], široký *lango* √LAG⁴, mocný †*hyando* √SJAD [Et], *falquan* √PHALAK [QL] } Výraz †*hyando* není přímo uveden, lze jej odvodit ze staroeld. tvaru a ze jména *Sangahyando*.

med *lis(s-)* [Et], *lís (liss-)* √LIS [PE17]

měď *tambë* √TAM⁴ [QL]; *urun* √URUN [PM], *urus(t-)* √URUS, naleštěná *calarus(t-)* √KAL, URUS [VT41]

měděnka *lairus(t-)* √LAJAK, URUS [VT41] –*y* *tambina* √TAM⁴ [QL], o barvě *aira* √GAJ² [Et] } Hom. *aira* √AJ⁴, GAJAS⁴ „svatý“.

medovina *miruvor*, *miruvóre* [R GEO, PE17, WJ] } Valinorský nápoj, asi ne obyčejná medovina. Z val. *mirubhōze* „medové víno“ nebo od √MIRU.

medožravý *melumatya* √MAT [PE17] } Základ první části složeniny neznámý.

medvěd *morco* √MOROK [Et]

měchýř *pumpo* √PUP [QL] } Též „bublina, puchýř“.

měkký *mussa* [VT39], slabý *milya* √MIL² [VT45], poddajný *malaqua* √MAL¹ [QL], jako těsto *maxa* √MASAG [Et]

Melkor *Melkor*, *Melkórë* √MBELEK, OR [VT49, WJ], *Melko* √MILIK [Et, QL, MR] } Viz též „Morgoth“.

melodi|cký, zpěvný *lindelëa* [QL] –e *lindë* [Et], *lin(d-)*, *lindelín* √LIN¹ [QL]

měnit *vista-* měnit se *virya-*, min. *virně*, *virinyë* √WIS² [PE17], *ahya-* √KHJA [PM] } Hom. *vista* √WIS¹ „vzduch“, *virya* √WIR² „čerstvý“.

měsíc *asta* √SAT [LotR, VT42, 48], *ránasta* √RAN, SAT [VT48] } Zákl. význam slova *asta* je „díl, část“, odtud „část roku“.

Měsíc *Isil* √ITHIL [LotR, Et, Let], *Rána* √RAN [UT, VT47, MR] } Jména lze vyložit jako „(stříbrná) záře“ a „poutník“.

město *osto* √OS¹, OSOT [WJ, Et], ve slož. –*os(t-)*, –*osto* [UT, S]; *pellë* √PEL¹ [QL]; s věží *minassë* √MIN [VT42] } Všechny výrazy jsou asociovány s opevněním.

mez Viz „hranice“.

mezi *imbë* (s duálem), *imbi* [RGEO, PE17, VT47], *imíca* √IM¹ [VT43]; *enel* √ENEL [VT47] } *Enel* je výhradně pro prvek mezi dvěma stejnými prvky v řadě. Dále existuje příslovce *imbit* „mezi nimi, mezi dvěma objekty“ [PE17].

mič *cóma* √KOM² [QL]

míchat *quir-* « *qiri-*, min. *quindë* √KWIR [QL]

míle *lár* [UT] } Núm. délková jednotka (asi 4,8 km); pův. přestávka, jež se dělá po ujití této vzdálenosti.

milen|ec *melindo* –ka *melissë* √MEL [Et]

milova|ný *melda* √MEL [Et, LR, PE17], jediný *ere-melda* √ER, MEL [PE17] –t *mel-* [Et, VT49, QL], *melya-* √MEL [PE17]

milující *méla* √MEL [VT39]

milý *moína* [Et], něžný *moica* √MOJ [GL]

mimo I. vně *ara* √AD¹, AR³ [Et, VT49] II. kromě *hequa* √ZEK [WJ], *enga* [LR]

mince zlatá *culusta* √KUL, SAT; stříbrná *telpilin* √KJELEP [QL]

minstrel *quentaro* √KWET [PE18] } Jinde přeloženo „vypravěč“ [Et].

minulost *yárë* √JA², *yalúmë* √JA², LU¹, *vanwië* √WAN² [Et]

minulý, ztracený *vanwa* √WAN² [Et, QL]

mír *ruin* √RUZ [QL], *sérë* √SED [Et]

míra *lesta* [LR] } Hom. *lesta-* „opustit“ [Et].

mísa *salpa* √SALAP [QL]

místnost *sambë* √STAB [Et, QL]

místo podst. *men* √MEN [Et], **nómë* √NOM [VT42] } *Men* překládáno i jako „cesta“ [S]; **nómë* dotvořeno z příbuzných slov.

mistr *aráto* √AR¹ [S]

mít, vlastnit *harya-* √ZAR [Et] } Nejde-li vyloženě o vlastnictví, je možná vhodné použít opis se sl. „být“ a os. zájmenem: **ëa/ná nin, ninna, óni* „je pro mě, ke mně, se mnou“, objekt je podmětem [Let]. Jako zápor se používá sloveso *pen-* „postrádat“ √PEN¹ [PE17].

mládí *nésë, nessë* √NETH¹ [Et], *vírië* √WIR² [VT46], *vínë* √WIN [VT47, PE17]; svěžest *wén* √GWEN, síla a nový život *laito, laisi* √LAJ [QL]

mladý *nessa*, též mladě vypadající *nessima* √NETH [Et]; *vinya* √WIN [PE17, VT47] } *Vinya* používáno především ve významu „nový“.

mlé|čný *ilimba* –ko *ilin (ilim-)* √ILIM [QL]

mlha *hísië* [RGEO, S, PE17], *hísë (hísi-)*; hustá *hiswë* √KHITH [Et]

mlít *mul-*, min. *múlë* √MUL [QL]

mluvící *quetsa, quetsima* √KWET [QL] } Přesněji „mající schopnost řeči“, ale též „výřečný“.

mluvit, říkat *quet-* √KWET [VT41, PE17, QL]

mlýn *mulmin* √MUL [QL]

mlýnář *mulmar* √MUL [QL]

mnoho poč. mn. *olli*, nepoč. *olda*, samostatně *oltë* « *olt* √OL² [QL]; předp. *li-*, *lin-* √LI¹ [Et] } Přiklad: *Olli orní; olda tavar; oltë quétina*. – „Mnoho stromů; mnoho dřeva; mnoho [bylo] řečeno“. Příklady použití předpony viz níže.

mnoho|květý *lilótëa* √LI¹, LOT [VT42] –**listý** *lillassëa* √LI¹, LAS¹ [MC]

množství velké *úvë* √UB¹, *hosta* √KHOTH [Et], *rimbë* √RIM¹ [Et, PE17, S] } *Rimbë* znamená též „zástup, dav“.

moc *melehtë* √MBELEK [PE17], či nadvláda *túrë* √TUR [QL, Et]

moci obecně *ec-* √EK² [VT49]; fyzicky *pol-* √POL¹ [VT41]; smět *lerta-* √LER [VT41] } *Ec-* se používá v obrácené vazbě: *ecë nin carë sa* – „mohu to udělat“. Možnost lze též vyjádřit částicí *ce, cé* „asi, možná“ [VT49].

mocný *meletya* √MBELEK [WJ], †*túrëa* √TUR [QL], jako Valar *valya* √BAL [Et]; velikostí či silou *taura* √TUR [Et, VT39], *melehta* √MBELEK [PE17]

modlit se *arca-* √RAK² [VT43]

modlitba *cyermë* [UT], *arcandë* √RAK² [VT44] } *Cyermë* z *Erucyermë*, název núm. náboženského svátku [UT].

Modré hory *Lúnoronti* √LUG², OROT [Et]

modro|šedý **vindë (vindi-)* √WINID [Et, VT46] – **zelený** *ninwa* √NIN² [QL]

modrý *luinë (luini-)* √LUJ [PE17, VT48, RGEO], ve slož. –*luin* [S]; *lúnë (lúni-)* √LUG² [Et]; jako nebe *helwa* √ZEL [Et]

modřín *finë* √SPIN [Et, QL, PE16], *pimpevinnë* √PIP [QL]
mohutný *taura* √TUR [VT39, Et], *melehta* √MBELEK [PE17]
mohyla *hahta* √KHAG [Et]
mokrý *linquë* √LIKW [Et], *mixa* √MISIK [Et], *nenya*, *néna* [PE17], *nenda* √NEN [PE16, Et]
Morgoth *Moringotto* √MOR, ŃGOTH [MR, VT49], *Moricotto* √MOR, KOTH [VT49] } „Černý nepřítel“. Viz též „Melkor“.
moře *ëar* √GAJAR, AJAR [LotR, PM, Et] } Varianta *airë* (např. v *Alatairë*) se samostatně nepoužívala kvůli shodě s výrazem „posvátný“ [PE17].
mosaz *calas(s-)* –ný *calasca*, *calassina* √KAL [QL]
most *yanwë* [Et, VT49], *yanta* √JAT [LotR] } *Yanta* může znamenat též „jho“ [Et].
motýl *wilwarin* √WIL [Et, MC, QL]
moudrost *ñólë* √ŃGOL [Et, S], *issë* √IS⁴ [QL]; tajná *ñolwë* [Et]
moudrý *saira* [Et], *saila* √SAJ⁴ [VT41], *ñóla* √ŃGOL [Et], *isqua* √IS⁴, KWA⁴ [QL] } *Saila* dotvořeno ze záporu *alasaila*.
moucha *itsë* √IT² [QL] } Možná lze použít i pro jiný obtížný hmyz.
mouka jemná *mulë* [PE17], *mulma* √MUL [QL], hrubá *porë* √POR [Et]; ovesná *polenta* √POL² [QL]
možná *ce*, *cé* √KE² [VT42, 49] } V některých citacích má význam „jestliže“, pro to však ještě existuje *qui* [VT49].
mrak bílý *fanya* [RGEO, PE17], *fána* √SPAN⁴ [Et, VT46]; temný *lumbo* √LUM, DUB⁴ [MC, QL], hodně temný *ungo* √UŃG [Et]
mramor *alas(t-)* –ový z mramoru *alasta*, podobný mramoru *alasca* √GALAS² [QL, GL]

mráz *nixë* √NIKW [W]
mrholení *timpinë* √TIP [QL], *rossë* √ROS⁴ [Et] } *Rossë* = též „rosa“ [Et].
mrtvol|a *loico* [MC], *quelet(s-)* √KWEL [Et] –ný *qualmëa* √KWAL [QL]
mrtvý přirozenou smrtí *firin* √PHIR [Et], v bolestech *qualin*, *qualina* √KWAL [Et, QL]; zvadlý *hessa* √KHES² [QL]
mrznout *nicu-*, min. –*në* √NIK⁴ [W], PE17] } Překládáno též „být chladno“ a „sněžit“. Používá se bez podmětu: *Ettë niquë*. – „Venku mrzne.“
mstitel *paimar*, *pairemo* √PAJ [QL]
mučit *ñwalya-* √ŃGWAL [Et], *angaitya-* √ŃGAJ⁴ [QL]
mudrc, učenec *ingolmo* [WJ], *ingólemo* √ŃGOL [PM] } *Ingólemo* používáno jen pro největší valinorské učence, jako Rúmil.
můj –*nya* [LotR, FS, VT49], *ninya* √NI² [LR]
muka *ñwalmë* [LotR], *ungwalë* √ŃGWAL [Et]
mumlání, šelest apod. *quirquirindë* –ající *quirquirinda* –at *quir-* « *qiri-*, *quisquir-* « *qisqiri-* √KWIS [QL] } Laisi upravuje podle slovesa ostatní slova: *quisquirindë*, *quisquirinda*.
můra *malo* (*malu-*), mn. *malwi* √MAL⁴ [QL]
muž *ner* (*ner-*) √NER, NDER [Et, VT49, MR], †*vëo*, *vëaner* √WEG⁴ [Et], silný *nerdo* √NER [VT47] } Vše bez ohledu na rasu. „Manžel“ viz tam. Od *vëo* je odvozena přípona muž. jmen –*wë* [Et].
mužiček *nercë* √NER [VT47]
mužnost, mužná síla *vië*, *vëassë* √WEG⁴ [Et] } *Vië* též mužský pohlavní úd [PE16].
mužný *vëa* √WEG⁴ [Et], *nerëa* √NER [QL]
my exkl. mn. *me*, –*lmë* [VT43, 49, LotR], du. *met*, –*mmë* √ME [VT49, RGEO]; inkl. mn. *ve*, *we*, –*ngwë* [VT49, PE17], du. *vet*, *wet*, –*lvë*, –*lwë* √WE⁴ [VT42,

49] } Toto je podle pozdějšího Tolkienova konceptu. Před tím bylo přiřazení tvarů a významů poskládané jinak.

mýdlo *lipsa* √LIB² [Et], *poimë* √POJ [QL]
mys *nortil* √NDOR, TIL⁴ [VT47], *mundo* √MBUD [Et] } *Mundo* též „čumák“.
mysl *sáma* [VT39, 41, 49], *sanar* √SAM [VT41]; *indo* √INID [PE17] } *Indo* též překládáno „srdce, nálada“ [LR, Et] „vůle“ [VT41].
myslet **sana-* [PPQ] } Podle *sanar* [VT41].
myšlenka *sanwë* √SAM [VT39, 41], nápad *nöa*, *nó(w-)* √NOW [Et]
mýt *allu-* √ALU, *sov-* « *sovo-* √SOW [QL]
mytí *allumë* √ALU, *sovallë* √SOW [QL]
mžourat *tihta-* [MC]

n

na předl. *pa*, *pá* √PA [VT43, 49] } Též se používá jako předl. „o“. Lze použít také místní pády.
nabírat kapalinu *calpa-* √KALAP [Et]
náčelník *haran* (*harn-*) √ZAR [Et]
načež, nato *epeta*, *epta* √EP+TA⁴ [VT49]
naděje **amatírë* √AM²+TIR [B. S.], hluboká *estel* √ESTEL [WJ, MR] } *Amatírë* = „Očekávání dobrého, jež, ač nejisté, má základ ve známých skutečnostech.“ *Estel* nepotřebuje zkušenost, ale je založeno na víře v Jediného.
nádhera, sláva *alcar*, *alcarë* √AKALAR [W], VT47, Et] } Pův. význam „záře“.
nádherný *alcarin*, *alcarinqua* √AKALAR [Et, PE17]
nadměrný *maira* √MAJ [QL]
nádoba na vodu *calpa* √KALAP [Et, QL]
nadvláda *túre* √TUR [Et, QL] } Též „vítězství“.

nafukovat *pusulta-* √PUS² [QL]

náhrdelník *firinga* [GL]

nahý *helda* √SKEL [Et], *falca* √PHAL² [QL], *parca* √PAR¹, *parně* √PARAN [PE17] } *Parca* v jiném významu „suchý“ [Et].

najít *hir-* √KHIR [RGEO, PE17], *tuv-* [LotR] } Sloveso *tuv-* je doloženo i ve významu „přijmout“ [QL].

nákaza *quolúvië* √KWOL [QL]

nakažlivý, zhoubný *quolúva* √KWOL [QL]

náklad, *břemeno* *cúmë*, *cumbë* √KUM [QL] } *Cumbë* může znamenat též „hromada, návrší“ √KUB.

nakládat I. **cumya-* √KUM [Q.] II. potraviny *tarqua-* √TARAK [QL]

nálada *inwis(s-)* √INID+WIS² [PE17], *inwis(t-)* [MR]; vzrušená, nadšená *inwalmë* √INID+GWAL [PE17] } „Změna myslí“, „vzrušení myslí“.

naléhavost *hormë* √KHOR [Et]

namodralý *luinincë (-inci-)* √LUJ+NIK² [VT48] } Zdrob. přípona *-incë* je takto produktivní zřejmě i pro ostatní barvy.

námořník *ciryamo* √KIR [UT], *ciryaquen* √KIR+KWEN [WJ], *ciryando* [PE17] } Je znám též kenning *Eärendilyon*, „Eärendilův syn“ [QL].

naopak *úsië*, *úsir* √GU+SI [VT49] } Vlastně zápor od *sië*, „tak“.

nápad *nöa*, *nó(w-)* √NOW [Et]

nápadný, výrazný *minda* √MIN [Et]

napjatý *tunga* √TUG [Et] } O strunách, „zvukný“.

narcis žlutý *cancalë malina* √KAK, MAL² [QL] } „Žlutý smích“.

narodit se *nosta-* √NO¹ [PE17]

narozeniny *nosta* √NO¹ [QL] } Zákl. význam je „zrození“.

náruč *súma* [MC]

nářek *nairë* √NAJ [Et]

nařídít, rozkázat **can-* √KAN² [H. F.]

naříkat *naina-* √NAJ [Et]

násilný, drsný *naraca* √NARAK [Et]

následovat *hilya-* √KHIL [Et]

násled(ov)ník, nástupce *neuro* √NDEW [Et], *hildë* √KHIL [LotR] } Odtud i *Hildor* či *Hildi*, „Lidé“.

nástroj *carma* √KAR, *tamma* √TAM² [PE17], *yaima* [GL]

náš, **naše** *-lma* √ME [LotR, VT49], *-mma* [VT43, 49], *-lva*, *-lwa* √WE¹ [LotR, VT49]; *menya* √ME [VT43], **wenya* √WE¹ [Q.] } Hom. *wenya* „zelený“. Více v tabulce v Gramatice.

natahovat, prodlužovat *taita-* √TAJ [Et]; **natahovat se**, dosahovat *rahta-* √RAK² [QL]

natékat, tloustnout *tiuya-* √TIW [Et]

nátlak *mausta* √MBAW [Et], *sahtië* √THAG [VT43], ke zlému *úsahtië* [VT43] } *Sahtië* = „nátlak, nucení udělat něco proti své vůli n. vědomí“. *Mausta* je možná spíše o pudech vnitřních.

navíc, nadto *entë* √ENET [VT47] } Hom. *entë*, důrazné zájmeno „my“.

navoněný *nardilëa* √NARAD [QL]

návrat *entulesë* √EN¹+TUL [UT] } Jméno Vëanturovy lodi.

návrší *tundo* √TUN [Et], *cumbë* √KUB [Et], oblé *coron* √KOR [S] } *Coron* znamená i „koule“ [Et].

navždy, navěky *oialë* √OJ¹ [RGEO], *tennoio* [UT]

náznak, náповěda *nauma* √NAW [QL]

naživu *coina* √KOJ [QL] } Též *cuina* [Et] – ke koř. KOJ a KUJ viz Kořenovník.

nažloutlý *malwa* √MAL² [QL]

ne la, *lá* √LA [Et, VT42, 45], *ui* √GU [VT49], důrazně

lala [Et], *uito* [VT49]; v zákazu, odmítnutí *áva*, *avá* √AB, *vá* √BA [W], PE17], *ala*, *ála* √AL [VT43, 44]; předp. *la* [VT42], *al(a-)* [Et, VT42], *ava-* [WJ], *ú-* [Et, VT39]; záp. pomocné sloveso *ua-* [PE17], *um-* √UM¹ [Et]

nebe, oblast mraků *hellë* √3EL [Et], *fanyarë* √SPAN [MC], vzduch *vilya* √WIL [LotR, QL]; oblast hvězd *Menel* √MEN¹+EL [LotR, SD, VT43], *Ilmen* √GIL+MEN¹ [Et], *Elenarda* √ELEN+GAR; *Tar-menel* √TAR¹, menší klenba nad Valinorem *Nur-menel* √NUR¹ [PE17] } „Metafyzický“ pojem (např. sídlo Boha) je *Menel*.

nebeský *menelda*, *meneldëa* √MEN¹+EL [VT43]

nebezpečí *raxë*, *raxalë* √RAK¹ [VT44]

nebezpečný **raxëa* √RAK¹ [H. F.]

nebo *hya* √KHJA [VT49], *var* [QL]

neboť *an* √AN¹ [RGEO, PE17] } Pův. význam „dále, navíc, nadto“.

něco *ma* √MA² [VT42, 49] } Stejně znějící slovo √MA¹ se ale někdy používá jako zájm. „co?“ nebo tázací částice.

nečinnost *lacarë* √LA+KAR [VT42]

nečistý *vára* √WA3 [Et], *saura* √THUS [Et]

nedávno **sintanéya* √STIN+NA²+JA² [H. F.]

nedostatečný *ufárëa* √GU+PHAR [LR]

nedostatek *mangë* [QL]

neduživý *engwa* √GEŃG [Et] } Odtud i *Engwar*, pojmenování rasy lidí.

nehet *nyelet (nyelex-)* √NJELEK [PE15]

nej- } Velká míra vlastnosti se vyjádří předponou *an-* k příd. jm. [Let]. Superlativ se vyjadřuje stejným tvarem, s nějakým upřesněním.

nejasný, bledý *nëca* [MC]

Nejvyšší mn. *Aratar* √ARAT [WJ] } Tak se označují hlavní Valar a Valiër.

někdo *quen, quén (quen-)* √KWEN [WJ], *mo* √MO² [VT42, 49] } Všeobecný podmět: *quen carë, queni carir* – „dělá se“.

nelíbit se, nemít rád *nas-* √NAS² [QL] } Používá se s dativem: *Hrivë nin nasë*. – „Nemám rád zimu.“

nelítostný *sincahonda* √SINIK+KHON [LotR, SD] } V PP přeloženo „kamenosrdcatý“.

Němec *Calimbar(d-)* [QL] } „Barbar“. Psáno za 1. světové války, proto to nelichotivé pojmenování.

Německo *Calimban(n-)* [QL]

nemoc *quolu* √KWOL [QL]; *lívě* √SLIW [Et], *quámě* √KWAM [Et, QL]; *caimassë* √KAJ [Et] } *Lívě* a *quámě* je spíše lehčí nemoc, nevolnost; *caimassë* znamená vlastně „ležení v posteli“.

nemocný *quolda* √KWOL [QL], *laiwa* √SLIW [Et], *quáměa, quamba* √KWAM [QL]; *caimassëa, caila* √KAJ [Et, VT45]

nemožný } Pro věc či činnost absolutně nemožnou ve světě, který stvořil Eru, existuje výraz *únat* √GU+NA² [VT39].

nemoudrý *alasailla* √AL+SAJ⁴ [VT41, 42]

němý *úpa* √OP [PE17]

nenasytný, chamtivý *milca* √MIL⁴, MILIK [Et]

nenáviděný *tevin* √TEB [QL]

nenávidět *tev-* √TEB [QL], *yelta-* √DJEL [Et], *feuya-* √PHEW [Et] } *Yelta-* a *feuya-* se pojí s pocitem hnusu, odporu.

nenávidist *tévië, tempë* √TEB [QL], *yelmë* √DJEL [Et]

nenávidistný *sancë* [QL]

neobdělaný, ležící ladem *falin* √PHAL² [QL]

nepočítaný *únótëa, únótë* √GU+NOT [VT39, PE17]

nepopsatelný *únyárima* √GU+NJAR, *úquetima* √GU+KWET [WJ] } *Úquetima* též „nevyslovitelný“ (co se ústům nedaří vyslovit).

nepřátelský *cotya* √KOT⁴ [Et]

nepřátelství *cotsë* √KOT⁴ [VT45]

nepřítel *cotumo* √KOT⁴ [Et], **cotto* [VT49]

nerost, ruda **sinquë* √SINIK [QL]

nesčetný *únótima* √GU+NOT [R GEO, PE17, VT39], *avanótë* √AW²+NOT [Et, VT49]

nesmrtelný *ilfirin* √LA+PHIR [Et]

nesnesitelný, strašný *naira* √NAJ, NDAJ [PE17]

nést *col-* √KOL [LotR] } Podle *Cormacolindo*, „Ten, který nese Prsten“.

nestvůra *ulundo* √ULUG [Et], *rauco, arauco* √RUK [WJ, Et], *úvanimo* √GU+BAN [Et, QL], *úvano* [PE17] } Poslední výrazy označují tvory vypěstované Melkorem v protikladu k *vanimor*, „krásným“, totiž dětem Ilúvatarovým.

nešika, moula *auco* [QL]

nešikovný *úmaidë* √MAJ [PE17]; nevhodný (o věcech, situacích) *auqua* [QL]

netík (druh kapradiny) *eldasilque* √ELEN [QL] } „Elfí kadeř“.

netopýr *quildarë* √KWILID [QL]

neúplný *penya* √PEN² [VT39] } *Penyë tengwi* jsou slabiky, jež neobsahují před samohláskou žádnou souhlásku.

neustálý *vorima* √BOR [Et]

nevázaný, nekontrolovaný *ráva* √RAB⁴ [PE17]

nevolník, otrok *mól* √MO⁴ [Et, VT43]

nevolnost *quámë* √KWAM [Et, QL], *lívë* √SLIW [Et]

nezahalený *úfanwëa* √PHAN⁴ [PE17]

nezkažený *alahasta* [MR] } *Arda Alahasta* je svět podle myšlenek Valar, na nichž nemá Melkor žádnou účast.

neznělý *ómalóra* √OM+LO [VT45] } Možná. Nebo jednoduše „němý, mlčící“.

než *lá* √LAJ [PE17], **or* √OR [L. F.], *epë* √EP [VT42,

PE17] } Srovnávací předložka: *alta or/epë imbi-lincë* – „větší než vrabec“, dosl. „velký nad vrabce, před vrabcem“.

něžný *amalda* √MEL [QL], *moica* [GL]

nic *munta* [PE14]

nifredil **ninquiraitil* √NIKW+TIL [Q., PE17] } Bílá zimní květina.

nit *nemba* √NEM [QL]

nitro, jádro *endë* √ENED [Et]

noc *lómë (lómi-)* √DOJ [Et, PE17, S], jedna *ló* [Et]; černá *mórë* √MOR [Et, QL]

Nogrod *Návarot* √NAB+ROT [WJ] } Trpasličí město zvané v Kh *Tumunzahar*.

noha celá *telco (telcu-)* √TELEK [PE17, Et], od kotníku dolů *tál (tal-)* √TAL [Et, VT49], *tala* [QL, VT49] } *Telco* možná znamená taky „kmen“.

normální, pravidelný *sanya* √STAN [Et]

nos *nengwë (nengwi-)* √NEŇ [Et], *súnë* √THU, SU [QL, PE16], zvířecí *mundo (mundu-)* √MBUD [Et]

nosní, nosový *nengwëa* √NEŇ [Et]

nouze, potřeba *maurë* √MBAW [Et]

nov *ceuran* √KEW+RAN [VT48] } „Obnovený Měsíc“ (*Rána*).

novinky mn. č. **vinyar* √WIN [C. H.], **sinyar* √SI [B. S.] } *Sinyar* podle sind. *siniath*.

nový *vinya* √WIN [UT, S], aktuální *sinya* √SI [Et], čerstvý *céva* √KEW [VT48]

Nový rok 1. den roku *yestarë* √JES+RE [LotR], *vinyarië* √WIN+RE [PM]

nutit *mauya-* √MBAW [Et] } Často se používá v neos. vazbě: *Mauya nin auta*. – „Musím odejít.“

nutkání, nucení *mausta* √MBAW [Et]

nůž *sicil* √SIK [Et] } Též „dýka“.

nymfa, mořská víla *falmarin(d-)* √PHAL [Et], *wingil(d-)* √WIG⁴ [QL], od toho bytost mužského

rodu *falmar* [Et]
nýt *tanca* √TAK [QL] } Hom. *tanca* „upevněný,
 jistý“.

O

o předl. *pa*, *pá* √PA [VT44] } Pouze ve smyslu „tý-
 kající se“. *Parma pa aldar* – „Kniha o stromech“.

ó *a* [LotR, VT44] } Vokativní částice.

oba *yúyo* √JU [Et]

obdarovat *anta-* √AM² [PE17] } Koho čím. Pojí se
 s akuzativem a instrumentálem jako v češtině.

obětovat **yac-* √DJAK [H. F.]

oběť **yanca* √DJAK [H. F.]

obíhat, otáčet se *pel-* √PEL¹ [Et]

občerstvovat *loita-* √LAW¹ [QL] } Hom. *loita-* √LOJ
 „chybovat“.

obdivuhodný, skvělý *maira* √MAJ² [PE17]

obchod jeden *quapta* √KWAP [QL]; obchodování
mancalë √MBAKH [Et], *quampalë* [QL]

obchodník **mancar* √MBAKH [Et], podomní
quampo √KWAP [QL] } *Mancar* upraveno z *ma-*
car.

obchodovat *manca-* √MBAKH [Et], handlovat
quap-, *quampa-* √KWAP [QL]

obkroužit, opásat *quilta-* √KWILIT [QL]

oblak v. „mrak“

oblázek *lallë* [QL]

obilí, úroda *yausta* √JAB [QL]

oblast *ména* √MEN¹ [Et], *arda* √GAR [WJ]; *yondë*,
 ve slož. *-ion*, *-iondë* √JOD [PE17] } *Arda* = též
 „říše“ [Et]. Jako vlastní jméno „svět, země“. *Yondë*
 „rozlehlejší oblast se zřetelnými přírodními hrani-
 cemi (hory, řeky)“.

obláci *vaimata-* √WAJ [QL]

obleva, tání *tiquilë* √TIKW [QL]

obloha v. „nebe“

oblouk *cú* √KU3 [Et], *lúva* √LU², LUB² [LotR, PE17]
 } *Cú* zřejmě může znamenat taky „luk“; *lúva* ne,
 alespoň v PE17 je to výslovně psáno.

obnažit, svléknout *avalta-* √PHAL² [QL]

obnovení *ceulë* √KEW [VT48]

obnovený *ceura* √KEW [VT48], *vincarna*
 √WIN+KAR, *envinyanta* √EN¹+WIN [MR]

obnovit *ceuta-* √KEW [VT48], *envinyata-*
 √EN¹+WIN [MR] } Druhý z výrazů se také překládá
 jako „uzdravit“.

Obnovitel *Envinyatar* √EN¹+WIN [LotR] } Ara-
 gornovo *epessë*.

obouruký *ataformaitë* √AT²+PHOR+MA3 [VT49]
 } Tj. vládnoucí stejně levou jako pravou rukou.
 Podst. jm. k tomu je *ataformo*.

obr *norsa* √NOROTH [Et]

obrácený nazpět *nanquerna* √NDAN+KWER
 [VT49], vzhůru nohama *nuquerna* √NU+KWER
 [LotR]

obraz *emma* √EM² [PE17]

obrovský *haura* √KHAW¹ [PE17], *taura* √TUR
 [WJ], *úvëa* √UB¹ [Et] } *Úvëa* znamená taky „hojný“.

obtěžovat **tarasta-* √TARAS [L. F.]

obtíž **taryassë* √TARAG [B. S.] } Podle sind. *tarias*.

obtížený, naložený *cumba* √KUM² [QL]

obtížně jako předp. *hrai-* √SRAG, *ur-*, *uru-* √GUR
 [PE17] } Doloženo např. v *hraicënë* „špatně vidi-
 telný“.

obtížný *hraia*, *hranga* √SRAG; *urda* √GUR, *ur-*
carnë, *urucáríma* √KAR [PE17]

obvaz, pruh látky *lapil* √LAP [QL]

obvyklý *sanya* √STAN [Et], *senya*, *senwa* [VT49]

obydlí *már* (*mar-*) √MBAR [VT45, 47], *mar(d-)*,
marda [PE17]

obyvatel *mardo* √MBAR [QL]

ocas **pimpë*, svěšený *pimpilin* √PIP [QL] } *Pimpë*
 upraveno z *pint* (*pimp-*).

oceán *eäron*, *airon* √GAJAR [PE17]

ocel *eren*, *yeren* √GEREN [QL], *yaisa* [QL]

očišťující *sovalwa* √SOW [QL]

od *va* √WA² [VT43, 49], *ho* √30 [Et], *lo*, *ló* √LO [VT45,
 49]; předp. *au-* √AW¹, *hó-* √30 [WJ]; konc. ablativu
-(e)llo √LO [PI, RGeo], genitivu *-o* √30 [WJ] } *Lo*
 se též používá jako předložka pro činitele v pa-
 sivní větě. Slovesná předpona *au-* vyjadřuje pohyb
 směrem od mluvčího, *hó-* k mluvčímu.

odčinit, vrátit *nancar-* √NDAN+KAR [PE17]

oddíl vojenský *hossë* √KHOTH [QL]

odejít *auta-* √AW¹ [WJ, PE17], *vanya-* √WAN² [Et]
 } *Auta-* má min. č. *öantë*, *avantë* jde-li o smysl
 fyzický, *vánë* a arch. *anwë*, je-li to míněno přene-
 seně.

odfrknout, fouknout *pus-* √PUS² [QL]

odfrknutí *pussë* √PUS² [QL]

odchod, odjezd *lenwë* √LED [PE17]

odkud táz. *mallo* √MA¹+LO, vztaž. *yallo* √YA¹+LO
 [H. F.]

odložit, opustit *hehta-* √3EK [WJ]

odmítnout *váquet-* √BA, KWET [WJ], *avaquet-*
 √AB, KWET [Et] } Obojí může zároveň znamenat
 i „zakázat“.

odpočinek, klid *séré* √SED [Et, LR], jméno Valië
Estë √ESED [WJ, Et]

odpočívající *senda* √SED [Et]

odpočívát *ser-* √SED [Et]

odporný *yelwa* √DJEL [Et], *saura*
 √THUS, THAW, SAW¹ [Et, PE17]

odpověď *nanquenië* √NDAN+KWE [VT26]
odpustit *avatyar-* √AW¹+KJAR [VT43], *lehta-* √LEK [L. F.] } Základním významem *lehta-* je „povolit, uvolnit“.
odřený, bolavý *sastya* √SISIT [QL]
odříznout, odkrojit ap. *aucir-* √AW¹+KIR [WJ]
odtamtud *tó* √TA¹+3O, *talo* √TA¹+LO [VT49] } Hom. *tó* √TOW „vlna“.
odtud *sio* √SI+3O, *silo* √SI+LO [VT49]
odvaha *verië* √BER [Et]
odvážit se *verya-* √BER [Et] } Hom. „oženit se, vdát se“.
odvážný, smělý *verya* √BER [Et]
oharek *yulma* √JUL¹ [Et] } Hom. *yulma* √JUL² „číše“. HKF pro odstranění homonymie upravuje slovo pro „oharek“ na **hyulma*.
ohěň *úr* √UR¹ [Et], *uru* [QL], *ruinë* √RUJ [PE17], *nár* √NAR¹ [PE17]; posvátný *Sá* √SA3 [QL]
ohnišť **narmen* √NAR¹+MEN¹ [L. F.], *ruimen* √RUJ [PE17]
ohnivý *uruitë*, *úruva* √UR¹ [Et], *urúva* [QL], *ruina* √RUJ [PE17], o barvě *narwa* √NAR¹ [Et]
ohrada n. ohrazená plocha *panda* √PAD [Et], kruhová *corin* √KOR [Et], pro zvířata *pelma* √PEL² [QL], pro ovce *möalin* √MAW [QL]
ohradit **pelta-* √PEL² [Q.] } Upraveno z *pel-* [QL] kvůli shodě se slovesem „otáčet se“.
ohraničený *lanwa* √LAN¹ [VT42], *yonda*, *yonna* √JOD [PE17]
ohraničit, vymežit *lanya-* √LAN¹ [VT42], *yor-*, min. *yörë*, zast. *yondë* √JOD [PE17]
ohrazený *pelin* √PEL² [QL]
ohřívát, péci na slunci *asta-* √AS¹ [PE17]
ochablost *quinelë* √KWIKW [QL]
ochablý *quinelëa* √KWIKW [QL]

ochmýřený *tilinya* √TIL² [QL]
ochudit, zbavit *oista-* √O² [QL]
okno *lattin* [QL], **henet(s-)* √KHEN [B. S.] } *Henet* podle sind. *heneth*.
oko *hen(d-)*, du. *hendu* √KHENED [Et], při pletení *quintyë* √KWIT [QL]
okolnost *ambarma* [VT26]
okouzlit *luhta-* √LUK¹ [Et]
okraj *réna* √REG [Et], *ríma* √RIM² [Et]
okrový *marya* √MAD [Et] } Též „bledý“.
okřídlený *wilda* √WIL [QL], *rámavoitë* √RAM¹ [QL]
okurka *colosta* [QL]
olej *millo* [PE13]
olověný *canuva*, *canuina* √KANU [QL]
olovo *canu* √KANU [QL]
olše *ulwë*, *uluswë* [QL] } Zřejmě souvisí s kořenem UL. Příd. jm. „porostlý olšemi“ je *ulwëa*, *uluswëa* [QL].
oltář **yangwa* √DJAK [H. F.]
omdlévat *fanta-* √PHAN² [QL] } Též „usínat“.
omezený, ohraničený *lanwa* √LAN¹ [VT42] } Hom. *lanwa* „tkalcovský stav“ √LAN².
on, **ona** **eryë*, v příp. **-ryë*, *-s* √SE [LotR, VT49] } Nerozlišuje rod. Staré *-ro* [LR] jen „on“, možná tedy **-rë* „ona“; ale toto rozlišování Tolkien patrně opustil.
onen *yana* √JA² [Et] } Se vztahem k minulosti, k předešlému.
oni, **ony** v příp. *-ltë* [VT49], *-ntë* [UT, VT49]; všeob. podmět, mn. *queni* √KWEN [WJ]
onyx *nyeicca* √NJELEK [PE15]
opakování, neustálé *vorongandelë* √BOR+ŃGANAD [Et] } „Brnkání na jednu strunu“.

opakovat, zdvojit *tatya-* √TAT² [Et], říci znovu *enquet-* √EN¹+KWET [PE17]
opásat, obklíčit *quilta-* √KWILIT [QL]
opeření *pilintelë* √PIL¹ [QL]
opět *ata* √AT² [Et], předp. *at-*, *ata-* √AT² [Et], *en-* √EN¹ [RGEO, UT]
opilý **limpunqua* √LIP+KWA¹ [H. F.]
oplatit zlé i dobré *accar-*, *ahtar-* √AT²+KAR [VT49], jen zlé *paitya-* √PAJ [QL]
oplyvající *úmëa* √UM² [PE17]
opora, podpěra *tulco* (*tulcu-*) √TULUK [Et]
opotřebovaný *yerna* √GJER [Et]
opotřebovat (se) *yerya-* √GJER [Et]
opovrženíhodný *faica* √SPAJ [Et], *retima* √RET [QL]
opustit, odložit *hehta-* √3EK [WJ], zradit **avarta-* √WAR [L. F., B. S.]
opuštěný *úna* √GU [VT39, PE17], *erda* √ER [QL]
oranžový *culuina* √KUL [Et], *culurinda* [QL]
orat *hyar-*, min. *hyandë* √SJAD [Et, QL] } Snad. Základní a doložený význam je „roztínat“.
orel *sornë* √THORON [Et, QL], *sonon* (*sorn-*) [Et], *sorno* [Let]
Orion, souhvězdí *Menelmacar* √MEN¹+EL+MAK, *Telumhtar* √TELU [LotR, Et, WJ] } *Telumhtar* je starší jméno.
orosený *nítë* √NEJ [Et]
orech, oříšek *cotë* √KOT² [QL]
orechový **cotsëa* √KOT² [QL] } Pak ještě existuje příd. jm. *cotsivoitë* „plodící ořechy“ [QL].
osada opevněná zdi *opelë* √PEL², *peler* √PELES [Et]
osamělý *eressëa* √ER [Et, S, QL], *erinqua* [VT42] } *Tol Eressëa*, „Osamělý ostrov“.
osm *tolto* √TOLOT [Et, PE17], *tolto* √TOLOD [VT48]
osmina *tolosta*, *tosta* √TOLOD+SAT [VT48]

osmý *tolteä* √TOLOT, *toldëä* √TOLOD [VT42]
osoba *quén* (*quen-*), ve slož. *-quen* √KWEN [WJ]
 { Nevztahuje se k rase ani k pohlaví.
osobní, soukromý *véra* √WE² [PM]
ospalý *lorda* √LOS⁴ [QL]
ostatní *exa* √EKES [VT47]
osten *erca* √EREK [Et], *ecco* √EK⁴ [Et, VT45]
ostrážitý *tirinwa* √TIR [QL]
ostrov *tol(l-)* √TOL⁴, TOL² [Et, PE16], *tollë* [VT47, PE16]; obtížně dosažitelný *lónë* √LON⁴ [Et]
ostrovan *tolloquen* √TOL⁴+KWEN [P. T.]
ostružina *piucca* [QL, PE16] { Nebo jiný podobný složený plod.
ostrý *maica* √MAK [S], *aica* √AJAK [Et], *laica* √LIK [QL, Et], *tereve* √TER [QL], *nexa* [PE17] { *Aica* může znamenat i „strašný“ √GAJ⁴, *laica* též „bystrý“.
ostří, čepel *hyanda* √SJAD [QL], zejm. meče *maica* √MAK [VT39], meče, bás. *russë* √RUS² [Et], sekery *tälë* [PE13]
osud, úděl *maranwë* √MBARAT [Et], *marto* √MBARAT [QL]; dobrý *manar*, *mandë* √MANAD [Et], zvl. zlý či těžký *ambar(t-)* √MBARAT [UT, PE17, QL], *umbar(t-)* [Et, LotR]
osvěflovat *calya-* √KAL [Et]
osvobodit *etelehta-* √ET+LEK [VT43]
ošklivý *úvanima*, *úvanë*, *úvanëä* √GU+BAN [VT39, PE17]
otáčet *quer-* √KWER [VT49], **otáčet se** *pel-* √PEL⁴ [Et]; obojí *pir-*, rychle *pirpir-* √PIR [QL]
otálet *lenda-* √LEM [VT45] { Hom. *lenda* √LED „cesta, výprava“.
otázka **maquetta* √MA⁴+KWET [D. W.]
Otčenáš *Átaremna*, *Ataremna* √AT⁴+ME [VT43]

otec *atar* √AT⁴ [Et, UT, PM] { Dále viz „táta“. Též *Atar* jako „Bůh Otec“ [VT44].
otevíráni *latya* √LAT⁴ [VT39], *pantië* √PAT⁴ [QL]
otevřenost *látië* √LAT⁴ [VT39]
otevřený *láta* √LAT⁴ [VT39, 41, PE17], *panta* √PAT⁴ [Et, QL], doširoka *patsima* [QL]; o krajině *latin*, *latina* √LAT⁴ [Et]
otevřít *latya-* √LAT⁴ [VT41, PE17], *panta-* √PAT⁴ [Et, QL], doširoka *palya-*, *palu-* √PAL [Et] { Kromě *latya-* zřejmě všechny výrazy mohou znamenat i „otevřít se“.
otrávit *hloita-* √SLOJ [PE17]
otrok, nevolník *mól* √MO⁴ [Et]
otvor *assa* √GAS [Et], hladce probodnutý n. vyvrátný *terra* √TER [VT46]
ovce *máma* √MBABA [WJ], *möa* √MAW [QL]
oves *polë* √POL² [QL]
ovesný *polina* √POL² [QL]
ovládat, vládnout *tur-* √TUR [Et, PE17]
Oxford *Taruhtarna* √TAR³+TAR² [QL] { Je to do-slovný překlad, znamená „Volský brod“.
ozvěna *nalláma*, *nallama* √NDAN+LAM [Et]
oženit se, vdát se *vesta-* √BES [Et], *verya-* [VT49] { *Vesta-* se pojí s akuzativem (tj. „vzít si za muže/ženu“), *verya-* s allativem. Hom. *verya-* √BER „odvážit se“.

p

pád *lanta* √DAT [Et, QL], *lantë* [S], zhroucení *atalantë* √TALAT [MC]
padat *lanta-* √DAT [Et, RGEO, MC]
pahorek oblý *nóla* √NDOL⁴ [Et], *coron* √KOR [S] { *Coron* může také znamenat „koule“ [Et].

pach (neutrální výraz) *nus(t-)* √NUS⁴ [QL] { L. F. podle *nísima* upravuje na **nis(t-)*.
palác *túrion(d-)* √TUR [QL]
palec *nápo* √NAP [VT47, 48], *tiútë* √TIW [QL], na noze *taltol* √TAL+TOL² [VT47] { Existuje ještě du-ální tvar *nápat* „palec a ukazovák“ [VT48].
palma *paltyalda* √PALAT+GALAD [QL]
paměťina *maina* √MAJ² [PE17]
pán *heru* √KHER [Et, PE17, QL], *hér* [VT41, Let], ve slož. *-her* [LotR], *-tur* √TUR [S], *-tar* √TAR⁴ [S]; *arato* √ARAT [PE17] { Též *Héru* ve významu „Bůh“ [VT43].
Pán sudby *Turambar* √TUR+MBARAT [PE17, S] { Jméno Túrina.
panák (sklenka) *lipil* √LIP [QL]
panenka na hraní *toli*, *tolipincë* [QL]
panenství *venë*, *venessë* √WEN⁴ [Et], *vendelë* [PE17, QL]
paní *heri* √KHER [Et, PE17, QL], *herúni* [PE17], *heruni* [QL]
panna *vendë* √WENED [PE17, Et, VT44]
panoš *ohtar* √OKOT [UT] { Tak v Númenorejském vojsku. Jinak může *ohtar* znamenat obecně „bojovník“.
pantofel *patinca* √PAT² [QL]
papír *hyalin* [PE16]
paprsek světla *alca* √AKAL [Et], slunečního *arma* √AS⁴ [PE17]
pás, opasek *quilta* √KWILIT [QL]
pasivita *cólë* √KOL [QL]
pasivní *cóleva* √KOL [QL]
past *neuma* √SNEW [Et], *remma* √REM [VT42]
pást *nes-* √NETH² [QL], **narasta-* √NAD [B. S.] { Výraz *nes-* lze použít i jako „pást se“.

pastvina *nesselë* √NETH² [QL], *narassë* √NAS [B. S.] } *Narassë* je podle sind. *nadhras*.
pastýř *lamandar* √LAMAN [QL], ovcí *mavar(d-)*, *mavardo* √MBABA, *möar(d-)*, *möardo* √MAW [QL, GL]
pátek *menelya* √MEN⁴+EL [LotR] } „Den nebes“.
pátý *lempëa* √LEPEM [VT42], zast. *lemenya* [VT42] } Ve vanyarské quenijštině *lepenya*.
pavouk *liantë* √SLIG [Et]
pavučina *línë* √SLIG [Et], *ungwë* [LotR] } *Ungwë* může znamenat též „šero“ [Et].
paže *ranco (rancu-)* √RAK² [Et]
pec *urna* √US⁴ [QL]
péci *masta-* √MBAS [Et]
peckovice *pio* [QL] } Obecné označení pro plod s peckou (švestka, třešeň ad.)
pěna *winga* √WIG² [MC], *wingë* [Et, QL], *fallë* √PHAL⁴ [Et], mýdlová *poiminë* √POJ [QL]
pěnit *falasta-* √PHALAS [MC]
perla *marilla* √MAR² [QL]
perlivý *mirmila* √MIR² [QL]
pero ptačí *quessë* √KWES [LotR, WJ, Et], *pilin(n-)* [QL]; na psaní *tecil* √TEK [Et, VT47]
peří, opeření *pilintelë* [QL]
pes *huo* √KHUG [Et], *röa* √GRAW [VT47], honicí *ronyo* [ROJ]¹ [Et], velký, lovecký *huan (hún-)* √KHUG [Et], divoký *savar* √SAW [QL]
pěst *quárë* √KWAR [VT47, PE17, PM], *quár* [Et] } Označuje především sevřenou ruku držící nástroj, spíše než pěst připravenou k bití.
pestrý, zdobený *quilin* √KWIL [QL]
pět čís. *lempë* √LEPEM [VT47, PE17, Et], *lemen* [VT48]
pěťice *maqua* √MA3+KWA⁴ [VT47] } „Celá ruka“ (se všemi pěti prsty). Duál *maquat* se používá pro

skupinu 10 objektů.

pětina *lepesta, lepsat* √LEPEM+SAT [VT48]
pevnost (opevnění) *arta* √GARAT [Et], *carassë* √KAR [PE17], *osto* √OSOT [WJ] } *Osto* se asi častěji používá ve významu „město“. *Carassë*, „pevnost nebo sídlo obklopené valem či hradbou“.
pevný *tulca* √TULUK [Et], *tulunca* [QL]; *tanca* √TAK [Et]; *ronda* √RON²
píchat, bodat *nasta-* √NAS⁴ [Et], *erca-* √EREK [Et]
pijan **yulmendil* √JUL²+NDIL [Q.], **yulmo* [P. T.]
pila *sarma* √SAR³ [QL], velká *carcasarma* √KARAK [QL]
pilíř *tarma* √TAR⁴ [UT, S]
pilník n. škrabka *rasta* √RAD⁴ [QL] } Hom. „tucet“ √RASAT [Et].
písař **tecindo* √TEK [M. B.]
písek *litsë* √LIT [Et], *tyussë* [PE16]
píseň I. *lírë (líri-)* √LIR [R GEO, PE17], *lirilla* [QL], II. *lindë* √LIN⁴ [Et, PE17, S] } První základ zdůrazňuje text písně, druhý spíše melodii.
pískání *simpisë* √SIP [QL]
pískat na píšťalu *sip-* √SIP [QL]
písmeno Fëanorovo n. ob. *tengwa* √TEÑ, TEK [LotR, WJ, Et], Rúmilovo *sarat* √SAR² [WJ], runa *certa* √KIR [LotR, WJ]
písmo *tencilë* √TEK [Et] } Též „pravopis“.
píštěc *simpetar* √SIP [QL]
píštění, vysoký tón *quínë* √KWIN [QL]
píštět *quín-* √KWIN [QL]
píštěcí *quínëa* √KWIN [QL]
píšťala, flétna *simpa, simpina* √SIP [QL]
pít *suc-* √SUK⁴ [Et], *yul-* √JUL² [PE17]
pítka *yulmë* √JUL² [WJ] } Hom. *yulmë* √JUL⁴ cosi jako „rudý žár“.
pláč *nienië* √NEJ [L. F., QL] } Upraveno z *nyenyë*.

plachta *veluntë* √WELU [QL]

plakat *niena-* √NEJ [L. F., QL] } Upraveno z *nyëna-*
plamen *nár, nárë* √NAR⁴ [Et], *velca* [GL], rudý *rúnya* √RUN² [S], *runya* [PM] } Hom. *runya* √RUN⁴ „stopa“.
plandat, viset *linga-* √LIŅG [Et]
pláň *palumë, palantë*, též prostě rovina *palo (palu-)* √PAL [QL]
plášť *colla* √KOL [MR] } Ve jméně *Sindacollo* „šedoplášť“ je přípona muž. jména *-o*.
platan n. fíkovník *mapalin* √MA3+PAL [QL]
plavat, být nadnášen vodou *lutta-, lutu-* √LUT [QL]
pláž *falassë* √PHALAS [Et], *falas(s-)* [QL], *fára* √SPAR² [VT46]
pleso *ringë* √RIŅG [Et]
plést *quitya-* √KWIT [QL], síť n. krajku *rëa-, raita-* √RAJ [VT42] } *Raita-* může znamenat i „chytat do sítě“.
pleš **falcassë* √PHAL²+KAS [Q.]
plešatý *falcassëa* √PHAL²+KAS [QL]
pletený, spletený *quitin* √KWIT [QL]
plivat *piuta-* √PIW [Et], *retya-* √RET [QL]
plnit *quat-* √KWAT [WJ, VT48], *quanta-* [PE17, R GEO]
plný *quanta* √KWAT [Et, PE17, QL], po okraj *penquanta* √PEŅ [VT39]; příp. *-inqua, -unqua* √KWA² } Varianta *-unqua* pro věci zlé, těžké či ošklivé.
plod *yávë* √JAB [Et, VT43, S], *yáva* [VT43]
plodit *yav-* √JAB [QL]
plocha, rovina *palo (palu-)* √PAL [QL]
plochy *lára* √LAD⁴ [Et], *palwa, paluva, palanca* √PAL [QL]
plošina *talan (talam-)* √TALAM [PE17]

plot *yonwa* √JOD [PE17]; živý *pelto* √PEL² [QL]
 { *Yonwa* může označovat i jinou hranici.
plout *cir-* √KIR [MC] { Pův. význam „řezat (vlny)“.
pluh *hyar(m-)* √SJAD [QL]
plynout *sir-* √SIR [Et], o čase *lúta-* √LU⁴ [QL]
po časově *epë* √EP [VT49], *apa*, *apo* √AP³, *pa*, *pá*
 √PA² [VT44], po nějakou dobu *ter* √TER [VT49]
 { Slova od koř. AP/PA se mohou plést s předl. „na,
 o“.
pobřeží *hresta* [MC], *falassë* √PHALAS [PE17,
 VT42, S]
pocít, cit *tendilë* √TEN [QL]
počátek *yesta* √JES² [PE17], **yessë* [Et] { **Yessë*
 upraveno z *essë*. Hom. *yesta-* „toužit“.
počítat *not-* √NOT [PE17, Et, LR]
pod *nu* √NU [RGEO, MC, S], nedotýkající se *ní*
 [PE17]
podezírat *nauta-* √NAW [L. F., QL]
podezření *naus(t-)* √NAW [QL] { Existuje příd. jm.
naustaviltë „mimo podezření“.
podlaha *talán (talam-)* √TALAM [Et, PE17] { Těž
 „zem“ a „podlaž“ (obytná plošina na stromě).
podlý, opovržením hodný *faica* √SPAJ [Et]
podnět *hórë* √KHOR [Et] { Hom. *hórë* „borovice“
 [QL].
podobat se *vealta-*, hodně *avealta-* √BE [QL]
podobně *véla* √BE [VT49]
podobnost *vícělë* [QL], **óvëassë* √BE [B. S.] { *Ví-*
celë též „porovnání“.
podobný *víca*, hodně *avíca* [QL], jako příp. **-vëa*
 √BE [MC]
podpěra *tulco (tulcu-)* √TULUK [Et]
podpora, blízkost *penasta* [QL]
podporující *penanwa* [QL]
podstata, skutečné bytí *nassë* √NA² [PE17]

podzim *lasse-lanta, lasselanta* √LAS⁴+DAT [LotR,
 Et, QL], *narquelson* √NAR⁴+KWEL; „čas plodů“
yávië √JAB, „čas uvadání“ *quellë* √KWEL [LotR]
pohánění, popohánění *hortalë* √KHOR [Et]
pohánět *horta-* √KHOR [Et]
pohár *súlo (súlu-)* √SUG [Et]
pohasínat, pomalu se vytrácet *fiñir-* √PHIR [MC]
pohládit, přejít dlaní *palta-* √PALAT [VT47]
pohnutý (citově) *awalda* √WAL [PE17]
pohodlí, ulehčení *asië* √ATH [PE17]
pohotový *féríma* √PHER² [PE17]
pohrdat *nattir-* √DAT+TIR [VT44]
pochva *vainë* √WAJ [QL] { Těž „lusk“.
pojmenovat *esta-* √ES [Et]
poklad *harma* √3AR [Et], *mírë* √MIR⁴ [Et, PE17],
 tajně hromaděný *föa* √PHO3 [QL] { *Mírë* též „kle-
 not, cenná věc“.
pokladnice *harwë* √3AR [Et]
pokoj I. *sambë* √STAB [Et] **II.** v. klid, mír
pokřik bojový *siulë* √SIW [Et], vítězný *yello* √GJEL
 [Et]
pokušení *úsahtië* √GU+THAG, *insangarë*
 √INID+THAG [VT43]
pole zaseté *resta* √RED [VT46] { Hom. *resta-* „po-
 moci“.
polekat, překvapit *capta-* √KAP [QL]
poletující, třepotající se *wilwa* √WIL [MC]
polévka *sulpa* √SULUP [QL]
polibek *miquë* [QL], něžný *miquelis(s-)* √LIS
 [PE16], lehký *miquiltsë* √MIKW [QL]
poloviční, rozpůlený *perina* √PER [Et]
polovina *perta, peresta* √PER+SAT [VT48]
polštář *quesset (*quessec-)* √KWESEK [Et], *nirwa*
 √NID [Et]
polykat **lac-* √LAK² [Q.], **hluc-* √SLUK [H. F.]

pomalý *lenca* [QL]
pomeranč *culuma* √KUL [Et], *culmarin(d-)*
 √KUL+MAR⁴ [QL]
pominulý, ztracený *vanwa* √AW⁴, WAN² [W], Et,
 QL]
pomník kamenný *ondolë* √GONOD [QL]
pomoci *resta-* √RES [QL], *asya-* √ATH [PE17]
pomocník **restar* √RES [H. F.]
pomsta *paimë* √PAJ [QL] { Těž „trest“.
pomstychtivost *paimenë* √PAJ [QL]
ponižený *nucumna* √NU [SD]
ponižovat *naitya-* √NAJAK [QL]
ponurý, pochmurný *morna* √MOR [Et] { Zákl. vý-
 znam je „černý“.
popisovat *ostec-* √OS+TEK [VT26]
popřít, odepřít *lala-* √LA [Et] { Hom. *lala-* √LAD²
 „smát se“.
poranit *harna-* √SKAR [Et]
porovnávat *vícana-* [QL]
posílit, zesílit **antorya-* [VT39]
poskvrna *vaxë* √WA3, *mordo* √MOR [Et] { *Mordo*
 též „stín“.
poskvrnit *vahta-* √WA3 [Et]
poslat *menta-* √MEN² [VT41, PE17], *lelta-* √DEL
 [VT47]
poslední *métima* √MET [MC], závěrečný *telda*
 √TEL² [WJ], *tyelima* √KJEL [Et], nejvíc vzadu *tella*
 √TELES [Et]
poslouchat *lasta-* √LAS² [PE17, Et]
postel *caima* √KAJ [Et]
postrádat *pen-* √PEN [PE17], **oita-* √OJ² [QL]
 { *Pen-* používáno jako zápor slovesa „mít“. *Oita-*
 upr. z *oito*.
posunková řeč *hwermë* [WJ]

posvátnost *airë* √AJ⁴, GAJAS⁴ [VT43, PE17, PM] } Hom. *airë* „svatý“.

posvátný, svatý o osobách, bytostech *airëa* [VT43, PE17], *airë* (*airi-*) √GAJAS⁴ [PE17, VT43], *aira* [PM, PE17]; zast. *aina* √AJAN [Et, PE17, WJ]; o věcech *ainima* [PE17] } Hom. *aira* „ruměný“, *airë* „posvátnost“.

posvětit *airita-*, min. *airitánë* √GAJAS⁴ [VT32], *aista-* [VT43] } Hom. *aista-* √GAJAS² „děsit se“.

potok *nellë* √NEN [Et]

potom *epeta*, *epa* √EP+TA⁴ [VT49]

potopit se *tum-* √TUB [PE16]

potrava *matil* √MAT [QL], *matso* [PE16]; krmivo *nes(t-)* √NES [QL]

potřeba podst. *maurë* √MBAW [Et]

poutat *nut-* √NUT [Et]

pouto *nútë* √NUT [Et]

poutník **ranyar* √RAN [D. S.], ve slož. *-ran* [UT], jméno Měsíce *Rána* [VT47, S] } *Palarran*, „Daleký poutník“, jméno Aldarionovy lodi.

použít **yuhä-* √JUK [H. F.] } Podle sind.

považovat *nam-* √NAM [VT41], *nav-* [VT42] } Př.: *Namin sa alasaila*. „Považuji to za nemoudré.“ Též „soudit“.

pověst, sága *nyárë*, *nyarna* √NJAR [Et]

povinen *nauta* √NUT [Et]

povolat, svolat *tulta-* √TUL [Et], *yal-* √JAL [UT]

povolení, svolení **lávë* √DAB [P. T.] } Podle sind. *dâf*.

povolit *lav-* √DAB [Et] } V obou významech, tj. „dovolit“ i „ustoupit“. Hom. *lav-* √LAB „líznout“.

povrch *palmë*, zemský *palürë* √PAL+UR² [Et]

povzbuzení *siulë* √SIW [Et]

povzbuzovat **siuta-* √SIW [Q.]

pozorovat *cenda-* √KEN [VT41] } Často používáno ve významu „číst“.

požár *ruivë*, *aparuivë* √RUJ [PE17]

požehnání *almië*, *almarë* √GAL⁴ [Et]; *almë* √AL⁴ [PE17], *mána* √MAN [VT49, PE17] } *Mána*, „dobrá n. šťastná věc, dobrodiní, milost, zvl. věc, osoba či událost ulehčující od zla či nesnáze“.

požehnaný *manna* √MAN [VT43, 49], *mána* [LR], *manaquentä* √KWET [VT44], *manaitë* [VT49]; zdárný, bohatý *alya*, *almárëa* √GAL⁴ [Et]; prostý zla *aman* √AMAN [WJ], *amanya* [VT49]

požehnat **manta-*, přít. *mánata-* √MAN [VT49], *manya-* [VT49, PE17], *alya-* √AL⁴ [PE17] } *Manya-* „poskytnout milost či pomoc nebo přát to“; hom. „máslo“.

pracovat *móta-* √MO⁴ [Et] } Zřejmě s velkou námahou či v otroctví.

práh *fenda* √PHEN [Et]

prach *asto* √ASAT⁴ [Et]

pramen I. vody *ehelë* √ET+KEL [Et, S], *celussë* √KEL [UT, VT49]; **II.** vlasů *findë* √SPIN [PE17, Et], *silquë* [QL] } *Celussë*, „voda prýštící ze skalního pramene“.

prapor *tulwë* [QL] } Zákl. význam „tyč, stožár“.

prase *polca* √POL⁴, divoké *carcapolca* √KARAK [QL]

prastarý *enwina* [MC]

prášek *mul(d-)* √MUL [QL]

práškový *mulda*, *mulina* √MUL [QL]

pravdivý, pravý *naitë* √NA² [VT49], *anwa* √AN² [Et]

pravice *forma* √PHOR+MA3 [VT47]

pravidelný, normální *sanya* √STAN [Et]

pravidlo *sanyë* √STAN [Et]

pravit } Mírně archaický výraz *equë* „pravil, praví“

stojí před podst. jm. nebo zájmenem a uvozuje přímou n. nepřímou řeč. Může přibírat zájmenné koncovky.

pravopis n. systém písma *tencelë* √TEK [Et]

pravoruký *formaitë* √PHOR+MA3 [Et, VT49]

pravý I. *forya* √PHOR [Et]; **II.** v. „pravdivý“

prázdnota *cúma* √KUM⁴ [Et] } *Avacúma* √AW⁴, Vnější prázdnota za zdmi světa.

prázdný *cumna* √KUM⁴ [Et], *lusta* √LUS [Et]

princ *haryon* √3AR+JON [Et], *turillo* √TUR [QL]

princezna *aranel* √ARAN [UT]

prkenný *saratwa* √SAR³ [QL]

prkno, fošna *sarat* (*saraht-*) √SAR³ [QL], *pano* √PAN [Et] } *Pano* definováno obecněji jako „kus opracovaného dřeva“.

problém, nesnáz **taryassë* √TARAG [Q.] } Dle sind. *tarias*.

probouzející (se) *cuivëa* √KUJ [Et]

probudit **eccuita-* √ET+KUJ [VT27] } Upraveno z *eccuita-*.

probuzení *cuivië*, *cuivë* √KUJ [Et, S]

proč **manan* √MA⁴+AN⁴ [H. F.]

prodloužení *tailë* √TAJ [Et]

prodloužený *taina* √TAJ [Et, VT39]

prodloužit *taita-* √TAJ [Et]

prohledávat *ces-*, min. *censë* √KETH [PE17] } *cesin al hwindin* = *cestan hwindi aldessë* „hledám houby v lese“.

prohlížet, zkoumat pohledem *henta-* √KHEN [PE17] } Též ve významu „číst“.

procházka *vanta* √BAT [Et]

prokletý *húna* √KHU, SKU [PE17]

proklít *húta-*, min. *huntë*, *huntanë* √KHU, SKU [PE17]

prolhaný **fúrima* √PHUR [C.]

pronásledovat, honit *roita-* √ROJ⁴ [Et]
pronikavý *tereva* √TER [Et, QL], *laica* √LIK [Et, VT45]
propast *undumě* √UN [MC]
propuknout, náhle začít **horya-* √KHOR [Et]
prorocký *apaceny* √AP³+KEN [MR]
prosátý *siltina* √SILIT [QL]
prosba, žádost *iquista* √IKWIS [QL], naléhavá, např. k Bohu *arcandě* [VT44]
prosinec *ringarē* √RIŃG, RE [LotR, S] } „Chladný“.
prosít *iquista-* √IKWIS [QL] V 1. os. „prosím“ lze použít samotné *iquista* bez koncovky nebo krátké *iquin*.
prosívat, přebírat *silta-* √SILIT [QL]
prostřední *enya* √ENED [Et], *enděa* [LotR]
prostředník prst *lepenel* √LEP+ENEL, *lependě* √LEP+ENED [VT47, 48]
proto *etta* √ET+TA⁴, *potai* [VT49]
proud *celumě* √KEL [Et, MC, QL]
proudící *úlěa* √UL [Et]
prst na ruce *leper* √LEPER [VT44, 47], *lepsě* √LEP [Et], na noze *taltil(l-)* √TAL+TIL⁴ } Ve slož. „-prstý“ *-lepta* [SD]
prsten *corma* √KOR [LotR] } Ten, kdo nese prsten: *Cormacolindo* √KOR+KOL [PE17].
prsteník *lepecan* √LEP+KANAT, *lepentě* √LEP+ENET [VT47, 48]
pruh *rimpě* √RIP² [QL]
pruhovaný *rimpina*, *rimpa* √RIP² [QL]
průhlednost, průzračnost *liquis(t-)* √LIKW [QL]
průhledný *liquistěa* √LIKW [QL]
průsmyk *cilya* √KIL [Et, MR], *falqua* √PHALAK [QL] } *Calacilya*, „Světelný průsmyk“, někde též *Calaciryra*, ale *ciryra* = „lod“.
průsvitný *liquilta* √LIKW [QL]

první *minya* √MIN [Et, WJ, UT], **yesta* √JESET [Et], přední *inga* √IŃG [Et] } **Yesta* upr. z *esta*. Hom. *inga* „vrchol“.
Prvorození *Minnónar* √MIN+NO⁴ [WJ] } Tj. elfové.
pryč lok. *au* √AW⁴, all. *öar* √AW⁴+DA, obojí *öa* [WJ, PE17]; předp. *au-* [PE17] } Příklad: *Atar ná au/öa*. „Otec je pryč.“ *Lendes öar/öa*. „Šel pryč.“
pryskyřice *suhťe (suxi-)* √SUK² [QL]
pryskyřičný, smolný *suxina* √SUK² [QL]
přadeno *carpan* √KARAP [QL]
přát (si) *mer-* √MER [Et]
přátelský *nilda* √NIL [Et]
přátelství *nilmě* √NIL [Et]
před časově *nó* √NO² [VT49], prostorově *epě* √EP [VT42, 49, PE17], *po*, *pó* [VT49]
předčítat, číst nahlas *et-henta-* √ET+KHEN [PE17]
předešlý *nöa* √NO² [VT49] } Znamená též „včera“, jakožto zkrác. z *nöa ré* „předešlý den“.
předjití *tindómě* √TIN+DOM [LotR, Et] } Ranní šero, kdy jsou ještě vidět hvězdy.
předpokládat *intya-* √INIK [Et, VT49]
představa, představivost *nausě* √NOW [Et], *intyalě* √INIK [Et, VT49], *síma* [VT49]
předurčit jako osud *martya-* √MBARAT [Et], *marta-* [PE17]
přehnaný *maira* √MAJ [QL]
překonat *ráta-* √RAT⁴, *lahta-* √LA3 [PE17]
překročit, přejít *langa-* √LAŃ [PE17], *tara-* √TAR² [QL]
přes, napříč *arta* √TAR² [LT2]
přestat *haut-* √KHAW, *pusta-* √PUS⁴ [Et], *tyel-* √KJEL [Et] } *Pusta-* může znamenat i tr. „zastavit“.
přesto, přece *ananta* √NDAN [Et, LR]
převrácený *nuquerna* √NU+KWER [LotR]

přezka, petlice ap. *tangwa* √TAK [Et]
přežvykovat *tyustyuhtha-* √TJUK [QL] } V přeneseném významu „přemýšlet, uvažovat (o něčem)“.
při- slovesná předpona *na-* √NA⁴ [PE17] } Viz „přidat“.
příběh, vyprávění *quenta*, *quentalě* √KWET [Et], rozsáhlejší *nyárě*, *nyarna* √NJAR [Et]
příboj *solor* √SOL [Et, QL], *solossě* [QL]
příbuzenství *rendolě* √RES [QL]
příbuzenstvo, širší rodina *resta* √RES [QL]
příbuzná jako podst. *ressě* √RES [QL]
příbuzný jako podst. *réro*, *rendo* √RES [QL]
příd lodi *lango* √LAG [Et] } Též „široký meč“.
přidat *napan-* √NA⁴+PAN [PE17], *yantya-* [PE15]
příchod **tulesě* √TUL [R. D.]
přijít *tul-* √TUL [LotR, Et, VT49]
přijmout *cam-* √KAM³ [VT47]
příkrývka vlněná **töallě* √TOW [L. F.] } Upraveno z *öallě* [QL].
přilba *cassa* √KAS [Et], *carma* [PM], *harpa* √KHARAP [VT45], *castol* √KAS+STOL [PE17]
příliš *acca* [PE13], *límě* √LI⁴ [VT26], *mai* √MAJ [QL] } Hom. *mai* √MAG⁴ „dobře“.
příliv *luimě* √DUJ [VT48]; a odliv *sóla* √SOL [QL] } *Luimě* též „záplava“.
přímý *téra* √TEŃ² [Et]
připevnit, přidělat *tac-*, min. *tancě* √TAK [Et]
přípravený *ferina* √PHER² [PE17]
přípravit, přichystat *ferya-* √PHER² [PE17]
přísaha *vanda* [UT], *véřě* √WED [Et] } *Věřě* též „smlouva; pouto“.
příst *canga-* [QL]
přístav *londě* √LON², LOD [VT42, Et, UT], *londiě* [PE17]; *hópa*, *hopassě* √KHOP [Et] } *Hopassě* též

přen. „útulek, přístřeší“. Et překládají *londë* jako „vjezd do přístavu“.

přístřeší, kryt *cöa* √KAW⁴ [PE17] } V Amanu se vyvinul význam „dům“.

příšera *ulundo* √ULUG [Et], *rauco*, *arauco* √RUK [WJ], *úvanimo* √GU+BAN [Et]

přít se *costa-* √KOTH [Et, QL]

přítahovat *teta-* [QL]

přítel *nildo*, *nilmo* √NDIL [Et], *meldo* √MEL [VT49, WJ], *málo* √MEL [Et, PE18]; ve slož. *-ndil* [S, WJ, Et] } Zakončení *-ndil* vyjadřuje „vztah k osobě, věci, cestě n. činnosti, jíž se věnuje pro ni samou“ [Et]. –Zpodstatnělé příd. jm. **nilda* může zahrnovat mužský i ženský rod.

Přítel elfů *Elendil* √ELEN+NDIL [WJ, PE17, Et] } Tak to používali Edain, ale správnější by bylo *Eldandil*, *Quen(den)dil* [WJ].

přítelkyně *nildë* √NDIL [Et], *meldë* √MEL [VT49]

přízrak *ausa* √WATH [VT42], *fairë* √PHAJ⁴ [MC] } Viz též „duch“.

přízvisko *epessë* √EP+ES [UT, PM] } Jméno dané později, zejm. jako výraz úcty, obdivu.

psanec, vyhnanec *hecil* √ZEK [WJ] } Lze též rozlišit rod jako m. *hecilo*, ž. *hecilë*.

psaní *sarmë* √SAR² [WJ] } V sousloví *quanta sarmë* „plné psaní“, zapisování samohlásek samostatnými tengwami.

psát *tec-* √TEK [Et, QL]

pst! *tá!* [PE13]

pták *wilin(n-)* √WIL [QL], menší *aiwë* [Et, UT], *filit* (*flic-*) √PHILIK [Et]

půda, hlína *cemen* √KEMEN [QL], *cén* (*cem-*) [Et]

puchýř *pumpo* √PUP [QL] } Též „bublina, měchýř“.

puklina *sanca* √STAK [Et], *hyatsë* √SJAD [Et], *ciris(t-)* √KIRIS [QL]

puklý *rúvina* √RUW [QL]

puknout **ruv-* √RUW [L. F.]

půlelf *perelda* √PER+ELEN [Et, PM]

půlit *perya-* √PER [Et]

pupen *tuima* √TUJ [Et] } Též „výhonek“.

pustit, uvolnit *lerya-* √LER [VT41], *lehta-* √LEK [Et]

putování, toulání *ránë* √RAN [Et]

putovat *lelya-*, min. *lendë* √LED [WJ], *ranya-* √RAN [Et] } *Lelya-* je určitým směrem, *ranya-* spíše bloudivě.

pyl *malo* (*malu-*) √SMAL [Et]

pytel, taška *poco* [QL]

q

quenijština *quenya* √KWEN [WJ]; *tarquesta* √TAR¹+KWET, *parmalambë* √PAR+LAB [LR, Et] } Znamená po řadě „elfština, jazyk“, „vznešená řeč“, „knižní jazyk“.

r

racek *maiwë* √MIW [MC, Et]

Radagast *Aiwendil* √NDIL [UT] } Jeho maiarské jméno. Znamená „přítel ptáků“.

radlice pluhu *hyanda* √SJAD [QL]

radost *alassë* √GALAS [Et]

radovat se **alasta-* √GALAS [H. F.]

rákos *fen(g-)* [QL] -*í liscë* [QL]

ramena *aldamo* (j. č.) [QL] } Přeloženo „šíře zad od ramene k rameni, záda, ramena“.

rampouch *liquitil* √LIKW [QL]

rána I. úder *taran* (*taramb-*), *tarambo* √TARAM [QL] **II.** zranění *harwë* √SKAR [Et], sečné *cirissë* √KIRIS [Et]

ranní *arinya* √AR² [Et]

ráno *arin* √AR² [Et], *aurë* [MC] } *Aurë* se obvykle používá ve významu „den“.

rašit, klíčit *tuia-* √TUJ [Et]

rčení *eqes(s-)* √KWE [WJ] } Pův. „(někdo) řekl“; „výrok, citát, citace z vyřčených slov“, odtud „rčení, přísloví“.

ret *pé*, du. *peu* √PEÑ [VT39, 47], *pempë* [PE17] } Dle PE17 *pé* znamená „zavřená ústa“.

réva *liantassë* √LI² [QL]

rod, širší rodina *nossë* √NO⁴ [Et]

rodič *ontaro* √ON [Et], *nostar* √NO⁴ [Let, PE17] -e du. *ontaru* [Et, VT46]

rodička *ontarë* √ON [Et], *ontaril* [VT42]

rodit, porodit *nosta-* √NO⁴ [QL]

roh *tildë* √TIL⁴ [Et, VT46], *rassë* √RAS [Et, PE17], jen zvířecí *tarca* √TARAK⁴; na troubení *romba* √ROM [Et], *róma* [WJ]; hrana *neltë* [QL]

rohatý *tarucca* √TAR³ [QL]

rok sluneční *coranar* √KOR+ANAR, *löa* [LAW¹] [LotR], dlouhý elfí *yén* √JEN⁴ [LotR, PE17, Et] } *Coranar* znamená „slunokruh“, *löa* „růst“. *Yén* má 144 slun. let.

rokle *yáwë* √JAG [Et], *falqua* √PHALAK [QL]

role, klubko *tolupë* [QL]

rosa *rossë* √ROS [Et], *rin(g-)* √RIŇG [QL] } *Rossë* = též „mrholení“.

rostlina *olva* [S], *laima* √LAJ [PE17], zejm. zele-
nina *lautë* √LAW⁴ [QL], plazivá, roztáhlá *uilë* √UJ [Et]

rouhat se, klít *naiquet-* √NDAJ+KWET [PE17]

roucho *vaima* √WAJ [QL]

rovný v. „přímý“ a „plochý“

rozbít *rac-* √RAK¹ [MC]

rozbitý *rácina* √RAK¹ [MC]

rozbředlý o sněhu *tiquilindëa* √TIKW [QL]

rozbřesk, časné ráno *artuilë* √AR²+TUJ [Et], bás. *amaurëa* √AM²+AR² [MC]

rozdělit na stejné díly *etsat-*, *estat-* √ET+SAT [VT48]

rozhodnutí *námië* √NAM [VT41], soudní *namna* [MR]

rozkaz *canwa* √KAN¹ [PM] } Též „hlášení, oznámení“.

rozkázat **can-* √KAN¹ [H. F.]

rozkvět i přen. *lotóřë* √LOT [QL]

rozjiskřit, roznitit *tinta-* √TIN [PE17, Et, S]

rozléhající se o zvuku *lámína* √LAM [Et]

rozlehlý *palla* √PAL [Et]

rozlomit (se) *ascat-* √SKAT [SD], *hat-*, *terhat-* √SKAT [Et, LR] } Hom. *hat-* √KHAT „hodit, vrhnout“.

rozprašený ve vzduchu *timpina* √TIP [QL]

rozprostřít, rozvinout *panta-* √PAT¹, *palya-*, *palu-* √PAL [Et]

rozptýlený, všudypřítomný *rísima* [QL]

rozsudek *namna* √NAM [MR], u Valar **anan* (*anam-*), **anama* √ANAM [H. F.] } **Anan* podle jména *Risil-Anamo* „Soudný kruh“.

Rozsvětitelka (Varda) *Tintallë* √TIN [PE17, Et, RGeo], *Tintánië* √TIN+TAN [Et]

rozumět *hanya-* √KHAN¹ [Et]

rozumný, moudrý *saila* √SAJ¹ [VT41]

roztínat *hyar-* √SJAD [Et]

ručně *mainen* √MA3 [PE17] } Vl. instr. od *má* „ruka“.

ruka I. *má* (du. *mát*, pl. jen *máli*) √MA3 [VT47, PE17, QL], *maqua* √MA3+KWA¹ [VT47], *quár*

(*quar-*), *quárë* √KWAR [VT47, Et, S] II. paže *ranco* (*rancu-*) √RAK² [Et] } Zákl. významem *quár(ë)* je „pěst“. Ve slož. „ruký, s rukama“ je adjektivní prvek *-maitë* [PE17, PM, UT].

rukavice *mantil*, dlouhá n. ke zbroji *mantelë* √MA3 [QL]

runa *certa* √KIR [LotR] } Písmeno uzpůsobené pův. k tesání, vyřezávání.

růst¹ sl. *tuita-* √TUJ [QL], **lauya-* √LAW¹ [D. S.]

růst² podst. *lōa* √LAW¹ [LotR] } Používáno zejm. ve významu „rok“ (jakožto „vegetační cyklus“).

růže *losillë* √LOTH, šípková *campilossë* √KAM¹+LOTH [QL]

rvát, trhat *narca-* √NARAK [Et, VT45]

ryba *lingwë* √LIW, menší *hala* [KHAL²] [Et], zlatá *culuin(d-)* √KUL [QL], stříbrná *telpingwë* √KJELEP [QL]

rýč *sampa* √SAP [QL, PE16]

rychle *lintië*, *lintiënen* [PE17] } Znamená vlastně „s rychlostí“.

rychlost *lintië* [PE17]

rychlý *linta* [RGeo, PE17], *larca*, *alarca* √LAK¹ [Et], *limbë* [PE17], hbitý *tyelca* √KJELEK [Et], v běhu *nórima* √NOR [PE17]

rýma } Sloveso *nanga-* [QL] „mít rýmu, být nachlazen“.

rytíř *arquen* √AR¹+KWEN [PE17], jezdec *roquen* √ROK [WJ, UT] } *Arquen* je jinde přesněji přeloženo jako „šlechtic“.

Ř

řád *heren* [UT] } Podle *Heren Istarion*, „Řád čarodějů“.

řada *téma* √TEÑ³ [Et, PE17], posloupnost **hilyalë* √KHIL [P. T.]

řasa I. mořská *uilë*, *ëaruilë* √AJAR+UJ [Et] II. oční *tillë* √TIL² [QL]

řeka *sírë* √SIR [Et], *sirya* [VT47], *sír*, *sirë* [PE17]

řemeslník *tano* √TAN [Et], *tamo* √TAM² [PE17] } Zejm. kovář.

řetěz *limil* √LIM [QL], **angwenda* √AÑG+WED [P. T.] } *Angwenda* „železné pouto“ podle sind.

řev *rávë* [MC], *rambë* √RAM² [QL]

řez *rista* √RIS [Et]

řezat *rista-* √RIS [Et], pilou *sar-* √SAR³ [QL]; na pruhy *ripta-* √RIP² [QL]

řezbář či tesař *tautamo* √TAW+TAM² [PE17]

řež, krvavá bitka *macca* √MAK [QL]

říčka *siril* √SIR [Et]

říkat v. „mluvit“, „vyprávět“

říjen *narquelië* √NAR¹, KWEL [LotR] } „Slábnutí ohně/slunce“.

říše *arda* √GAR [Et], *turmen* √TUR+MEN¹ [PE17] } *Arda* „Země, svět“ jakožto Manwého říše.

řvát, troubit *ram-* √RAM² [QL]

S

s sp. *as* √AS² [VT43, 47], *lé* [PE17], *o-*, *ó-* √WO [VT43], mající *arwa* √3AR [Et] } *As* lze spojit s důrazným os. zájmenem, *o-/ó-* se používá jen s prostým os. zájmenem n. v jiné složenině. *Arwa* se pojí s genitivem.

safír *lúlë* [QL]

safírový *lúlëa* [QL]

sáh *rangwë* √RAK² [Et]

sahat, natahovat se *rahta-* √RAK² [QL]

sám *er* √ER [Et] } Též „jeden, jediný“.

samec, muž *hanu* √ZAN [Et]

samohláska *ómëa*, *ómatengwë* √OM+TEŇ⁴ [VT39], *óma* [PE18], *óman (omand-)* [Et], *penna* √PEN² [VT39]; kořenová *sundóma* √STUD [VT39, 47, PE17]

samota *eressë* √ER [Et]

Saruman *Curunír* √KUR [S], *Curumo* [UT] } *Curumo* je valinorské jméno.

sázet rostlinu *empanya-* √PAN [VT27]

sbohem *márienna* √MAG⁴+NA² [PE17], *namárië* √NA⁴+MAG⁴, MAN⁴ [PE17, RGEO]; *alámenë* √AL⁴+MEN² [PE17] } Znamená vl. „měj se dobře, ať se ti daří“. *Alámenë* „Jdi s požehnáním, s dobrým znamením“.

shromáždit *hosta-* √KHOTH [Et], *comya-* [PE17]

se, sebe živ. *immo* √MO², neživ. *imma* √MA² [VT47, 49] } Kromě toho existují samostatné tvary pro jednotlivé osoby.

sebrat prsty *lepta-* √LEP [VT47]

sečíst, spočítat *onot-* √WO+NOT [Et]

sedět *ham-* √KHAM [Et], *har-* √KHAD [UT], na bobku *hac-* [GL] } *Har-* může též znamenat „zůstávat“ [PE17, QL].

sedm *otso* √OTOS [VT48, Et, QL], *otos* [PE17]

sedmina *otosta*, *osta* √OTOS+SAT [VT48]

sedmnáct *otoquë* √OTOS [VT48]

sedmý *otsëa* √OTOS [VT42]

sehnutý *cúna* √KU3 [MC], *cauca* √KAW² [QL]

sek, seknutí *rista* √RIS, *cirissë* √KIRIS [Et]

sekáč *lenquelënu* √LEKW [QL]

sekat *hyar-* √SJAD, *rista-* √RIS [Et], mečem *mac-* √MAK [VT39], sekerou *pelehta-* [QL], kosou **salahta-* √SALAK [Q.]

sekera *pelecco*, válečná *tuacca* [QL]

sem *sir*, *sira*, *simen* √SI+MEN⁴ [VT49] } Doloženo též *símen* ve významu „zde“ [LR].

semeno *milë* [QL], *erdë* √ERED [Et] } Hom. *erdë* √ER „jednota [ducha a těla], osoba jako celek“.

sen *olos (olor-)* √OLOS [UT], *olor* [Et, QL], *olórë* [QL], *lórë* [PE17]; *fanwë* √PHAN² [QL] } *Olos*, „sen, jasné a krásné vidění, představa věcí fyzicky nepřítomných, ale zhmotnitelných uměním; nikoli však noční sen“. Ostatní slova ale bez upřesnění.

senoseč **salcessë* √SALAK [QL] } Upr. z *silkesse*. **sesouvat se**, hroutit se *talta-*, min. *talantë* √TALAT [MC, Et, PE18]

sestra *seler (sell-)* √THELES, *onórë* √WO+NO⁴ [Et], *nésa*, *nettë (netti-)* √NETH [VT47, 48]; přísahou *osellë* √WO+THEL [Et]

sestřenice *ettaressë* √RES [QL]

setkání dvou *omentie* √WO+MEN² [LotR, WJ], tři a více *yomenie* √JO [WJ] } Jedno z etym. vysvětlení spatřuje v *omentie* slovo *tië*, tedy vl. „setkání cest“ [PE17].

sever *formen* √PHOR+MEN⁴ [LotR, PE17, Et]

severní *formenya* √PHOR+MEN⁴ [Et], *forna* [PE17]

sežehnout, spálit *sis-* √SITH [QL]

sežehnutý *sisin* √SITH [QL]

shnilý *quelexima* √KWELEK [QL]

shoda *inquilë* √IM² [QL]

shodný, stejný *inqua*, totožný *iminqua* √IM² [QL]

shrbený *numba* √NDUB [PE17]

shromáždění, sbírka *combë*, *ocombë* √KOM [PE17]

shromažďovat *comya-*, **se** *ócom-* [PE17], obojí *hosta-* √KHOTH [Et, PE17, MC]

shrnout, zakončit *telya-* √TEL² [WJ]

schod *tyellë* [PE17] } Též obecně „stupeň“.

síla tělesná *tuo* √TUG [Et], *poldorë* √POLOD [QL], mužná *vië*, *vëassë* √WEG [Et]

Silmaril *Silmaril(-)* √SIL+MAR²+RIL [S] } Hmota, z níž byly Silmarily vyrobeny, se nazývala *silima* [PE17].

silnice *mallë* √MBAL [LR, SD], *tëa* √TEŇ³ [Et]

silný *polda* √POLOD [Et], *turca* √TUR [PM], *tulca* √TULUK [Et], tlustý *tiuca* √TIW [Et] } *Tiuca* též „hustý, plný“ [QL].

Silvestr (poslední den roku) *quantarië* √KWAT+RE [PM] } „Den dokončení“.

síň *mardë* √MBAR [RGEO], dřevěná *ampano* √AM²+PAN [Et], klenutá, zejm. jeskynní *rondo* √RON [VT39, WJ], vysoká *oromar(d-)* √OR+MBAR [PE17]

Sirius *Helluin* [S], *Niellúnë*, *Nierninwa* √NE3+LUG², NIN² [QL] } Výrazy z QL znamenají „modrá včela“.

sít *rer-*, min. *rendë* √RED [Et]

síto *silta* √SILIT [QL]

síť *natsë* √NAT [Et], *raima* √RAJ, na lovení *rembë* √REB [VT42]

sířka na vlasy *carrëa* √KAS+RAJ [VT42]

sjednotit **erta-* √ER [D. S.]

skákat *halta-* √KHAL³ [QL], *cap-* √KAP [QL, PE16], hopsat **lap-* [B. S.]

skála *ondo* √GONOD [MC, PE17], ostrá *carca* √KARAK [MC] } Zákl. významem *carca* je „zub, tesák“.

skalnatý o pobřeží *aicuvoitë* √AJAK [QL]

skladatel, hudebník *lindimaitar* √LIN⁴ [PE17]

sklenice *hyelma* √KHJEL [VT45], *cilinyul* √JUL² [PE17], malá (panák) *lipil* √LIP [QL]

sklízet **cirihta-* √KIRIK [H. F.]

sklizeň *yávan* √JAB [QL]

sklo *hyellë* √KHJELES [Et], *cilin* [PE17] } *Cilin* se používalo i = věc vyrobená ze skla.

skok *capanda* √KAP [QL]

skrytý *halda* √SKAL¹ [Et], tajný *muina* √MUJ [Et], *foina* √PHO3 [QL]

skrývat *halya-* √SKAL¹ [Et], *nurta-* [S]; *lom-* [QL] } *Lom-* též intr. „skrývat se, krást se“.

skrz *ter, terë* √TER [Et, VT49]

skřet *orco (orcu-)* √RUK [W], PE17, Et], *urco (urcu-)* √RUK [W] } *Orco* převzato ze sind. *Urco* označuje obecněji temné tvory.

skřivan *lirulin* √LIN¹ [MR]

skutečný *anwa* √AN² [Et], *nanwa* √NA² [VT49]

skvrna *motto* √MBOH [Et]

slábnout, vytrácet se *pic-* √PIK [MC], *sinta-* √THIN [Et]

slabý *limpa* √DIP [PE17] } (Neudrží se ve vzpřímené či napjaté poloze.)

sladký *lissë* √LIS [RGE0, PE17]

slaný *singwa* √SIŇG [QL]

sláva, nádhera *alcar, alcarë* √AKALAR [Et, PE17, VT43]

slavík *lómelindë* √DO3+LIN¹, *morilindë* √MOR [Et], bás. *tindómerel* √TIN+DOM+SELED [Et, S] } První dva výrazy znamenají „noční zpěvák“, třetí „dcera soumraku“.

slavnost *meren(d-), merendë* √MBER [Et]

slavnostní *merya* √MBER [Et]

sledovat, střežit *tir-* √TIR [Et, PE17, QL]

slepice *porocë* √POROK [QL] } Či jiný drůbeží opeřenec.

slib v. přísaha

slina, plivanec *rentyë* √RET [QL], *recca* [PE13]

slítovat se, smilovat se *órav-* √WO+DAB [VT44]

sliz *lúcë* √LUK² [QL]

slizký *lúcima* √LUK² [QL]

slon *andamunda* √ANAD, MBUD [Et] } „Dlouhý čumák/chobot“.

sloup, pilíř *tarma* √TAR¹ [UT, S], dřevěný *samna* √STAB [Et]

sloužit **vartya-* [L. F., QL]

slovní *quentëa* √KWET [QL]

slovo *quetta* √KWET [W], PE17, S]

sluch *lasta* √LAS² [Et]

slunce *Anar* √ANAR [Et, MC, PE17]; *Úrin(d-)* √UR¹ [Et], *Ancalë* √KAL [Et, VT45], *Calavënë, Calaventë* √KAL+WEN² [LT1] } Zákl. jméno je *Anar*, další znamenají Žhnuocí, Záře, Světelná loďka.

slunovrat } Existuje výraz *ceuranar* √KEW+ANAR, přeložený „nové slunce po slunovratu“ [VT48].

služba *vartyanë* [QL]

služebník *núro* √NDUR [Et], *vartyo* [QL]; ve slož. *-(n)dur* [Let, UT] } Prvek *-(n)dur* se často používal ve jménech.

slyšet *hlar-* √SLAS [MC]

slyšitelný snadno *asalastë* √ATH, LAS² [PE17]

slza *nië* √NEJ [Et, QL], *nirë* [Et]

smaragd **laimaril* √LAJAK+MAR²+RIL [H. F.]

smát se *lala-* √LAD² [PM], *cac-* √KAK [QL] } Hom. *lala-* √LA „popřít“.

smažit, opalovat *sis-* √SIS [QL]

smečka psů, vlků *savanda* √SAW [QL]

smělost *verië* √BER [Et]

smělý *verya* √BER [Et]

smět *lerta-* √LER [VT41]

smetana *quirmë* √KWIR [QL]

smích *cancalë* √KAK, *mirmilë* √MIR² [QL]

smlouva *vérë* √WED [Et] } Též „přísaha“ či obecněji „pouto“ (asi ne ve smyslu fyzickém).

smrt přirozená *firië, effirië* √ET+PHIR [VT43],

fairë √PHIR [Et]; bolestivá *qualmë, unqualë* √KWAL [Et, PE18, QL], *anqualë* [VT45]; jako pojem *ňuru*, personif. *Ňuru, Ňurufantur* = Mandos √ŇGUR¹ [Et] } Hom. *fairë* √PHAJ¹ „duch, přízrak“.

smrtník *firimo* √PHIR [VT49, LR], *firima, firya* [W], *frë* [Et] } Často tak elfové nazývali rasu lidí.

smrtný *firima* √PHIR [Et]; smrtonosný *qualma, qualmëa* √KWAL [QL]

snadno v předp. *as(a)-* √ATH [PE17] } Adjektivní předpona. Kratší *as-* před *t, p, c, qu, s*; např. *ascenë, ascënima* „snadno slyšitelný“.

snažit se, usilovat *ric-* √RIK³ [PE17] } Hom. „kroužit“ √RIK¹.

snědý *varnë* √BARAN [Et] } Též „hnědý“.

sněhobílý *lossëa* √LOS² [VT42, PE17], *lossë* [RGE0, PE17, S] } *Lossë* též jako podst. jm. „sníh“.

sněženka *nieninquë* √NEJ+NIKW [Et, QL] } „Bílá slza“.

sněžit *hrir-*, min. *hrinsë* √SRIS [PE17], *niquista-* √NIKW [QL]

sněžný, zasněžený *niquissëa* √NIKW [QL], *lossëa* √LOS² [PE17]

snídaně **arinwat* √AR²+MAT [H. F.]

sníh *niquë* √NIKW [Et], jemný *is(s-)* √IS², *niquillis* [QL]; napadlý *lossë* √LOS² [RGE0, VT42, PE17], bás. *olos(s-), olossë* √GOLOS [Et]; sněhová čepice *niquetil(d-)* √NIKW+TIL¹; padající *hrissë* √SRIS [PE17]; rozčvachtaný *tiquilin(d-)* √TIKW [QL]

snít *óla-* √OL¹ [UT] } Používá se v neosobní vazbě, např. *óla nin* „sním“. Viz komentář u hesla „sen“ a v Kořenovníku.

snop *limna* √LIM [QL]

snový *olosta* [UT], *olórëa* √OLOS [QL]

sochař *ondomaitar* √GONOD+MAJ¹, *ontamo* √TAM² [PE17]

sokol *fion* (*fion-* n. *fiond-*) √PHI [Et, VT46]
sonanta fonet. *vórěa* [PE18]
Soudce *Námo* √NAM [W], S] } Jméno Mandose.
soudit, usuzovat *nam-* √NAM [VT41], *nav-* [VT42]
 } Též „považovat (za)“.
Soudný kruh *Máhanaxar* [W]] } Místo, kde se
 radí Valar. Z val. *Māchananaškād*.
souhláska *ólama* √WO+LAM [PE18]; *pataca*, *ňá-
 věa*, *ňáva-tengwë* √TEN⁴, *lambatengwë* √LAB
 [VT39]
soukromý *véra* √WE² [PM], *satya* √SAT [VT42],
pahta √PAK [VT41]
soumrak *undómě* √UN+DOM [LotR]; *yualë*,
yúcalë √JU+KAL [Et], *yúyal* √JU+ŇAL, *úyalë*
 √GAL² [PE17] } *Yualë* a *yúcalë* znamenají „obou-
 světlí“, tedy se asi týkají ranního i večerního šera.
soused *asambar*, *asambaro*, *armaro*
 √AS²+MBAR [VT48]
soustruh *terendil* √TER [QL]
spalovat *usta-* √US⁴ [QL], **urta-* √UR⁴ [H. F.]
spánek *fúmë* √PHUM [QL], lehčí *lórë* √LOS⁴ [Et]
spasitel *runando* [VT44] } *Mardorunando*, „Spa-
 sítel světa“ = Kristus.
spát *fum-* √PHUM, lehce *lor-* √LOS⁴ [QL]
spěch, ukvapenost *ormë* √GOR [Et]
spěšný *orna* √GOR [Et], *tyelca* √KJELEK [PM]
 } *Tyelca* = též „svižný, čilý“ [Et].
spící *lorna* √LOS⁴ [Et]
spirála *lingwilla* [QL]
spiranta, úžinová souhláska *surya* √SUS [Et]
spočitatelný *nótima* √NOT [PE17]
spojení *yanwë* √JAT [Et] } Obvykle v konkrétněj-
 ším významu „most“.
spojovat, roubovat *lequeta-*, min. *lequentë* √LEKW
 [L. F., QL]

spolknout přen. *undulav-* √UN+LAB [PE17]
spolu, dohromady *uo*, předp. *o-* √WO [PE17]
spona na šaty *tancil* √TAK [Et], *tancal*, *tancala*
 [PE18]
spor *cos(t-)* √KOTH [QL]
sporný *cosima* √KOTH [QL]
správce království *arandur* √ARAN+NDUR [UT]
 } Či královský úředník, služebník.
správný, vhodný *mára* √MAG⁴, MAG² [PE17], dle
 pravidel *sanya* √STAN [Et]
sráz *aigualë* √AJAK [QL]
sražený o mléce *tyurda* √TJUR [QL]
srdce fyz. *hón* √KHON [Et], *hon(d-)* [QL]; přen.
indo √ID [Et], *órë* √3OR [VT41] } Význam slov
indo a *órë* je složitější, vysvětlení by bylo dlouhé.
srdečný, laskavý *lúsina* [QL]
srkat, vylizovat *salpa-* √SALAP [Et, QL]
srp *circa* √KIRIK [Et] } *Valacirca* „Srp Valar“ je
 quenijské jméno souhvězdí Velká Medvědice.
srpen *úrimë*, *urimë* √UR⁴ [LotR, S]
stačit *farya-*, min. *farnë*, *farinyë* √PHAR [Et, VT46]
stádo *lamárë* √LAMAN [QL]
stále, vždy *voro* √BOR [Et, QL], ve slož. *vor-*, *voro-*
 [Et]
stálý, věrný *voronda* √BORON, *vórima* √BOR [UT],
sorna [PE17]
stan **lancöa* √LAN²+KAW⁴ [H. F.]
starý *linyenwa* √LI²+JEN⁴ [Et], **yenquanta*
 √JEN⁴+KWAT, a slabý (o člověku) *yengwa*
 √JEN⁴+GEŇG [L. F., Et]; opotřebovaný (o věci)
yerna √GJER [Et]; dávný *yára*, *yárëa*, *yalúmëa*
 √JA²+LU⁴ [Et], *enwina* [MC] } *Linyenwa* „mající
 mnoho roků“, *yengwa* „nemocný léty“ (dle sind.);
yára „náležící dávné minulosti n. pocházející z ní“.

stát **tyul-* √TJUL [PPQ], *tar-* √TAR⁴ [PE17] } Hom.
tar- „křížovat, přecházet“ √TAR².
stát se I. přihodit se *marťa-* √MBARAT [QL] **II.** (ně-
 čím) *no-* √NO⁴ [QL]
statek, hospodářství *osta* [QL]
statečnost *cánë* √KAN² [Et]
statečný *canya* √KAN² [Et]
stav I. *sóma* [QL] **II.** tkalcovský *lanwa* √LAN² [Et],
windelë √WID [QL]
stavba *ataquë* √TAK, *car(d-)* √KAR, dřevěná *am-
 pano* √AM²+PAN [Et]
stavět *carasta-* √KAR [PE17], *car-* [Et] } Sloveso
car- má naprosto obecný význam „dělat“.
stavitel lodí **ciryatan* √KIR+TAN [Q.] } Podle
 jména núm. krále Tar-Ciryatana a elfa Círdana.
stehno *tiuco* √TIW [Et]
stejný v. shodný
stěna skalní *aiquassë* √AJAK [QL]
stezka úzká, v rokli *axa* √AK [Et]
stěžeň *tyulma* √TJUL [Et, QL]
stín I. *laimë* √DAJ⁴ [Et], *lómin* √DOM [QL]; *lumbë*
 √LUM [Et], těžký *lumbulë* [RGEO, PE17], *fuinë*,
huinë √PHUJ [Et], *ungo* √UŇG [Et] **II.** vržený
lëo √DAJ [Et], bás. *ixal* √SKAL [PE17] } *Ungo* též
 „temný mrak“.
stínit, krýt před světlem n. zrakem *halya-* √SKAL⁴,
telta- √TEL⁴ [Et]
stinný *laira* √DAJ⁴ [Et], *lómína* √DOM [QL]
stížnost *nur(r-)* √NUR² [QL] } Pův. význam „vr-
 čení“.
stlačovat *sanga-* √STAG [QL]
sto *tuxa* √TUK² [PE14] } QL překládá jako „veletu-
 cet“ či doplňuje přívlastkem *pínea* (**quainëa*) na
 „veletucet dekadický“ = „sto“.
století *quantien* (*quantién-*) √KWAT+JEN⁴ [PM]

} Překlad „století“ je od hobitů. Pro elfy to byl rok o délce 100 slunečních let.

stonek *telco (telcu-)* √TELEK [LotR, Et] } Též „noha“.

stopa *runya* √RUN⁴ [Et]

stoupající o terénu *ampenda, ambapenda* √AM²+PENED [Et]

stoupání *ampendě* √AM²+PENED [Et]

stoupenec *astarindo, artarindo* √AD⁴, TAR⁴ [PE17]

stožár *tulwě* [QL] } Též „prapor“.

strach *caurě* √KAWAR [QL], velký *ossě* √GOS [Et], *rossě* √THOS [PE17] } Srv. jméno *Ossë*, kt. je ale převzaté z valarštiny.

strašit *ruhta-* √RUK [WJ]

strašný *rúcima* √RUK [WJ]; *aica* √GAJ⁴ [PM]; bolestivý *naira* √NAJ [QL] } *Aica* se zřídka používalo o zlých věcech. Hom. „ostrý“ √AJAK.

stráž *tiris(s-), tirissě* √TIR [QL]

strmý *aiqua* √AJAK [Et, QL], *oronta* √OR [QL]

strnad *ammalě, ambalě* √SMAL [Et]

strom silný, rozložitý *alda* √GALAD [LotR, UT, QL], rostoucí do výše *orně* √ORON [UT, Et, PE17]; velký *táva* √TAW [PE17]; ovocný *marinně, marindě* √MAR⁴ [QL]

stromotkaný *aldarembina* √GALAD+REB [PE17]

střapec, chochol *quasilla* √KWATH [QL]

střed *endě* √ENED [Et, VT48]

střední *enya*, van. *endya* √ENED [Et], *endëa* [LotR]

Středozemě *Endor, Endórě* √ENED+NDOR [LotR, PE17, Let], *Endamar* √ENED+MBAR, *Ambarenya* √MBAR+ENED [Et]

střecha *tópa* √TOP [Et], klenutá *telumě* √TELU [WJ] } *Telumě* se před zavedením slova *Menel*

používalo pro nebeskou klenbu.

střežit *tir-* √TIR [Et, UT, QL]

stříbrný I. ze stříbra *telemná* √KJELEP [Et], *tel-pina* [Et, QL] **II.** o světle, barvě *silma* √SIL [Et], *telepta* [PE17], blýskavý *tinda* √TIN [Et]

stříbrňák *telpilin* √KJELEP [QL]

stříbro *telpě, tyelpě* √KJELEP [Et, UT, QL], bás. (n. stříbrné světlo) *silmě* √SIL [Et] } Ohledně tvarů na *t-* vs. *ty-* viz Kořenovník. *Silmě* „hvězdné světlo“ [LotR], „světlo Silpionu“ [Et].

stůl *paluhta*, velký *palasar(d-)* √PAL [QL]

stupeň *tyellě* √KJEL² [LotR, PE17] } Též na schodech n. žebříku.

stvoření, bytost *onna* √ON [Et]

stvořit *onta-*, min. *óně, ontaně* √ON [Et]

suchý *parca* √PARAK [Et]

sůl *singě* √SIŇG [QL]

sušený, solený *tarquin* √TARAK [QL] } Jako podst. jm. „nasolené maso“.

sušit *tarqua-* √TARAK [QL] } Či jinak konzervovat potraviny.

svah *talta* √TALAT; dolů *pendě* √PENED, [PE17, Et] nahoru *ampendě* √AM²+PENED [Et]

sval *tuo* √TUG [Et] } Též „šlacha“ a „(tělesná) síla“. **svalnatý** *polda* √POLOD [Et], n. svalový *poldórëa* [QL]

svatba *vestalě* √BES [Et, QL, VT49], *veryanwě* √BES+JAT [VT49]

svátek *meryalě* √MBER [Et], *asar* [WJ] } *Asar* z valarštiny, „určený čas“.

svatyně *yána* √JAN [Et], *ainas* √AJAN [PE17]

svažovat se *penda-*, min. *-ně* √PED [PE17]

svažující se *penda* √PED [PE17, Et], *talta* √TALAT [Et]

svědek *astarmo* √AD⁴ [PE17]

svědit *itisyá-* √ITIS [QL] } Též přen. „rozčilovat“.

svěšený, ochablý *nimpa* √NDIP [PE17], *quinqua* √KWI [QL]

svět *ambar* √MBAR [LotR, Et, VT44], *mar(d-)* [LR]; *Arda* √GAR [WJ, S, Let] } *Ambar, mar* je „obydlí“ (dětí Ilúvatarových), *Arda* „Manwého říše“ (též *Ar-daranyë* „Království Ardy“ [PE17]). Širší pojmy viz „vesmír“.

svět|ec *aimo -ice* **aimě* √AJAN [QL]

Světelný průsmyk *Calacirya, Calaciryan* √KAL+KIR [PE17]

světít *aina-* √AJAN [PE17]

světlo I. *cálě* √KAL [MC], *cala* [Et]; sluneční *árě* √AS⁴ [PE17, S]; měsíční *isilmě* √ITHIL [MC], hvězdné *ilma* √GIL [Et], n. stříbrné *silmě* √SIL [LotR, Et], třpytivé *rilma* √RIL [Et] **II.** svítidlo v. „lampa“

světlý *calina* √KAL [Et], o vlasech n. pokožce *vana* [PE17], *vanya* √WAN⁴ [WJ] } Třetí výraz může znamenat též „krásný“ v nejobecnějším významu.

svěžest, mládí *wén* √GWEN [Et]

svěží *wenya* √GWEN, o člověku *nessima* √NETH [Et] } *Wenya* též = „světlezelený“.

svíčka *lícuma* √LIKU [MC]

svítání *anarórě* √ANAR+OR, *ára* √AR² [Et]

svítit *calta-* √KAL [Et], *cal-* [UT, QL]; stříbrně *sil-* [LotR, PE17, VT49] } *Sil-* „svítit bílým nebo stříbrným světlem, zvl. o hvězdách n. měsíci“.

svízelný *urda* √GUR [PE17]

svoboda *fairiě* √PHAJ² [QL]

svobodný *léra* √LER [VT41], *fairě* √PHAJ² [QL] } Hom. *fairě* „duch“ √PHAJ⁴ a „smrt“ √PHIR.

svolení } *Lenémě* „se svolením“ – koho, v genitivu. **syn** *yondo* √JON [Et, PE17, VT43], *yonyo* [VT47], ve slož. *-ion, -yon* [Et, PE17, MR]; *hilmo* √KHIL [QL]

↳ V oslovení *yonya* (patrně zkrác. z *yondonya*) „můj synu“.

Syn Boží *Eruion* √ER+JON [VT44]

sýr *tyur(d-)* √TJUR [QL], *tyurmě* [PE16]

Š

šachy **arantymě* j. č. √ARAN+TJAL [L. N.] ↳ „Královská hra“.

šarlatový *saquila* [QL]

Šedí elfové *Sindar* √THIN [S, W], MR], *Sindeldi* √THIN+ELEN [W]]

šedolistý *lassemista* √LAS⁴+MITH [PE17] ↳ Jméno stromu – jeřábu.

šedomodrý **vindě (vindi-)* √WINID [Et, VT46]

Šedoplášť *Sindicollo* √THIN+KOL [W], MR, PM], *Sindacollo* [PE17], *Singollo* ↳ Král Elu Thingol.

šedý *sindě (sindi-)* √THIN [W], Et, PE17], *sinda* [PE17, S, RGeo], *mista* √MITH [PE17], světle *mísě* √MITH [PE17], *hiswa* √KHITH [Et]

šed' *sindiě* √THIN [PE17]

šelest, šum *quisquirindě* √KWIS [QL], listí *escě* √ESEK [Et]

šelestit *quisquir-* √KWIS [QL]

šepot *lussě* √SLUS [Et]

šeptat *lussa-* √SLUS [Et], *quis-* √KWIS [QL]

šero *lumbě* √LUM [Et], *huině* √PHUJ [S, VT41], *ungwě* √UŃG [Et] ↳ Dále v. „předjitřít“, „soumrak“.

Ungwě = též „pavučina“ [LotR].

šerý *huiva* √PHUJ [QL]

šest *enquě* √ENEK [Et, VT48, PE17]

šestina *enquesta* √ENEK+SAT [VT48]

šestý *enquěa* √ENEK [VT42]

šije *acas (ax-)*, *axě* [PE17], geogr. *yatta* √JAK⁴ [Et, QL]

šilený *marta* √MBARAT [Et] ↳ Stížený šílenstvím, předurčený k brzké smrti.

šíp *pilin(d-)* √PILIM [Et]

šípek plod *campin(n-)* √KAM⁴ [QL] ↳ Růže šípková je *campilossě* [QL].

široko daleko *palan* √PALAN [VT47, PE17, S] ↳ Možná používáno jen ve slož. (*palantír* ap.), ne samostatně.

široký *palda* √PALAN [VT47], *yanda*, *yána* √JAN⁴ [PE17], *landa* √LAD⁴ [Et, QL], *alanda* [QL]

širý *palla* √PAL [Et]

šít *nem-* √NEM [QL]

šklebit se *mirtya-* √MIRIT [QL]

škrábat *nyas-* √NJATH [QL]

škrábnutí *nyas(t-)* √NJATH [QL]

škrabka *rasta* √RAD⁴ [QL] ↳ Též „pilník“.

šlechtic *arquen* √AR⁴+KWEN [W]], *arato* √ARAT [PE17]

špatný *raica* √RAJAK [Et], *quarda* [QL], *ulca* √UK [QL, VT48] ↳ Zákl. významem *raica* je „křivý“; *ulca* se častěji překládá jako „zlý“.

špička *tildě*, ve slož. *-til(d-)* √TIL⁴ [Et, W]], *nasta* √NAS² [Et]

špína odporná *söa* √SAW⁴ [PE17], *mut (muht-)* √MUK [QL]

špinavý *vára* √WA3 [Et], odporně *muqua*, *munqua* √MUK [QL]

špinit *vahta-* √WA3 [Et] ↳ Zřejmě ve fyzickém i přeneseném smyslu.

špulit ústa, ohrnovat rty *penga-* √PEŃ [VT39]

šrám *cirissě* √KIR [Et]

štěrka *arat (arac-)* √RAK⁴ [QL] ↳ Dále pak *arachtě* „plocha pokrytá štěrkem“; význam obojího poupraven pod vlivem kořene. [Q.]

šťěstí **martě* √MBARAT [Q., QL]

štíhlý *teren*, *tereně* √TER [Et], *nindě* √NIN⁴ [Et], *fimbě (fimbi-)* [PE17], *lenwa* √DEN⁴ [QL]

štípnutí hmyzem *itis(s-)* √ITIS [QL]

štít I. *turma* √TURUM [Et], *umbas* √MBATH [VT45], *sanda* [UT] **II.** horský *rassě*, √RAS [Et, PE17], *rasco* [VT46] ↳ Existuje výraz *sandastan (-stam-)* „zábrana ze štítů“, bojový útvar. Výrazy od RAS znamenají též „(zvířecí) roh“.

šťastný, pozhnaný *herenya* √KHER [Et] ↳ Též „bohatý“.

šťáva *pirya* √PIS, *sáva* √SAB [Et], *marca* √MARAK, *pulquě* [QL]

šťavnatý *marqua* √MARAK [QL]

švadlena *serindě* [PM, MR] ↳ Jméno Míriel; použití jako podst. jm. obecné není doloženo.

švestka *pio* [QL] ↳ Asi může označovat i jinou peckovici.

t

tabák, dýmkové koření *alanessě*, *alenessě* [PE17] ↳ Sind. *galenas*.

tác *tulma* √TUL [QL] ↳ Též „nosítka, máry“.

tady *sinomě* √SI+NOM [LotR, VT49], *sissě*, *sís* [VT49], *símen* √MEN⁴ [LR]

táhnout *tuc-* √TUK⁴ [Et]

tajemství *muilě* √MUJ [Et], *fólě* √PHO3 [QL]

tajněstkářský *fólima* √PHO3 [QL]

tajný *muina* √MUJ, *nulla*, *nulda* √NDUL [Et], *foina* √PHO3, *lomba* √DOM [QL] ↳ Víceméně všechny výrazy mohou znamenat též „skrytý“. Příd. jm. *avaquétima*, *avanyárima* [W]] „to, o čem je zakázáno mluvit“.

tak *tanen*, *tánen* √TA⁴ [VT49] ↳ Též ve významu „proto“.

také *yando* [QL]

takový *taitë* √TA¹ -to *sitë* √SI [VT49]

takto *sië* √SI [VT43, 49], *sinen* [VT49]

tam I. lok. *tanomë* √TA¹+NOM, *tassë, tás* [VT49]

II. all. *far, tara* √TA¹+DA [Et, VT49], *tanna* √TA¹+NA¹ [VT14, PE16], *tamen* √TA¹+MEN² [VT49]

∫ Hom. *tanna* „značka“.

tamten *enta* √EN²+TA¹ [Et]

tanec ob. *liltië*, jeden **liltë* √LILIT [QL] ∫ *Liltë* upr. z *lilt*.

tančit *lilta-* √LILIT [Et, QL]

tání, obleva *tiquilë* √TIKW [QL]

tát, tavit se *tiqui-* √TIKW [QL]

táta *atto* √AT¹ [Et, VT47], *tata* √TAT¹ [UT] ∫ *Atya* [VT47], zkrácené oslovení otce dítětem. Dále v. „otec“.

téci *sir-* √SIR [Et], *sirya-* [PE17]

tečka zejm. v písmu *fixë*, nad znakem *amatixë*, pod znakem *unufixë* √AM², UN+TIK [Et, VT46]; za větou *pusta* √PUS [Et]

teď *sí* √SI [RGEO, Et, VT43], *sin* [Et], *sín* [SD]; *silumë* √SI+LU¹ [VT49] ∫ Těmto výrazům odpovídá *tá* a *talumë* se vzdálenějším ukazovacím kořenem („v tom čase, tehdy“) √TA¹ [VT49].

telepatie *ósanwë* √WO+SAM [VT39] ∫ K tomu se vážou pojmy *sanwëcenda* √KEN „čtení myšlenek“, *sanwë-latya* √LAT¹ „otevírání mysli“, *sanwë-menta* √MEN² „posílání myšlenek, myšlenková zpráva“ [VT39, 41]

tělesný *sarcuva* √SARAK [QL]

tělo *hröa* √SRAW [MR, VT41, 47], *hrondo* √SRON, *larma* √LAR [PE17]; tělesná forma Valar a Maiar *fana* √PHAN¹ [PE17] ∫ Metaforicky se používalo i *cöa* „příbytek“ [PE17].

temnota *mornië* √MOR [RGEO, PE17], *mörë* [Et],

morë (mori-) [Let]; *huinë* √PHUJ [VT41, S] ∫ *Morë* též příd. jm. „černý“.

temný *lóna* √DO3, *nulla* √NDUL [Et], *morna* √MOR [PE17, Let]; hodně *lilómëa* √LI¹+DO3 [PE17] ∫ *Nulla* též „tajný, skrytý“; *morna* častěji ve významu „černý“.

Temný hvozd *Taurë Huinëva* √TAWAR, PHUJ [Et] ∫ Sind. *Taur-nu-Fuin*.

ten *tana* √TA¹ [Et]; určitý člen *i* [RGEO, Et, PE17]

tento *sina* √SI [UT, VT49]

teplo sluneční *árë* √AS¹ [PE17] ∫ Též „den“.

teplý *lauca* √LAW² [Et]

tesák (zub) *carca* √KARAK [S, QL]

tesař *samno* √STAB [Et], *tautamo* √TAW+TAM² [PE17]

těsto *maxë* √MASAG [Et]

těžký *lunga* √LUG¹ [Et] ∫ „Obtížný“ viz tam.

Thorondor *Sorontar* √THORON+TAR¹ [Et, S] ∫ „Král orlů“.

ticho, klid *quildë* √KWILID [QL]

tichý *quilda* √KWILID [QL]

Tinúviel *Tindómiel* √TIN+DOM+JEL [UT], *Tindómerel* √SELED [Et, S] ∫ Jméno Lúthien, znamená „slavík“, doslova „dcera soumraku“.

tis *tamuril* [QL]

tíživý *lumna* √DUB [Et]

tkanina *lanna* √LAN² [Et]

tkát *lanya-* √LAN² [Et]

tláčenice, dav *sanga* √STAG [Et, PE17, QL] ∫ Též sevřený bojový útvar.

tláčit *sanga-* √STAG [QL]

tlachat *nyata-* √NJAT [QL]

tloustnout *tiuya-* √TIW [Et]

tlouštík *fambo* √PHAB [QL]

tlustý *tiuca* √TIW [Et], *pulwa* √PUL [QL]

tmavý o vlasech (ne však zcela černý) *hröva* [PE17] ∫ Dále v. „temný“.

to *ta* √TA¹ [Et, PE17]

tok *celumë* √KEL [Et, QL]

topit *quosta-* √KWOD [QL]; **topit se** *quor-*, min. *quondë* √KWOD [QL] ∫ Též „dusit (se)“.

topol *tyulussë* √TJUL [Et, QL, PE16] ∫ Příd. jm. *lityulussëa* „s mnoha topoly“ [Et, QL].

touha *írë* √ID [Et], silná *maivoinë* [QL]; chamtivá *mailë, milmë* √MIL¹ [Et]; sexuální *yéré* √JER [VT46]

toulání *ránë* √RAN [Et]

toulat se *ranya-* √RAN, *mista-* √MIS¹ [Et]

toulec *vainolë* √WAJ [QL]

toužit *yesta-* √JES¹ [Et, VT46], hodně *maivoita-* [QL]; nenasytně *milya-* √MIL¹ [Et]

tráva *salquë* √SALAK, tuhá, suchá *sara* √STAR [Et]

trávník *palis(t-), palistë* √PAL [QL]

trest *paimë*, zvl. tělesný *paimesta* √PAJ [QL] ∫ *Paimë* též „pomsta“.

trestat *paimeta-, paimenta-* √PAJ [QL]

trhnout, škubnout *rihta-* √RIK² [Et]

trhnutí *rincë (rinci-)* √RIK² [Et], *rinca* [VT46]; *carpalë* √KARAP [QL]

trn *nassë* √NAS, *erca* √EREK [Et], *necel* √NEK¹ [PE17]

trojice *neldië* √NELED [VT44] ∫ Podle (*Aina*) *Neldië*, „Trojice Boží“.

trojsouhláskový o kořeni *nelólamaitë* √NEL+WO+LAM [PE18]

trojúhelník *neltil(d-)* √NEL+TIL¹ [Et]

troll *hruo* [PE17], **torco* √TUR [H. F.] ∫ *Torco* dle sind. *torog* [LotR].

troubení *róma* √ROM [Et], *rambë* √RAM² [QL] ∫ *Róma* může též znamenat „roh“ [W].

troubit, řvát *ram-* √RAM² [QL]
troud *tusturë* √TUS² [QL] } Či třísky na podpal ap.
Trpaslíci *Casari, Casári* [PE17, WJ], hr. *Casal-lië*; *Nornor*, hr. *Nornalië* √NDOR² [WJ]; *Naucor*, hr. *Naucalië* √NUK [W], Et, PE17], *Naucar, Naucondi* [PE17] } První výraz je neutrální, pochází z khuzdulštiny. Druhý znamená „houževnatí“, třetí „zakrslí“.
trpělivost *colemainë* √KOL [QL]
trpělivý *colemaina* √KOL [QL]
trubka **I.** *rotsë*, silná *róta* √ROT [QL] **II.** na troubení *romba* √ROM [W], Et], *hyóla* [SD]
trůn *mahalma* [W], UT] } Pův. valarský trůn v Soudném kruhu.
třást se *pap-* √PAP [QL]
třepotavý v letu *wilwa* √WIL [MC]
třesoucí se *pampila, pampilëa* √PAP [QL]
třešeň *aipio* [QL, GL]
třetí *nelya* √NEL [W], VT42], *neldëa* √NELED [VT42]
třetina *neldesta* √NELED, SAT, *nelesta, nelta* √NEL [VT48]
tři *neldë* √NELED [Et, VT47, PE17], ve slož. *nel-* √NEL [Et]
třináct *yunquentë, yunquenta* √JU+ENEK+ENET [VT47] } „Dvakrát šest a jeden navíc“.
tříška, úlomek **sacillë* √STAK [B. S.]
třít, drhnout *war-* [QL]
třpyt *rilya* √RIL [Et], *ňalta* √ŃGAL [PM], *tintelë* √TIN, křišťálový *sintilis(s-)* √SINIT [QL] } *Ńalta* „záře, třpytivý odraz (od šperků, skla či leštěného kovu, od vody)“.
třpytit se *tintila-* √TIN [RGEO, PE17], *tin-* [Et, PE17], *mirilya-* √MBIRIL [Et], křišťálově *sintya-* √SINIT [QL]
tuba, mohutný roh *tumba* [QL]

tuhý, nepoddajný *tarya* √TARAG [Et], *norna* √NDOR² [WJ]
tuk *lar* √LAR [VT45], *laru* [QL] } *Lar* též přen. „bohatství“.
tunika, košile *laupë* [QL] } Kořen možná √LAP.
Turgon *Turucondo* √TUR+KON [PE17], *Turondo* √TUR+GONOD [PE15]
Túrin *Túrin* √TUR [S], *Turin* [VT49], *Turindo* √TUR+ID [Et]
tušení *intya* √INIK [Et]
tušit *intya-* √INIK [Et], *nauta-* √NAW [QL] } Hom. *nauta* √NUT „povinen“.
tvár *canta* √KAT [PE17], *venië, venwë* √WEN² [QL]
tvárný, měkký *maxa* √MASAG [Et]
tvoroh **tyurdo* √TYUR [LF]
tvorovaný *canta* √KAT [Et] } Používá se ve slož. jako např. *lasse-canta* „ve tvaru listu“ [Et].
tvarovat *canta-* √KAT [Et], *venta-* √WEN² [QL] } *Venta* přesněji „vyřezávat“.
tvář, obličej *anta* √AN⁴ [Et, VT45], *cendelë* √KEN [VT49]
tvorba umělecká *mairë*, jen průběh *maitalë* √MAJ⁴ [PE17]
tvorit umělecky *maita-* √MAJ⁴ [PE17]
tvrdšíjní **taryalanca* √TARAG+LAK² [B. S.] } Dle sind. *tarlanc*.
tvrdý *sarda* √SAR⁴ [VT39], *omba* √GON [QL], *torna*, jako železo *tornanga* √AŃG [PE17]
tvůj konc. *-lya* √LE, *-tya* √KE⁴ [VT49, PE17]
ty *lye, elyë* √LE [RGEO, VT49], *tye, *etyë* √KE⁴ [VT49]
tyčka *pirin(d-)* √PIR [QL]
týden 5-denní *lemnar* √LEPEM [Et]; 6-denní *enquië* √ENEK [LotR]; 7-denní *otsola* √OTOS [GL]
tykadlo *tentil* √TEN [QL]

týkat se *ap-* √AP² [VT44]

U

úbočí *amban* √AM² [Et]
ucpat, zastavit *tap-* √TAP [Et]
učenec *istyar* √IS⁴ [Et], *ingolmo* √ŃGOL [WJ], *ňolmo* √ŃGOL [PM]
učení hluboké, tajné *ňolwë* √ŃGOL [Et], *ňólë* [PE17]
učení *istima* √IS⁴, *ňóla* √ŃGOL [Et]
učit **saita-* √SAJ⁴ [H. F.], *par-* √PAR² [PE17] } Hom. *saita-* „hladověť“ √SAJ².
učit se **ňolya-* √ŃGOL [T. F., H. F.]
úd **lenco (lencu-), *lenquë* √LEKW [QL] } Upraveno z *lenk (lenq-)*.
udělaný s námahou *urucarín* √GUR+KAR [PE17]
úder *taran (taramb-), tarambo* √TARAM [QL]
údolí *nandë* √NAD [UT], *nando* [PE17], *nan(d-)* [Let], ve slož. *-nan, nan-* [PE17]; hluboké *tumbo (tumbu-)* [Et, PE17, QL], *tumba* √TUB [Let], *tumbalë* [PE17], *imbë* √IM⁴, IB² [VT45, PE17] } *Imbë* „hluboké údolí či široká strž mezi vysokými svahy“; hom. „mezi“ √IM⁴.
Udûn *Utumno* √TUB [Et]
udušený *quorin* √KWOD [QL] } Též „utopený“, snad i „oněmělý“.
uhlík žhavý *yúla* √JUL⁴ [Et]
úhoř **lingwil, *lingwilin(g-)* √LIW [QL] } Upraveno na základě kořene z tvarů bez počátečního *l*.
ucho *hlas (hlar-)* √SLAS [PE17], *lár (lar-)* √LAS² [Et]
uchopit *mapa-* √MAP [Et]
ukazovák *lepetas(s-)* √LEP, TAS [VT47], *tassa* √TAS [VT48]

ukazovat *tëa*, min. *tengë* √TEŇ⁴ [VT39], *tenta-*, prstem *leptenta-* √LEP [VT49]
uklízet *poitya-* √POJ [QL]
ukončit *telya-* √TEL² [WJ], *metya-* √MET [Et]
ukřížování *anatarwesta* √AN⁴+TAR² [QL]
ukřížovat *tarwesta-* √TAR² [QL]
úl *nierwes* √NEŽ [QL]
ulehčit, pomoci *asya-* √ATH [PE17]
ulice, silnice *mallë* √MBAL [Et, QL]
umazaný, ušmudlaný *púrëa* [MC]
umělec *maitar* √MAJ⁴ [PE17] } Obvykle se používá ve významu „básník“. Vyskytuje se ve složeninách (*ondomaitar* „sochař“ ap.)
umělý, vyrobený *tamna* √TAM² [PE17]
umění *Carmë* √KAR [UT] } Znamená vlastně „tvoření, děláni“.
umět *ista-* √IS⁴ [VT41] } Př.: *istan quetë* „umím mluvit“ [VT41]. Těž „vědět“.
umřít přirozenou smrtí *fir-* √PHIR [MR, VT43, MC] } Pův. význam „vydechnout“.
unavený *lumba* √LUB [VT45]
Ungoliant *Ungoliantë* √UŇG+SLIG [Et], *Ungweli-antë* [Et, QL]
únik *uswë* √UTH [QL]
uniknout *us-* √UTH [QL]
únor *nënimë* √NEN [LotR, UT] } Znamená něco jako „mokrý, rozmáčený“.
upevněný *tanca* √TAK [Et]
upevnit *tac-* √TAK [Et], *tulca-* √TULUK [QL]
úplně *aqua* √KWA⁴ [WJ]
úponek *lepsilë* √LEP [QL] } „Prstíček“.
úroda *yausta* √JAB [QL]
úředník královský *arandur* √ARAN+NDUR [Let] } Těž „správce“.
usínat *fanta-* √PHAN² [QL] } Těž „omdlévat“.

úsměv *mirë*, *mirin*, lehký *mirilla* √MIR² [QL]
usměvavý *mírëa* √MIR² [QL], *raina* √RAJ² [PE17]
usmívat se *mir-* √MIR² [QL], *rait-*, min. *rëantë* √RAJ² [PE17]
ústa *anto* √MAT [LotR]; ústní otvor *ópa* √OP, zavřený *pé*; dutina ústní *songa* √SOŇ [PE17], *matu* √MAT [QL] } Příd. jm. *penquanta* √PEŇ+KWAT „s plnými ústy“ [VT39]. *Pé* jinde přeloženo jako „ret“.
ústí řeky *etsir* √ET+SIR [Et]
ustoupit *lav-* √DAB [Et] } Těž „dovolit, povolit“. Hom. „líznout“ √LAB.
ušlechtilý *faila* √PHAJ⁴ [PM] } „Mající dobrou *fëa*, či *fëa* převažující nad *hröa*“.
útek *lanat* √LAN² [Et], *winda*, *wistë* √WID [QL]
útes *aico* (*aicu-*) √AJAK [QL], *ollo* [GL]
utěšovat *tiuta-* √TIW [QL] } Zákl. význam „posilovat“.
útočiště, přístřeší *hopassë* √KHOP [Et]
utopený *quorin* √KWOD [QL] } Těž „udušený“, snad i „oněmělý“.
uvadání pozdní podzim *quellë* √KWEL, *lasse-lanta* √LAS⁴+DAT [LotR] } *Lasse-lanta* též „podzim“ bez upřesnění [Et, QL].
uvažovat, přemýšlet *tyustyuhtha-* √TJUK [QL] } Zákl. význam „přežvykovat“.
uvolnit *lehtha-* √LEK [Et], pustit (na svobodu) *lerya-* √LER [VT41], *fainu-* √PHAJ² [QL]
uzavřenost *pahitië* √PAK [VT39]
uzavřený *pahta* √PAK [VT39, 41]
uzel *narda* √SNAR, *nútë* √NUT [Et] } *Nútë* též „pouto“.
úzký *arca* √AK [Et], *náha* √NAKH [PE17]
už **nollo* √NO²+LO [H. F.] } Jakožto *nó-llo* „od předtím“.
úžina, úzký průchod *nacca*, *anacca* √NAKH [PE17]

užitečný, dobrý *mára* √MAG⁴, MAG² [Et, VT47, QL]

V

v *mi* √MI [Et, PE17, VT43], *imi* √IM [VT43]; konc. lokativu *-ssë*, mn. *-ssen* [RGEO, MC] } Varianta *mí* [RGEO, PE17] je kombinace předložky s urč. členem *i*.
vadnout *quel-* √KWEL [LR, QL, Et], zimou *hesta-* √KHES² [QL]
valarština *Lambë Valarinwa* √LAB, BAL [WJ]
válcový *pirindëa* √PIR [QL]
válec dutý *pirinumbë* √PIR [QL]
Valinor *Valinor*, *Valinórë* √BAL+NO⁴, *Valandor* √NDOR⁴, NDOR²; *Valimar* √MBAR [PE17] } Správně *Valinor*, *-nórë* znamenalo „valarský lid“, ale kořeny splynuly a *Valandor* se později používalo jen v básni.
válka *ohtha* √OKOT [Et, PE13]
vánek *hwesta* √SWES [LotR, Et], *vílë* √WIL [QL]
var *welet* (*weleht-*) [QL]
vařit se *wel-* [QL]
vát *sur-* √THU [PE16], **súya-* √THU [QL]; jemně *hwesta-* √SWES [Et] } *Súya*- doloženo ve významu „dýchat“ [Et].
vázat, poutat *nut-* √NUT [Et], *lim-* √LIM [QL]
včela *nier*, *nies(s-)* √NEŽ [QL], *nion* [GL]
včelín *nierwes* √NEŽ [QL]
včera *nöa* √NO² [VT49], **tellarë*, **tellaurë* √TELES+AR² [T. F.] } *Nöa* je zkrác. z *nöa ré* „předšlý den“.
vdát se, oženit se *vesta-* √BES [Et, VT49], *verya-* √BES [VT49] } *Vesta-* se pojí s akuzativem, *verya-* s allativem. Hom. *verya-* „odvážit se“ √BER.

věc *nat* √NA² [Et, VT49], *engwë* √EÑ [VT39]; výrobek *tanwë* √TAN [Et]; záležitost *natto* √NA² [QL]
večer *sinyë* √THIN [Et], *andúnë* √NDU [MC] } *Andúnë* též „západ“ [Et, RGEO].
věčně *oialë* √OJ⁴ [RGEO, PE17], *oiavë*, *oia* [PE17]
věčnost *oirë* √OJ⁴ [Et]
věčný *oia*, *oira* √OJ⁴ [Et], *oiala*, *oialëa* [PE17], ve slož. *oio-* [UT, Et, S]
vědění, uchovávaná moudrost *ingolë* √ŃGOL [WJ] } Též překládáno „věda/filosofie jako celek“ (psáno *Ingolë*) [PM].
vědět *ista-*, min. *sintë*, *isintë* √IS⁴ [Et, VT48, QL]
vedle, mimo *ara* √AD⁴, AR³ [VT49, Et] } Spojuje se s os. zájmeny (*arni* „vedle mě“ atd.)
vejce *ohťë* (*oxi-*) [QL]
věk *randa* √RAD² [Et] } Jednotka času, 100 valarských roků; v jiném významu nedoloženo.
velbloud *cuptulo* √KUP, *ulun* (*ulump-*), *ulumpë* √ULUM [QL]
velekrál *ingaran* √IŃG+ARAN [PM]
veletucet *tuxa* √TUK² [QL] } Nověji používáno pro číslovku „sto“ [PE14].
velitel *cáno* √KAN⁴ [PM, S, UT], *cánu* [UT] } Obvykle nižší velitel, zejm. jako zástupce vyššího; pův. význam byl totiž „hlasatel“.
Velká medvědice souhvězdí *Valacirca* √BAL+KIRIK [Et, PE17, S], *Otselen* √OTOS+ELEN [Et] } Význam: „Srp bohů“ a „Sedmihvězdí“.
velký *alta*, ve slož. *alat-* √ALAT [Et]; *höa* √KHAW⁴ [PE17], *velicë* (*velici-*) √BELEK [QL, GL, PE16]
velmi *oldë* √OL² [QL], *olë* [PE14], *velixë* √BELEG [QL]; předp. elativu *an-* [Let, VT45]
velryba **fanto* [Q., UT] } Podle jména loď *Turuphanto* „Dřevěná velryba“.
věvec *ría* √RIG [PM], *rië* [PE17]

venku, vně *ava* √AW⁴, *ara* √AR³ [Et] } *Ara* též „vedle“ [VT49, Et].
věrnost *voronwë* √BORON [UT], *astar* √SATAR [PE17]
věrný *voronda* √BORON [UT, QL], *vórima* [UT]; *sarta* √SATAR [PE17]; *sanda* √STAN [Et]
veřejný *lerina* √LER [VT41]
věřit *sav-* [VT49] } „Přijímat jako skutečnost; věřit, že tvrzení, zprávy ap. jsou pravdivé“, se jménem či zájmenem „věřit, že skutečně existuje/existoval“. Pojí se s akuzativem.
vesmír I. *Eä* √EÑ [MR, WJ, PE17] **II.** *ilu* √ILU [VT39, Et]; *ilúvë* [WJ, Et, MR] } *Eä* je vše, co bylo přímo či zprostředkovaně stvořeno Bohem. *Ilú* zahrnuje navíc Stvořitele a duchy, již *Eä* neobývají. Definice *ilúvë* je sporná.
vesnice *masto*, *wasto* [QL]
vést *tulya-* √TUL, *mittanya-* √MI [VT43]
věta *quentelë* √KWET [QL]
větev *olwa* √GOLOB [Et], *olwen* [GL] } Podoba kořene i varianta *olba* [PM] přináší otázku, zda by nemělo být spíše **olva* (ovšem hom. „rostlina“). *Olwen* též „hůl, klacek“.
větévka chvějící se *quasilla* √KWATH [QL] } Též „chochol, střapec“.
větrný *vailima* √WAJ² [PE17], silně *wanwavoitë* √WAW [QL], *susúlima* √SU [QL]
věž *mindó* √MIN [Et], velká *mindon* [VT42, S]; strážní *tirion* √TIR [Et, S]; či jiná vysoká stavba *taras*, *tarminas* √TAR⁴+MIN, *turco* √TURUK [PE17]
věžička *mindë* √MIN [VT42]
vhled *tercen* √TER+KEN [MR]
vhodný *mára* √MAG⁴, MAG² [Et, PE17, VT47]
více } přísl. *ambë*, příd., podst. *amba* √AM² [PE17]
vidění *indemma* √INID+EM² [PE17] } Obraz vy-

vstávající v mysli či vložený tam vůlí vyšší mysli či ducha.

vidět *cen-* √KEN [MC, VT47]

viditelný *cenima* √KEN, snadno *ascenë*, *ascénima* √ATH+KEN, špatně *hraicenë*, *hraicénima* √SRAG [PE17]

Vidoucí kámen *Palantír* √PALAN+TIR [UT, S] } Doslova vl. „dalekohled“.

vichřice *wanwa* √WAW [QL]

vinný *mirúva* √MIRU [QL]

víno I. réva *liantassë* √LI² [QL] **II.** nápoj *miru* √MIRU, *ulmë* √UL [QL]; valinorské *miruvor*, *miruvorë* [WJ, RGEO, QL], *limpë* √LIP [Et, QL] } *Miruvorë* též překládáno jako „medovina“ (viz tam).

vínový *mirucarnë* √MIRU+KARAN [QL]

viola *salquin* √SAL+KWIN [QL]

vír *hwindë* √SWIN [Et] } Hom. *bříza* [PE17].

vířit *hwinya-* √SWIN [Et]

viset *linga-* √LIŃG [Et], ochable *quiqui-* √KWI [QL]

vistárie *helilohtë* √KHEL+LO3 [QL]

vítat: vítěj(te) **mantúlië* √MAN+TUL [L. F.]

vítězit *apaitya-* } Též „dobýt“.

vítězný *apaira*, *apaica* √PAJ [QL]

vítězství *turë* √TUR [Et], *apairë* √PAJ [QL] } První výraz může znamenat též „nadvláda“, druhý „dobytí“.

vítr *súřë* (*súri-*) √THU, SUR [RGEO, PE17], *vailë*, *vaiwë* √WAJ² [PE17], zbesilý *alaco* √ALAK [VT45]; zvuk větru *sú* √SU, THU [VT47, QL]

vkus *tyávë* √KJAB [MR, Et] } Též „chuť“. *Lámatyávë* √LAM+KJAB je individuální estetický smysl pro zvuk a jazyk [MR].

vládce *túro*, ve slož. *-tur* √TUR [Et], **turindo* [VT43]

vládnout *tur-* √TUR [Et]; o Valar *vala-* √BAL [WJ]

vlákno *lanya* √LAN² [PE17], jemné *ipsin* √SPIN [PE17], zvl. pavoučí *lia* √SLIG [Et]
vlas *fině* (*fini-*) √PHIN⁴ [PM, PE17], *til* √TIL² [QL] } *Fině* = též „modřín“ [Et].
vlasatý *finda* √PHIN⁴ [PM] } Lze použít i ve slož. jako „vlasý“.
vlast *már* (*mar-*) √MBAR [S] } Též „domov, příbytek“.
vlastnit *harya-* √ZAR [Et]
vlasý hrom. *findessë*, *findë* √PHIN⁴ [PM], *findilë* √SPIN [PE17], *loxë* √LOKH [Et]; rozcuchané *fassë* √PHAS [Et]
vlastní, osobní *véra* √WE² [PM]
vlaštovka *tuilindo* √TUJ+LIN⁴ [Et, QL]
vlažný **pellauca* √PER+LAW² [HKF]
marca √MARAK [QL] } Též „šťáva“.
vlhký *nítě* √NEJ [Et], *marqua* √MARAK [QL]
vlk *ňarmo* √ŇGARAM, *ráca* √DARAK [Et]
vlkodlak *ňauro* √ŇGAW [Et, PE17]
vlna **I.** na vodě *solmë* √SOL [QL], zpěněná *falma* √PHAL⁴ [Et, RGEO, PE17] **II.** ovčí *tó* √TOW [Et], *öa* √OW [QL]
vlněný *töa* √TOW [Et], *öara* √OW [QL]
vlnit se, vzdouvat se *solta-* √SOL [QL]
vlnobití *solossë* √SOL [QL]
vločka sněhová *niquis(s-)*, *niquits-* √NIKW [PE17] } Může znamenat i „ledový květ“ [WJ].
vložit *mitta-* √MI [VT43] } Jinde použito ve významu „vstoupit“ [QL].
vnější, venek *etsë* √ET [VT45]
Vnější země (Středoziem) *Entarda* √EN²+GAR [Et]
vnímavý, citlivý *tentima* √TEN [QL]
vnitřní *mitya* √MI [Et]
vnuk *indyo* √ŇGJO [Et] } Též obecněji „potomek“.
voda *nén* (*nen-*) √NEN [Et, PE17], horká *sausa*

√SOW [QL] } Ve slož. *-nen* pro názvy vodních ploch (*Cuiviénen*, *Nísinen*).
vodopád **nellanta* √NEN+DAT [Q.], **lantasírë* √DAT+SIR [B. S.] } *Lantasírë* dle sind. *lanthir*.
vojsko, voj. oddíl *hossë* √KHOTH [QL]
volat *yam-* √JAM [QL, PE16]
volný *lehťa* √LEK [VT39], *mirima* √MIS⁴; *lerina* √LER [VT41]; o osobách *léra* √LER [VT41]
vonět *narda-* √NARAD [QL]
vonný *nísima* [UT], *narwa* √NARAD [QL] } Hom. *narwa* √NAR⁴ „ohnivý“.
vosk *líco* (**lícu-*) √LIKU [MC]
Vousáči *Andafangar* √ANAD+SPANAG [PM] } Jeden z kmenů trpaslíků.
vousy hrom. *fanga* √SPANAG [Et]
vozik *norollë* √NOR [GL]
vpřed *ompa*, *póna* [VT49]
vrabec *imbilincë* √IB [QL]
vrána *quáco* √KAWAK⁴ [WJ], *corco* [Et], *caron(n-)* [QL]
vrátit se *entul-* √EN⁴+TUL [UT, S], *nanwen-* √NDAN+MEN² [PE17]
vrba *tasarë* √TATHAR [Et, S], *tasar* [PE17, Et], *tasarin* [QL]; smuteční *siquilissë* [QL]
vrčení *nurru*, *nur(r-)* √NUR² [QL] } *Nur(r-)* též v přen. významu „stížnost“.
vrčet *yarra-* [MC], *nur-* √NUR² [QL]
vrchol *inga* √IŇG [PM, VT47]; hory *ingor* √IŇG+OR [PM], *orotínga* √OROT+IŇG [VT47], *orto* √OROT [Et], *tayormë* [QL], ostrý *aicalë*, *aicassë* √AJAK [Et], zasněžený *hristil* √SRIS+TIL⁴ [PE17]; stromu *aldínga* √GALAD+IŇG [VT47]
vrub, značka *nyas(t-)* √NJATH [QL]
vršit, hromadit *cum-* √KUM² [QL]
vrták, nebozez *teret* (*tereht-*) √TER [QL]

vřes *oricon* √OR [QL]
vřeteno *quindil* √KWID [QL]
vstoupit *mitta-* √MI [QL] } Ve VT43 ve významu „vložit“.
vše(chno) *ilqua* √IL+KWA³ [Et, LR], *illi* √IL [PE17]
všechn *ilya* √IL [RGEO, PE17, Et] } Častěji v mn. č.: *ilyë tier* „všechny cesty“.
všemohoucí *ilúvala* √ILU+BAL [VT39]
vševědoucí *iluisa* √ILU+IS⁴ [VT39]
všude *oma*, *rísimandë* [QL], všude okolo *omarimni*, *omarimbi* √RIM² [QL]
všudypřítomný, rozptýlený *rísima* [QL]
vtělený, mající tělo *mirröanwë* √MI+SRAW [MR, VT39, 48] } *Mirröanwi* (či *fairondi*) jsou bytosti mající *fëa* a *hröa*.
vůl *yacco*, *yaco* √JAK² [QL, PE16]
vůle *níra*, v konkrétním projevu *nirmë* √NIR, NID [VT39, 41]; Boží *indómë* √INID [VT43, PE17]
vůně *nardilë* √NARAD [QL]
vůz nákladní *lunca* √LUK³ [VT43, PE17], *raxa* [PE17] } *Raxa* „vůz, velké, ploché vozidlo na kolech či válkách pro dopravu kamene či jiných těžkých nákladů“.
výběr, volba *cilmë* √KIL [MR, PM]
vyburcovat *walta-* √GWAL [PE17]
vyhnanec *hecil*; m. *hecilo*, ž. *hecilë* √ZEK [WJ]
výchonek *tuima* √TUJ [Et] } Též „pupen“.
vyhradit *sat-* √SAT [VT42] } „Dát stranou, vyhradit pro zvláštní účel n. vlastníka.“
východ **I.** slunce *anarórë* √ANAR, OR, *ambaron* (*ambarón-*) √AM², RO [Et], *amuntë* √AM² [QL]
II. svět. strana *rómen* √RO, MEN² [LotR, RGEO, Et], *rómě*, *hrómen*, *hrómë* [PE17] **III.** z něčeho *uswë* √UTH [QL]

Východ, východní země *Ambaróně* √AM²+RO [Et], *Ambaróna* [PE17]
východní rómenya √RO+MEN², *róna* √RO [Et], *orróna*, *hróna* [PE17]
vychytralý ruscuitě √RUS⁴ [VT41] } „Lišácký“.
výkřik, zvolání *yáma* √JAM [QL]
výkupné **nanwenda* √NDAN+WED [B. S.] } Podle sind. *danwedh*.
výměna zboží *quaptalě* √KWAPE [QL]
vyměnit, směnit *quapta-* √KWAPE [QL]
vymezený lanwa √LAN⁴ [VT42] } Hom. „tkalcovský stav“ √LAN².
vynález aulě √GAW [Et] } Též jméno Valy – lidová etymologie, *Aulě* ve skutečnosti převzato z valarštiny.
vynalézt, vymyslet *auta-* √GAW [Et] } Hom. „odejít“ √AW⁴.
vynechat hehta- √ZEK [WJ]
vynikající arya [PE17] } Používá se jako 2. stupeň k *mára* „dobrý“; *i arya* pak „nejlepší“.
vynikat arya- √AR⁴, *ráta-* √RAT⁴ [PE17]
vypitý yulda √JUL² [PE17]
vyplašit capta- √KAP [QL]
vypravěč quentaro √KWET [Et] či skladatel epických básní *nyarnamaitar* √NJAR+MAJ⁴ [PE17]
vyprávět nyar- √NJAR [Et, PE18]
vyrabět car- √KAR [Et], s jemnou dovedností *finya-*, *finta-*, min. *fintaně* √PHIN⁴ [PE17] } *Car-* vl. obecně „dělat“.
výročí **atyenárě* √AT², JEN⁴, AR² [PPQ] } Podle naznačené eld. etymologie *at-yěn-ar* [Et].
výrobek tanwě √TAN [Et], *taman* √TAM² [PE17]
výřečný quetsa, *quetsima* √KWET [QL] } Též prostě „mající schopnost řeči“.
vyřezávat venta- √WEN² [QL]

výsměch yaiwě √JAJ [Et]
vysoko táro √TAR⁴ [VT27]
vysoký tunda √TUN [Et], *ancassëa* √AM²+KAS, *orna* [PE17], ve slož. *oro-* √OR [RGEO, PE17]; též přen. *tára* [PE17, Et, QL], *arta* √ARAT [PE17], bás. *taira* √TAR⁴ [Et]
výstupek oblý *tolos(s-)*, na štítu *tolmen* √TOL⁴ [QL]
vyšívání quiltassë √KWIL [QL]
vyšívání quilinoitě √KWIL [QL]
výška tárië √TAR⁴ [Let, LotR], *ancassë* √AM²+KAS
vytí vlčí *ňaulě* √ŇGAW [Et]
vytrvalost voronwië √BORON [Et], *voronwë* [PE17]
vytrvalý voronwa √BORON [Et]
vytrvat termar- √TER+MBAR [UT]
Vyvýšení mn. Aratar √ARAT [WJ, PM, S], *Máhani* [WJ] } Tj. osm nejvyšších Valar. Druhý výraz je z valarštiny.
vyzařovat faina- √PHAJ⁴ [Et]
výzkum, pátrání *minasurië* [VT42] } Doloženo v názvu vědeckého spisu o gondorských místních jménech: *Ondonórë nómesseron minasurië*.
význačný eteminya √ET, MIN [VT42], *minda* √MIN [Et]
vzadu ca, cata, cana [VT43], *nó* √NO² [VT49] } *Nó* v časovém významu znamená „před“.
vzdát (se) lav- √DAB [Et] } Též „ustoupit, dovolit“.
vzdělaný istima √IS⁴ [Et]
vzduch vilma √WIL [Et], *vilya* [LotR, QL]; jako látka *vista* √WIS⁴ [Et] } *Vilya* též překládáno „obloha“.
vzdušný, lehký *vilina* √WIL [QL]
vzdychání, nárek *siquilě* √SIKW [QL]
vzdychat sicu- √SIKW [QL]
vzestup orosta √OR [QL]
vzhůru i. amba √AM² [Et], *amu* [QL], ve slož.

amba- [PE17] II. bdělý **cuiva* √KUJ [QL] } *Cuiva* upraveno z *coiva*.
vzkvétající lotórëa √LOT [QL]
vznášet se lutta-, *lutu-* √LUT [QL] } V kapalině (tj. „plavat“) i ve vzduchu.
Vznešení elfové Tareldar √TAR⁴+ELEN [MR]
vznešený arta √ARAT [PM, PE17], *arata* [PE17], ve slož. *ar-*, *ara-* √AR⁴ [WJ, PM, UT]; *varanda*, bás. *varda* √BARAD [PE17]; *tára* √TAR⁴ [Et, S] } *Tára* též fyz. „vysoký“. *Varda* jako podst. jméno Valië.
vzplanout turya- √TUS² [QL]
vzpomínat enyal- √EN⁴+JAL [UT]
vzpomínka enyalië √EN⁴+JAL [UT]
vzrušení walmë √GWAL [PE17]
vzrušený, divoký *walda* √GWAL [PE17]
vzrušit walta- √GWAL [PE17] } Dále intr. sloveso *walya-* „být vzrušen, pohnut“.
vztyčit tyulta- √TJUL [QL]
vždy oi √OJ⁴ [Et], *illumë* √IL+LU⁴; stále *voró* √BOR [Et, QL], *vor* [QL]

Z

z předl. *et* √ET [LotR, VT45], *ho* √30 [Et], *o* √AW⁴ [PE17]; konc. ablativu *-(e)llo* √LO [PI, RGEO] } *Et-* též jako předpona [Et].
za hranicemi něčeho *pella* √PEL²+LA3 [RGEO, PE17, MC], *palla* √PAL+LAŇ, daleko *haila* √KHAJ+LAŇ [PE17]; *han* √3AN² [VT43] } *Pella*, *palla* se v bás. stylu používá jako záložka. Je to lokativní výraz; allativní je *pallan*, *pallanna* [PE17].
zabít nahta- √NDAK [VT49]
záblesk ita √IT [PM], *tindë* √TIN [Et]
začarovat luhta- √LUK⁴ [Et]

záda *pontě* [PE16]

zadek I. zadní část *tellë* √TELES [Et] II. hýždě *hacca* [GL]

zadní, koncový *tella* √TELES [Et]

zadržený *tapta* √TAP [VT39] } Jako podst. či plně *tapta tengwë* „zadržená hláska“ = „souhláska“.

zahnutý *rempa* √REP [Et], jako úponek *lepta* √LEP [QL]

zahrada *tarwa*, okrasná *lotarwa* √LOT, zeleninová *laucien(d-)* √LAW⁴ [QL]

záhuba *quelmë* √KWEL [QL]

zacházet (s něčím), ovládat *mahta-* √MA3 [VT39, 47, PE17] } Hom. „bojovat“ √MAK [Et].

záchrana *rehtië* √REK [PE17]

zachránit **rehta-* √REK [Q.]

zajíc mladý *lapatil* [QL]

zajímat (se) *cesya-*, min. *-ně* √KETH [PE17] } Pův. vl. „přimět k hledání, zkoumání“.

zakázat *váquet-* √BA+KWET [W], *avaquet-* √AB+KWET [Et] } Může též znamenat „popřít, odmítnout“.

základ *talma* √TALAM, *sundo* √STUD [Et]

zákon, pravidlo *sanyë* √STAN [Et]; zejm. Boží *axan* [W], [VT39] } *Axan* pochází z val. *akašān* „on [tj. Eru] praví“.

zakončení *telma* √TEL² [W] } „Zakončení, shrnutí, cokoli ukončující práci či záležitost; často ve významu závěrečného prvku stavby, jako krycí kámen či nejvyšší věžička“.

zákonný *sanya* √STAN [Et]

zakrslý *nauca* √NUK [W], [PE17] } Odtud *Naucor*, nepřiliš lichotivé označení pro trpaslíky.

zalesněný, porostlý stromy *aldarwa* √GALAD, GAR [Et]

záležet *vilda-* √BILID [QL] } To, na čem záleží, je

podmětem; komu, patrně předmětem v dativu (*vil-das nin* „záleží mi na tom“).

zamračen |o, -é počasí, podst. *lúřë* √DUB [QL]

zamračený *lúřëa* √DUB [QL]

zamýšlet, činit s úmyslem **selya-* √STEL [B. S.] } Dle sind. *thel-*.

západ I. slunce *númë* √NDU [Let], *andúnë* √NDU [LotR, PE17, Et] II. směr n. oblast *númen* √NDU+MEN¹, MEN² [LotR, Et, UT], *andúnë* [RGEO, LotR], *númë* [QL, PE17] } *Andúnë* též „večer“ [MC].

zapadat o nebeském tělese *núta-* √NDU [Et]

západní *númenya* √NDU+MEN¹, MEN² [Et], *núna* [PE17], *númëa* [QL], *andúna* [PE17]

zápach *olmë* √ÑOL [VT46, Et], *yolmë* √JOL [QL], *holwë* [PE13]; silný *angol* √ÑOL [VT45] } *Olmë* v Etymologiích, jak vyšly v LR, psáno *holmë*.

zapáchající *saura* √THUS [Et]

zapáchat *yol-* √JOL [QL]

zapálit *narta-* √NAR¹ [VT45], **urta-* √UR¹ [L. F.]

zápalka *tusturin(d-)* √TUS² [QL]

zápěstí *málimë* √MA3+LIM [VT47], *marihta* √MA3+RIK¹ [QL]

záplava *ulundë* √UL [Et], *luimë* √DUJ [VT48], *lúto* √LUT [QL]; mohutná *oloirë* √LOG [VT42] } *Luimë* též „přiliv“.

zaplavit *luita-* √DUJ [VT48], *oloiya-* √LOG [VT42]

zaplést, zacuchat *fasta-* √PHAS [Et]; do sítě *rem-* √REM, *remba-* √REB [VT42]

zapletený do sítě *rembina* √REB [VT42]

zarazit, zastavit před dokončením *nuhta-* √NUK [W]

zárodek *erdë* √ERED [Et]

záře *alcar*, *alcarë* √AKAL [Et, PE17, 18], *calassë* √KAL [GL], *fairë* √PHAJ¹ [Et] } *Alcar(ë)* též „nád-

hera, sláva“; *fairë* často používáno ve význ. „duch“ [MR, MC] a srv. hom. *fairë* „smrt“ √PHIR.

září *yavannië* √JAB+AN¹ [LotR, UT]

zářit bělostí *ninquita-*, min. **ninquentë* √NIKW [QL]

zářivý *alcarinqua* √AKALAR+KWA¹ [Et, PE17] } Též „nádherný, slavný“.

zasněný, duchem nepřítomný *fanóřëa* √PHAN², *olorda* √OLOS [QL]

zasněžený, sněhový *niquissëa* √NIKW+IS² [QL]

zastavit *tap-* √TAP, *pusta-* √PUS [Et] } První výraz se používá asi jen jako transitivní, druhý určitě tr. i intr.

zastíněný, skrytý *halda* √SKAL¹ [Et]

zastínit *halya-* √SKAL¹ [Et]

zastřešovat *tópa-* √TOP [Et]

zástup *rimbë* √RIM¹ [Et, Let] } Též „velké množství“.

zátkka *tampa* √TAP [Et]

zátoka *hópa* √KHOP [Et] } Též „přístav“.

závazek *vérë* √WED [Et]

závěrečný *tyelima* √KJEL [Et], *telda* √TEL² [W]

závod *normë*, *norië* √NOR [PE17], *yuro* √JUR [QL] } Zákl. význam „běh“, ale možná může označovat i jiný závod než běžecký.

závoj *vasar* √WATHAR [VT42], *fanwa* √PHAN¹ [PE17]

zavřený *holla* √KHOL [PE17]

zavřít *holta-* √KHOL [PE17]

zavřít se *holya-* √KHOL [PE17]

zbavený (něčeho) *racina* √RAK¹ [VT39], *úna* √GU [PE17, VT39]

zbavit *nehta-* √NEK³ [PE17] } Hom. „hrot“ √NEK¹.

zběsilost *ormë* √GOR [Et]

zběsilý *orna* √GOR [Et]

zboží *armar* mn. √GAR [Et], *quampa* hrom. √KWAP [QL]

zdar *alma* √GAL [Et], *márië* √MAN⁴, MAG [PE17]

zdar! *alla!* √AL⁴ [PE17] } Méně vznešená varianta *aiya*.

zdárný *alya* √GAL [Et]

zdechlina *quelehtë* √KWEL [QL]

Zdi světa *Ilurambar* √ILU+RAB² [Et]

zdo|ený *quilin –it quilya-* √KWIL [QL] } Též „barevný, barvit“.

zdraví *málë* [PE17] } **Almien!* „Na zdraví!“ √GAL [M. D.]

zdvojnásobit *tatya-* √TAT² [Et] } Též „opakovat“.

zed' *ramba* √RAB² [Et], obranná, s příkopem *ossa* √OS [QL]

Zelení elfové *Laiquendi* √LAJAK+KWEN [W], Et, S]

zelenina *lautë, laucë* j.č. √LAW⁴ [QL], *quëa* √KEW² [PE17]

zelený *laiqua* √LAJAK [Et, PE17, QL], *laica* [Let, PE17, 16], jako listy *laicalassë* √LAJAK+LAS⁴ [PE17]; světle *wenya* √GWEN [Et] } Hom. *laica* „ostrý, bystrý“ √LIK.

zem, –ě I. oblast *nórë* √NDOR⁴, NDOR², NO⁴ [W], Et, QL], ve slož. *-ndor* [PE17], říše *arda* √GAR [W], Et] **II.** protiklad moře *nór (nor-)* √NDOR² [W], PE17]; protiklad nebe *Cemen* √KEMEN [VT43, 47, PE17] **III.** půda *cemen* [QL], *cén (cem-)* [Et] **IV.** povrch *talan (talam-)* √TALAM [Et]

Země v. svět

zemětřesení *pampinë* √PAP [QL] } Též ob. „chvění“.

zesílení *turyandë* √TUR [PE18] *antoryamë* [VT39] } Ve fonologii: hláskové zesílení, *m* > *mb*, *i* > *ai* apod.

zesílit, posílit *torya-, antorya-* [VT39]

zet, zívát *yanga-* √JAG [Et], *hac-* [MC]

zhroucení, pád *atalantë* √TALAT [MC], *atalantië* [Let] } Jako podst. *Atalantë, Atalantië* „Padlá“, tj. Númenor [Et, Let, S].

zhroucený *atalantëa* √TALAT [MC]

zhroutit se *atalta-* √TALAT [Et, LR, SD] } Min. *ataltanë* [LR, SD] či *atalantë* [LR].

zima období *hrívë* [LotR, VT49]

zívát, zet *yanga-* √JAG [Et], *hac-* [MC]

zítra *nöa* √NO² [VT49], *enwa* √EN² [QL], **entarë, *entaurë* √EN²+AR² [T. F.]

zjevení náb. **apantalë* √PAT⁴ [H. F.]

zjistit, vyzkoumat *ecces-* √ET+KETH [PE17]

zkáza ortelem osudu *umbar(t-)* √MBARAT [Et]

zkažený *hastaina* [MR]

zkoušet *nev-* √NDEB [PE17]

zlámaný, rozbitý *rácina* √RAK⁴ [MC]

zlato I. *malta* √MALAT [LotR, PE17], *malda* √SMAL [Et], rudé, bás. *cullo* √KUL [Et] **II.** o světle, barvě *laurë* √LAWAR [VT49, RGEO, Et], *laurië* [PE17]

zlatorudý *culda, culina* √KUL [Et]

zlatý *laurëa* √LAWAR [RGEO, PE17], *laurina* [QL], n. žlutý *malda* [PE17] } Týká se barvy n. světla. Pro kov použijme raději skloňované *maltava* „ze zlata“.

zlaťák *culusta* √KUL [QL]

zle předp. *nai-* √NDAJ [PE17] } Např. v „naiquet-“ „rouhat se, klít“.

zlo *ulco (ulcu-)* √UK [VT43], *ulca* [VT43, 49] } *Ulca* především jako příd. jm. „zlý“.

zločin *ongwë* √OK [PE17] } Hom. „bolest“ √OŇG [QL].

zloděj *naquar* √NAKW, *pilmo, pilu* √PIL² [QL]

zlooký *henulca* √KHEN+UK [SD]

zlý *ulca* √UK [VT43, 49, QL], *olca* √OK [PE17, VT43]; *hrúa, hrúya* √SRUG [PE17]; *úmëa* √UM⁴ [Et]; čínici zlo *saucarya* √KAR [PE17]; v předp. *hrú-, ru-* √SRUG, *sau-* √SAW² [PE17] } Hom. *úmëa* „hojný, oplývající“ √UM².

zmatený *rúcina* [MC] } Též „zdrčený, zhroucený“; možná od koř. RUK.

zmizelý *vanwa* √AW⁴, WAN² [Et, WJ]

zmizet, odejít *vanya-*, min. *vannë* √WAN² [Et]

znak lingv. *tengwë* √TEŇ⁴ [WJ, VT39] } Často používáno ve smyslu „foném“ (jakožto znak v mluveném jazyce).

znalost, –i *ista, istya* √IS⁴ [Et], *issë* [QL]; *handë* √KHAN⁴ [Et]

znamenat, značit *tëa-*, min. *tengë* √TEŇ⁴ [VT39]

znamení *tanna* √TAN² [MR, PE17], *tanwa* [PE17]

znaménko *tehta* √TEK [VT39, LotR, Et] } Zejm. diakritické znaménko, ve Fëanorově písmu pro samohlásku (odb. název *ómatehta* √OM [VT39]), ale může mít i širší význam.

známý, jistý *sinwa, sína* √IS⁴ [PE17]

znásilnit *amapta-* √MAP [QL]

znát *ista-*, min. *sintë, isintë* √IS⁴ [Et, VT48, QL]

znít *lamya-* √LAM [Et]

znovu předp. *en-* √EN⁴, *at-, ata-* √AT² [PE17]

zobák *penta* √PET [QL] } Zejm. datlovitých ptáků.

zpěvák *nyello* √NJEL, *lindo* √LIN⁴ [Et] } *Lindo* určitě „zpěvný pták“, ale snad i osoba. Telerijští elfové sami sebe nazývali *Lindar*, „Zpěváci“ [WJ, MR, UT].

zpět předp. *nan-* √NDAN [Et, VT49]

zpívat I. *lir-* √LIR [PE17, Et, QL] **II.** **linda-* √LIN⁴ [S, Et, VT45] } První výraz zdůrazňuje text, druhý (podle *lindalë*) melodii.

zplodit, stvořit *onta-*, min. *ónë, ontanë* √ON [PE17, Et], porodit *nosta-* √NO⁴ [PE17] } *Nosta-* jinde pře-

loženo i jako „narodit se“.

zpožděný, zadržovaný *hampa* √KHAP [PE17]
zpráva, poselství *menta* √MEN² [VT41]
způsobit *tyar-* √KJAR [Et]
zrádce **varto* √WAR [B. S.]
zradit **avarta-* [L. F.], **varta-* √WAR [B. S.]
zrádný *carpalima* √KARAP [QL]
zranění *harwë* √SKAR [Et]
zraněný *harna* √SKAR [Et]
zranit *harna-* √SKAR [Et]
zrcadlo *cilintír*, *cilintilla* √TIR [PE17]
zrno, zrnko *milin* [QL]
zrození, porod *nosta* √NO⁴ [QL]
zručnost *finë* √PHIN⁴ [PE17], *findë* √PHIN² [QL, L. F.], *curwë* √KUR [VT41]
zručný *maitë* (*maiti-*) √MA3 [Et, VT47], mn. *maisi* [Et]; *arimaitë* √MA3 [PE17]; *finëa*, *finya*, *lepta-finya* √LEP+PHIN⁴ [PE17]
zrzavý *roina* √ROJ² [Et]; rusovlasý *rusa* √RUS⁴ [VT41]
ztracený *vanwa* √AW⁴, WAN² [W], RGE0, QL]
zub *nelet* (*nelc-*) √NELEK [Et], *nelcë* [VT46], *nelë* [QL]; ostrý *carca* √KARAK [Et, QL] } *Carcanë* [Et], *carcassë* [QL] „řada zubů“.
zubatý *carcara* √KARAK [QL]
zuřivost *aha* [LotR], *ursa* √RUTH [PE17]
zuřivý **aharwa* [C.]
zuřit *ursa-* √RUTH [PE17]
zůstávat *lemya-* √LEM [VT45], *har-* √KHAD [QL]
 } *Har-* též „sedět“ [UT].
zvadlý *hessa* √KHES² [QL]
zvěd **ettirno* √ET+TIR [B. S.] } Dle sind. *ethir*.

zvedání, stoupání *órë* √OR [Et] } Toto ovlivnilo stejně znějící výraz od koř. 3OR⁴ „srdce, vnitřní mysl“.

zvedat *orta-*, min. *ortanë* √OR [RGE0, PE17, Et]
zvedat se *orta-*, min. *orontë* √OR [Et, PE17], *orya-*, min. *oronyë* [PE17]; o těžkých věcech *amorta-* √AM²+OR, *rum-* [MC]
zvětšovat *olta-* √OL² [QL], *velitya-* √BELEK [QL]
 } Používáno též ve významu „chválit“.
zvětšovat se, růst *olta-*, min. *ólë* √OL² [QL]
zvíře *laman* (*laman-*, *lamn-*) √LAMAM [WJ] } Obvykle jen zvíře čtyřnohé, nikdy pták ani plaz. Obecněji viz „živočich“.
zvířecí, přízemní *lamanwa* √LAMAM [QL]
zvon *nyellë* √NJEL [Et], velký *calonga* [QL]
zvonek I. *timpi* [L. F., GL] II. květina *quillë*, *quillin(d-)* √KWIL+NIN² [QL]
zvonit *timpa-* [L. F., GL], mohutně *calonya-* [QL]
zvracet, trpět nevolností *quam-* √KWAM [QL]
zvrhlý, zvrácený *quarca* [QL]
zvučný *salamba* √SAL [QL]
zvuk *lamma*, rozléhající se *láma* √LAM [Et]; *hlón* (*hlón-*), *hlóna* √SLON [VT48, WJ] } Slova od koř. SLON mohou též znamenat „hláska“.
zvukový, fonetický *hlonitë* √SLON [WJ], *hlonitë* [VT48]
zvyk *haimë* √KHIM [Et]

Ž

žába **carpo* √KAP [E. N.], **haltar* √KHAL² [L. F.]
 } *Carpo* dle sind. *cabor*. *Haltar* vl. „skokan“.

žal *niéré* √NEJ [L. F., GL] } Upraveno z *nyëre*.

žalář *mando* √MBAD [S]

žár *úrë* √UR⁴ [LotR]

že *i* [VT49] } Shodné s určitým členem. Někdo používá v tomto významu též zájm. *sa* „to“.

žehlit *pasta-* √PATH [PE17] } Zákl. význam „hladit“.

železný I. ze železa *angaina* √AÑG [Et, QL], *yerewa* [QL] II. jako železo *yerenwa* [QL]; tvrdý *tornanga* [PE17]

železo *anga* √AÑG [LotR, Et, QL], n. ocel *eren* √GEREN [QL], houskové *yeren* [QL]

žena *nís* (*niss-*) √NDIS [Et, MR], *nissë* [Et]; bás. *ní* √NI⁴ [Et]; silná *nisto* [VT47] } Dále v. „manželka“.

ženský, samičí *inya*, *inimeitë* √IN [Et]

židle *hamma* √KHAM [VT45], **hamba* [T. D.]

živočich *celva* √KEL [S]

život *coivië* √KOJ [VT49], rostlinný *löa* √LAW⁴ [QL]
 } *Cuivië* [VT42], *cuilë* [Et] obsahují méně vhodnou podobu kořene; *löa* též „rok“.

živý *coina* √KOJ [QL], *coirëa* [PM]

žízeň *loimë* √LOJ² [QL]

žíznivý *soica* √SOK [VT39], *loimëa*, *loirë* √LOJ² [QL], *fauca* √PHAW [Et]

žlutozelený *wenya* √GWEN [Et]

žlutý *malina* √MAL², SMAL [Et, PE17, QL], bledě *malwa* √MAL² [QL], n. zlatý *malda* [PE17]

žvanec *tyus* (*tyux-*) √TJUK [QL]

žvýkat *tyuhta-* √TJUK [QL]

Slovník česko–quenijský. Podle knih a jazykovědných textů J. R. R. Tolkiena s využitím sekundárních pramenů z oboru eldarské jazykovědy sepsal Quen. Práce nebyla konzultována s rodilým mluvčím žádného z eldarských jazyků ani s oxfordským profesorem jazyků, a podle toho je třeba posuzovat její důvěryhodnost.

Vysázeno pomocí systému \LaTeX , obálka vytvořena v programu Scribus. Text je z Antykwy Toruňské.

e-mail: quenduluin@seznam.cz

web: <http://quenyalambe.bluefile.cz>

Verze Lairë (totiž léto) 2013.